

Päiväys

12.2.2021

Liite 4

ROVANIEMEN KAUPUNKI

Sierilän voimalaitosalueen asemakaava

Kaavan laatijan vastineet 10.12.2020-11.1.2021 nähtävillä olleeseen valmisteluaineistoon

1	Lausunnot.....	3
1.1	Lapin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus	3
2	Mielipiteet.....	7
2.1	Osallinen 1	7
2.2	Osallinen 2	8
2.3	Osallinen 3	14
2.4	Osallinen 4	16
2.5	Osallinen 5	16
2.6	Osallinen 6	24
2.7	Osallinen 7	30
2.8	Osallinen 8	32
2.9	Osallinen 9	33
2.10	Osallinen 10	39
2.11	Metsä-, kalastaja- ja tunturisaamelaiset ry.....	41
2.12	Suomen luonnonsuojeluliitto Rovaniemi ry	44
2.13	Villilohi ry	47

1 Lausunnot

1.1 Lapin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus

Kaavamerkinnät ja -määräykset

Kaavaluonnoksen perusteella alueelle osoitetaan energiahuollon alue, maa- ja metsätalousalue sekä vesialue. Kaavaluonnoksessa on osoitettu rakennusoikeutta 2200 ja 110 k-m². Täytön suurin sallittu korkeustaso on +89.497 (N2000). Kaikki muu kaavaluonnoksessa on esitetty ohjeellisilla merkinnöillä, joten ne eivät ole sitovia.

Lapin ELY-keskus katsoo, että kaavaehdotuksessa tulee esittää etenkin ratkaisu keskeisen rakentamisen sijoittumiselle rakennusaloilla sekä turvata kulku ajoneuvoliikenteelle voimalaitoskanavan yli asemakaava-alueen ulkopuoliselle asutukselle ja maille. Vesitalousluvassa on määritelty voimalaitoksen sijaintipaikka. Näin ollen asemakaavassa voimalaitoksen paikka tulee osoittaa sitovalla merkinnällä.

Kaavaluonnoksessa on esitetty yleismääräyksiä juoksutuksista ja alueen kuivatuksesta. ELY-keskus toteaa, että asemakaavassa voi antaa toiminnallisia määräyksiä vain rajoitetusti. ELY-keskuksen käsityksen mukaan juoksutuksista ja alueiden kuivatuksesta määrätään vesitalousluvassa. Lisäksi ELY-keskus toteaa, että asioita, jotka on jo säännelty muun muin maankäyttö- ja rakennuslainsäädännön nojalla, ei ole syytä määrätä asemakaavamääräyksellä. Nämä asiat voidaan todeta kaavaselostuksessa kokonaisratkaisun ymmärtämiseksi.

Asemakaavamerkintään EN (energiahuollon alue) on liitetty määräys toiminnan ohjaamisesta vesitalousluvalla. Lapin ELY-keskus toteaa, että asemakaavalla osoitetaan tarpeelliset alueet eri tarkoituksia varten sekä ohjataan rakentamista ja muuta maankäyttöä. Asemakaavamääräykset palvelevat asemakaavan tarkoitusta alueiden käytön ja rakentamisen ohjaajana. Kaavamääräyksen tulee liittyä rakentamiseen tai rakennusten tai alueen käyttämiseen. ELY-keskus katsoo, että määräys toiminnan ohjaamisesta vesitalousluvalla ei ole tällainen ja se tulee poistaa.

Hulevesien hallintaa koskeva määräys on epämääräinen. Mikäli hulevesien hallinnalle on tarve, tulee kaavaratkaisulla mahdollistaa hulevesien hallinta ja edistää hallintaa.

Suhde yleiskaavaan ja liikenne

ELY-keskus katsoo, että maakuntakaavan ja yleiskaavan merkinnät ja määräykset on tuotu hyvin esiin kaavaselostusluonnoksessa. Yleiskaava on ohjeena laadittaessa asemakaavaa. Asemakaavaluonnos poikkeaa yleiskaavasta joiltain osin, mutta poikkeamista yleiskaavasta on perusteltu ja kaavaselostusluonnoksessa on esitetty, miten yleiskaavan sisältövaatimukset on tältä osin otettu huomioon. Yleiskaavan mukainen liikennemelualue on jätetty huomiotta, joskin yleiskaavan mukaiselle melualueelle on osoitettu asemakaavaluonnoksessa ainoastaan energiahuollon aluetta (EN), jolle kaavamääräyksen mukaan saadaan rakentaa vesivoimalaitoksen- ja säännöstelyyn liittyviä rakennuksia ja rakenteita sekä tarvittavia yhdyskuntateknisiä rakenteita.

Kaava-alue rajautuu kantatie 81:een. Kaavaselostuksen mukaan alueelle toteutetaan uusi tieyhteys Kuusamontiestä länteen, joka korvaa nykyisen Sieriniementien ja uuden tien liittymä sijoittuu nykyisen Sieriniementien liittymää etelämmäksi. ELY-keskus pyytää huomioimaan, mitä kaavamerkinnöistä ja -määräyksistä edellä on todettu ja muistuttaa vielä, että ohjeellinen merkintä ei toteuta yleiskaavaa eikä ole siten riittävä.

Kaavaluonnokseen liittyviä ei ole merkitty. Lupaa mahdollisiin uusiin liittymiin tulee hakea Pirkanmaan ELY-keskuksesta.

Alimmat rakentamiskorkeudet ja niiden muutokset

Sierilän voimalaitosalueen asemakaava sijoittuu säännöstellyn Kemijoen pääuoman alueelle. Asemakaavoitettavalla alueella on voimassa Oikaraisen osayleiskaava, johon on määritetty alimmat

rakentamiskorkeudet yleiskaavaan sisältyvälle jokiosuudelle. Voimalaitoksen rakentaminen muuttaa alimpia rakentamiskorkeuksia alueella, mikä on todettu kaava-aineistossa. Voimalaitoksen rakentaminen toteutetaan vesitalous- ja rakennuslupien mukaisesti.

Lapin ELY-keskuksella ei ole huomautettavaa asemakaavan valmisteluvaiheen kaavaratkaisuun alimpien rakentamiskorkeuksien osalta.

Lapin ELY-keskus kuitenkin tuo tässä yhteydessä tiedoksi, että voimalaitoksen rakentamisen jälkeen alimpien rakentamiskorkeuksien määrittäminen voimalaitoksen yläpuolisella jokiosuudella muuttuu nykytilanteesta. Yleisesti alimmat rakentamiskorkeudet määritetään laskennallisen kerran 100 vuodessa toistuvan tulvakorkeuden (HW100) perusteella. Jokivesistöön sijoittuvien vesivoimalaitosten yläpuolella alin rakentamiskorkeus perustuu rakennusvirtaaman (RW) mukaiseen vedenkorkeuteen, johon lisätään 1,5 m. Tätä sovelletaan niin pitkälle voimalaitokselta ylävirtaan, kunnes RW+1,5 m saavuttaa HW100 vedenkorkeuden. Tästä eteenpäin käytetään jälleen HW100 tulvakorkeutta. Voimalaitoksen alapuolella käytetään alimman rakentamiskorkeuden määrittämisessä HW100 tulvakorkeutta, joka voi jonkin verran muuttua nykytilanteesta voimalaitoksen rakentamisen seurauksena. Tulvakorkeuksien muuttumisella ei ole vaikutusta lausuttavana olevaan asemakaavaan. Voimalaitoksen toteutumisen varmistumisen jälkeen tulvakorkeuksien muuttuminen tulee ottaa huomioon alueen muussa kaavoituksessa (mm. kaavamuutokset, uudet kaavat) ja mahdollisissa rantarakentamisen poikkeamispäätöksissä.

Rakennettu kulttuuriympäristö

MRL 54 §:n mukaan rakennettua ympäristöä ja luonnonympäristöä tulee vaalia eikä niihin liittyviä erityisiä arvoja saa hävittää. Suunnittelualueella ei sijaitse valtakunnallisesti tai maakunnallisesti merkittävää rakennettua kulttuuriympäristöä. Suunnittelualueen vaikutusalueella kuitenkin sijaitsee valtakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö Korkön taloryhmä sekä siihen liittyvä kulttuurimaisema, joka tulee ottaa huomioon suunnittelussa siten, että alueen kulttuuriarvoja ei heikennetä.

Pohjavesialueet ja geologiset kohteet

Asemakaavoitettava alue ei sijoitu luokitellulle pohjavesialueelle eikä arvokkaalle geologiselle kohteelle.

Luontoarvot, virkistyskäyttö ja maisema

Kaava-alue on suurilta osin talousmetsää, ja luonnontilaisia tai luonnontilaisen kaltaisia metsiä on hyvin vähän ja ne ovat pienialaisia. Kaava-alueen pohjoisosalla on edustava tuore lehto-lehtomainen kangas. Muutamia arvokkaita rantavyöhykkeen laaksoarhon, vanhojen pihapiirien ahonoidanlukon ja pohjannoidanlukon esiintymiä on havaittu selvitysalueella. Suikeanoidanlukon ja ketonoidanlukon vanhoja esiintymiä ei löydetty vuoden 2020 selvityksissä. Ranta-alueet ovat luonto-, maisema- ja luonnon virkistyskäyttöarvojen osalta merkittävimmät.

ELY-keskus katsoo, että luontoselvitykset, jotka käsittivät luontotyyppien ja kasvilajien kartoittamisen, linnustokartoituksen sekä lepakkokartoituksen, on tehty oikea-aikaisesti ja asianmukaisilla menetelmillä.

Asemakaava-alueen arvokkaimmat luontokohteet ovat eteläosan ja Sieriniemen eteläpuolen rantavyöhykkeen tulvaniitty-hiekkasärkkä-suursaraikko -alue (Mäkelänmukka) sekä pohjoisluoteisosan tuore lehto - lehtomaisen kankaan metsäalue ja hoitamaton edustava tuore niitty.

Pesimälinnustoselvitysten (Jokimäki & Helle 1997 ja Pöyry 2017) mukaan lähimmät törmäpääsky-yhdyskunnat sijaitsevat Sieriniemessä suunnittelualueen ulkopuolella. ELY-keskuksen näkemyksen mukaan kesän 2020 poikkeuksellisen myöhäinen korkea tulva on todennäköinen syy siihen, että pesimälinnustoselvityksissä ei havaittu törmäpääskyjä.

Lepakoiden kartoittaminen tehtiin aktiivisuuden kannalta otollisessa säässä ja kahdella yöaikaisella käynnillä kesäkuun ja elokuun lopussa yön pimeimpänä aikana. Lepakoiden kannalta tärkeitä ruokailualueita ja siirtymisreittejä sekä viitteitä pesimäyhdyskunnista havainnointiin linnustolaskentojen

yhteydessä ja kartoitettiin detektorilla aktiivimenetelmällä eli kävelemällä selvitysalue hiljalleen läpi. Lepakoista ei tehty yhtään havaintoa.

Luontodirektiivin liitteen IV a lajin saukon nykyiset ruokailualueet Raudanjokisuussa on todettu säilyvän aiemmin tehdyn saukko -selvityksen mukaan.

Kaava-alueella esiintyy kesällä 2021 tarkistettu laaksoarhoesiintymä. Laaksoarho on silmällä pidettävä rauhoitettu, luontodirektiivin liitteen IV (b) tiukkaa suojelua vaativa laji (LSL 42 §, LSA 20 § ja liite 3 (a), EU:n luontodirektiivi 92/43/ETY, liite IV (b)). Lajin poimiminen, kerääminen, irtileikkaaminen, juurineen ottaminen tai hävittäminen on luonnonsuojelulain nojalla kielletty (LSL 42, 49 §). Esiintymäalue tulee merkitä kaavakartalle ja kohteen kaavamääräyksissä tulee olla kirjaus, että esiintymä/aluetta ei saa muuttaa millään tavalla niin, että alueen laaksoarhoesiintymä vaarantuu ilman lainvoimaista ELY-keskuksen myöntämää lupaa poiketa luonnonsuojelulain rauhoitusmääräyksistä.

Kaksi ohjeellista läjitysalue (eo) on osoitettu maksimikorkeustasoinen energiahuollon alueelle (EN). Yksi läjitysalue sijoittuu maa- ja metsätalousalueelle (M) kattaen noin 2/3 M-alueen pinta-alasta. Läjitysalueet eivät ole tavanomaisia maa- ja metsätalousalueen käyttötarkoituksia, joten kaavaratkaisua tulisi selkiyttää käyttötarkoitusten ja läjitysalueiden sijaintien osalta.

Maisemointia koskevissa yleismääräyksissä viitataan toisaalla erilliseen maisemasuunnitelmaan (läjitys) ja toisaalla (maisemointityöt) vesitalousluvassa esitettyihin ehtoihin. Kaavamääräyksiä on tarpeen selkiyttää.

Kaavaselostusluonnoksen mukaan voimalaitoshankkeessa on varauduttu täydentämään rakentamissuunnitelmaa kalatien toteuttamiseksi voimalaitoksen yhteyteen. Säännöstelypadon yhteyteen on suunniteltu Mukkaajan luonnonmukainen ohitusuoma, joka mahdollistaisi kalojen vaellukset padon ohi. Kaavaluonnoksen mukaan alueen toteutuksessa on varauduttava kalatien toteutukseen, mikä ei kuitenkaan ole todentunut siten, että kalatielle olisi osoitettu sijainti. YVA-menettelyssä kalatie on suunniteltu puron varteen Petäjaniemen puolelle.

Lapin ELY-keskus pyytää kaupunkia huomioimaan kaavaehdotusta laadittaessa, mitä edellä on todettu. Erityistä huomiota tulee kiinnittää kaavamerkintöihin ja -määräyksiin.

Kaavan laatijan vastine:

Kaavamerkinnät ja -määräykset

Kaavaehdotuksessa esitetään sitovalla merkinnällä rakennusalat kone- ja luokkuasemille. Lisäksi esitetään sitovana ajoyhteys voimalaitoskanavan yli Sieriniemeen. Ajoyhteys etelän suuntaan muutetaan paremmin tarkoitustaan vastaavaksi, huoltotieksi.

Yleismääräyksiä tarkennetaan lausunnon sisältö huomioden.

Energiahuollon alueen määräystä tarkennetaan lausunnon sisältö huomioden.

Suhde yleiskaavaan ja liikenne

Ajoyhteys voimalaitoskanavan yli Sieriniemeen esitetään kaavaehdotuksessa sitovana. Lisäksi osoitetaan liittymänuoli uuden liittymän kohdalle Kuusamontielle. Kyseiselle liittymälle on haettu lupa ELY-keskuksesta.

Alimmat rakentamiskorkeudet ja niiden muutokset

Lausunto merkitään tiedoksi.

Rakennettu kulttuuriympäristö

Kaavan toteuttamisen vaikutukset Korkön taloryhmään on tarkasteltu kaavaprosessin aikana eikä kaavan toteuttamisella ole merkittäviä vaikutuksia alueen suojeluarvoihin. Korkön taloryhmää koskevaa

rakennettua kulttuuriympäristöä koskien on annettu vesitalousluvassa lupamääräyksiä, jotka huomioidaan normaalin prosessin mukaisesti jatkosuunnittelussa.

Pohjavesialueet ja geologiset kohteet

Lausunto merkitään tiedoksi.

Luontoarvot, virkistyskäyttö ja maisema

Kaava-alueelta löydetyn laaksoarhon esiintymä osoitetaan kaavaehdotuksessa tarkoituksenmukaisin kaavamääräyksin.

Kaavaehdotuksessa läjitysalueet (eo) osoitetaan kokonaisuudessaan energiahuollon alueelle (EN).

Yleismääräyksiä tarkennetaan lausunnon sisältö huomioiden.

Kaavan yleisissä määräyksissä on ohjattu kalatien toteutukseen varautumiseen. Kalatien sijainti voi vielä suunnittelun edetessä hieman muuttua, joten sen osoittaminen kaavakartalla tässä kohtaa suunnittelua ei ole tarkoituksenmukaista.

2 Mielenpito

Tässä raportissa mielenpito on esitetty vastaavina kuin ne on annettu eli niiden kirjoitusasu ei ole korjattu tai referoitu lukuun ottamatta nimi, osoite- ja muita tunnistettavuuteen liittyviä tietoja.

2.1 Osallinen 1

1. Rovaniemi on kaavoittamassa Kemijoen viimeistä luonnonmukaista osuutta Sierilää Kemijoki Oy:n käyttöön vesivoimantuotantoon. Sierilän rakentaminen olisi viimeinen kuolinisku vähäisessä määrin enään jäljellä olevalle Kemijoen vesistön eliöstölle. Kemijoki Oy ei ole huolehtinut vielä muihinkaan voimalaitoksiin luonnonmukaisia ohitusuomia/kalateitä jotta vaelluskalat voisivat vaelttaa vesistössä vapaasti. Tämä mielessä tulisi asiaa tarkastella.
2. Luonnonmukaiset ohitusuomat mahdollistavat valtavasti uusia elinkeinoja Lapin maakuntaan. Ounasjokeen jos merilohi pääsisi vaeltamaan, onnasjoesta tulisi melko nopealla aikataululla tenojoen kaltainen lohijoki. Tenojoen lohimatka tuottaa kymmeniä miljoonia vuodessa ja on elintärkeä asia paikallisten kannalta. Tenojoen varren asukkailla voikin ottaa mallia siitä, että mikä merkitys luonnolla on alueelle ja kuinka sitä pitää myös varjella. Olen sitä mieltä, että pelkästään ei pidä varjella, saa myös viljellä. Kuitenkin pidetään samalla huolto tärkeistä aarteistamme. Valitettavasti tämä ei toteudu kemijoen osalta.
3. Entinen maailman tuottoisin lohijoki kemijoki, sille voidaan tehdä paljon enemmän. Se ansaitsee enemmän. Lähdetään yhdessä asiallisesti vaatimaan luonnonmukaisia ohitusuomia vesistöön ja sen jälkeen edistetään vaelluskalakantojen parantamista vesistöissä. Se tuo työtä lappiin ja valtavasti hyvinvointia Lapin asukkaille. Unohdetaan vanhat riidat, lyödään kättä päälle ja yhteistuumin rakennetaan ohitusuomat jokaiseen patoon.
4. Moni puhuu raakuista eli jokihelmisimpukoista. Niiden merkitys vesistöille on merkittävä. Raakku tarvitsee lisääntyäkseen vaelluskaloja, merilohta tai taimenta. Poikasena se kiinnittyy lohen tai taimenen kitusiin ja elää siellä useamman vuoden. Vartuttuaan se irrottautuu isäntäkalasta ja kaivaituu joenpohjalle kasvamaan. Kasvuprosessi on hyvin hidas ja siihen menee kymmeniä vuosia. Raakku saattaa jopa kymmenen vuotta olla samassa kohtaa hievahtamatta. Mikä on raakkujen tärkein tehtävä vesistöissä. Raakut ovat vesistöjemme munuaiset. Yksi raakku puhdistaa vettä jopa 50L päivässä. Ekosysteemissä luokitellaankin Raakku avainlajiksi.
5. Arvoisat päättäjät Rovaniemellä. Pyydän, että päätätte viisaasti asiassa. Sierilälle ei tule antaa kaavoitusta eikä rakennuslupaa. Suomalaisessa luonnossa kaikkien asioiden ei tule olla kaupan. Varjelkaamme viimeistä luonnonmukaista osuutta Kemijoen vesistöissä, kova hinta on muutoinkin joen rakentamisen myötä maksettu. Voisiko tämä jäädä kompensatioksi jokivarren asukkaille, että Sierilä pysyy jatkossakin luonnonmukaisena.

Kaavan laatijan vastine

1. Kannanotto merkitään tiedoksi.
2. Kannanotto merkitään tiedoksi.
3. Vesitalouslupan lupamääräyksissä on annettu määräys Mukkaajan luonnonmukaisen ohitusuoman rakentamisesta, minkä avulla voidaan vähentää kalankulun ja muun vesieliöstön kulun vaikeutumista. Voimalaitoshankkeessa on varauduttu täydentämään rakentamissuunnitelmaa kalatien toteuttamiseksi voimalaitoksen yhteyteen.

Vesivoiman vaikutuksia kalataloudelle kompensoidaan velvoitteiden mukaisesti. Kemijoki Oy:n tavoitteena on ollut yhteistyössä, vapaaehtoisin toimin ja vaiheittain edeten palauttaa osittainen luonnonvarainen vaelluskalakanta Kemi-Ounasjokeen. Vaelluskalatyötä tehdään yhteistyössä alueellisten ja paikallisten toimijoiden kanssa huomattavasti istutus- ja tarkkailuvelvoitteita laajemmin. Vapaaehtoisten toimenpiteiden kokonaisuuteen kuuluu myös parhaiden ratkaisujen etsiminen ja tukeminen

Copyright © AFRY Finland Oy

nousuhalukkaan vaelluskalakannan luomiseksi. Kemijoki suunnittelee parhaillaan padon ohitusratkaisua Taivalkosken voimalaitoksen yhteyteen. Taivalkoskella on jo koekäytössä hydraulinen Kalasydän-kalatie ja yhtiön tarkoituksena on jatkaa luonnonmukaisista ja teknisistä osuuksista koostuvan kalauoman jatkotyöstöä. Kemijoki on mukana Lapin liiton koordinoimassa, vaelluskalakantojen elvyttämiseksi perustetussa yhteistyöryhmässä.

4. Kaava-alueen ulkopuolella sijaitsevan Vanttauskosken jokihelmisimpukkayksilöiden elinympäristön esiintymis- ja vaikutustarkastelu ja kaava-alueen elinympäristön soveltuvuustarkastelu on kesken ja jokihelmisimpukoiden huomioimisesta keskustellaan viranomaisen kanssa. Alustavien tulosten mukaan Kemijoella ei ole lisääntyvää paikallispopulaatiota Sierilän voimalaitoksen ja Vanttauskosken väillä. Jokihelmisimpukoiden määrä on erittäin vähäinen. Löydetyt jokihelmisimpukkayksilöt eivät ole sijoittuneet kaava-alueelle.

5. Kannanotto merkitään tiedoksi.

2.2 Osallinen 2

Johdanto

Esitän käynnissä olevan, rakennettujen vesistöjen kunnostusta koskevan tutkimuksen pohjalta näkemyksiä toimenpiteistä, jotka tulevat kyseeseen Kemi- ja Raudanjoen voimalaitosten alueilla ja joita esitän sovellettaviksi Lapin ELY-keskuksen hakemukseen voimalaitosten lupaehtojen muuttamiseksi. Tutkimuksessa päivitetään aiheeseen liittyvään aikaisempaa tietoutta ja ohjeistusta (esim.1). Liitteenä on lupauudistusta koskeva luentoesitys, jossa on taustaa ja kuvauksia voimalakohtaisista toimenpiteistä.

Tiivistelmä

- Hakemus vaelluskalojen palauttamiseksi on kannatettava mutta samalla tulee huolehtia laajemmin jokijatkumon palautuksesta VPD:n ja EU-komission vaatimusten mukaisesti
- Kaikkien tulvauomien yhteyteen tulee kunnostaa lisääntymisaluet ja toteutuksen tulee tapahtua rinnakkain vaellusyhteyksien luomisen kanssa
- Kunkin voimalan ja säännöstelypadon yhteyteen tulee rakentaa luonnonmukainen ohitusuoma, joka mahdollistaa kaikkien lajien läpikulun ja toimii korvaavana lisääntymisalueena
- Kemijoelle tulee määritellä ympäristövirtaamat, joihin kuuluu juoksutus kuvauomiin ja vaellusreitteihin ja lisäksi vaatimukset riittävän tasaisesta juoksutuksesta turbiinien läpi kalojen vaelluksen ja lisääntymisen varmistamiseksi pääuomassa
- Alasvaellusrakenteiden tulee turvata myös kuteneiden kalojen alasvaellus
- Tulisi toteuttaa yhteyksiä sivuvesistöjen kautta vaihtoehtoisiksi vaellusreiteiksi ja lisääntymisalueiksi

Jokijatkumon palautus

ELY-keskuksen hakemuksessa lupaehtojen muuttamiselle on esitetty ansiokkaita tavoitteita jokijatkumon palauttamisesta Kemijoella, mikä on keskeisiä periaatteita EU:n vesipuitedirektiivin toimeenpanossa rakennetuissa vesistöissä. Jokijatkumoon kuuluu paitsi merkittävien talouskalojen, myös muiden jokiympäristöön kuuluvien eliöiden ja lajien eri ikävaiheiden vapaa liikkumis- ja lisääntymismahdollisuus. Jokijatkumon palautus, ei pelkästään esimerkiksi lohien ja taimenen vaellus, tulee ottaa huomioon lupaehtoja uudistettaessa.

Lohi- ja taimenkantojen palautuksen kannalta luonnontilaiset jokiosuudet, kuten Ounasjoki ovat nykyisin tärkeitä, koska niiden avulla voidaan luoda siirto-, mäti- ja poikasistutuksin uudet vaellushaluiset kannat, joilla on halukkuus käyttää kalateitä. Uusien kantojen syntymisestä Kemijoelle onkin jo vahvoja viitteitä, mikä näkyy kesän 2020 hyvistä, nimenomaan rasvaevällisten eli todennäköisesti Ounasjoessa syntyneiden lohien ja taimenten määrästä Vallitunsaaren kalatiessä (2).

Hakemuksessa on todettu että Kemijoen pääharassa on ollut merkittävin osa lohen ja taimenen poikastuotantoalueista. Lohen ja muiden merivaelteisten lajien lisääntymisen ja poikastuotannon kannalta lähellä merta olevia jokien alaosia on pidetty tärkeimpänä. Jopa 30 % Kemijoen poikastuotannon on arveltu tapahtuneen nykyisen pelkästään Isohaaran voimalaitoksen padotusalueella Taivalkosken alapuolella (3). Kemijoen alimpien voimalaitosten aiheuttama haitta on suhteellisesti suurin paitsi vaelluksen estymisen kannalta yläjuoksulle, myös mereen vaeltavan lohen ja taimenen poikastuotannon loputtua, kun alaosan tuottoisat kosket ovat tuhoutuneet. Lupaehtojen uudistamisen yhteydessä tulee sen vuoksi painottaa, että poikastuotannon edellytyksiä parantavat toimenpiteet rakennetuilla jokiosuuksilla ovat keskeisiä heti alimmista voimalaitoksista alkaen haittojen lieventämisen ja ekologisen kompensaaion näkökulmasta. Lupaehtojen muutokseen on kalateiden lisäksi otettava heti toimenpiteiden alusta asti mukaan kaikki toimenpiteet kalojen ja muiden vesieläiden elinolojen parantamiseksi.

Vanhojen luonnonuomien kunnostus ja jäljellä olevien lisääntymisalueiden säilyttäminen

Lupaesitykseen kuuluu kannatettava esitys joidenkin kuivina olevien luonnonuomien vesityksestä ympäristövirtaamien avulla. Kemijoelle on helposti palautettavissa satoja hehtaareja koskialuetta lisääntymisalueiksi ja maisemakohteiksi. Laajimmat koskialueet syntyvät kuulutuksessa mainituille Ossaus-Petäjäs- ja Pirttikoskelle, jotka ovat nykyisin edelleen nähtävissä mahtavina koskialueina - mutta ainoastaan ohijuokсутustilanteissa. Lisäksi Seitakorvaan olisi palautettavissa 14 ha koskialuetta, johon tulisi myös johtaa ympäristövirtaama. Esitettyyn Raudanjoen Permantokoskeen saadaan juoksuksilla koskea 10 ha. Sama määrä 10 ha saadaan kuitenkin myös Taivalkoskelle ja Valajaskoskelle, joiden tulvauomat tulisi kunnostaa lisääntymisalueiksi. Esimerkiksi Taivalkoskea on pidetty Kemijoen alaosan suurimpana koskena, joten kosken palauttamiselle on myös historiallisia perusteita.

Lisäksi Vanttauskoskelle on palautettavissa koskialuetta ja pitkän jokiosuuden puolisko lisääntymisalueeksi. Alue, samoin kuin Tikkasenkarin ja Tervakaran kosket, uhkaavat kuitenkin joutua suunnitellun Sierilän voimalaitoksen padotuksen alle. Hanke tuhoaisi viimeiset jäljellä olevat, lisääntymis- ja koskikalastusalueet Kemijoen keskijuoksulla ja mahdolliset perkaukset uhkaisivat myös padon alapuolisia koskia kuten Olkkakoskea ja Ounaskoskea Rovaniemen keskustassa. Lisääntymisalueita todetaan hakemuksessa olevan tällä jokiosuudella yhteensä 84 ha. Hankkeen toteuttaminen olisikin täysin vastoin hakemuksella tavoiteltavaa vaelluskalakantojen ja ekologisen jatkumon palauttamista Kemijokeen. Jokiosuuden luokittelu voimakkaasti muutetuksi tulisi tarkastella uudelleen vesienhoidon suunnittelussa ja rakentamishankkeesta tulisi luopua.

Alajuoksulla olisi tärkeää kunnostaa Isohaaran viereinen Vähähaara, josta ei ole mainintaa lupauudistushakemuksessa. Tätä padottuna vesipintana olevaa Kemijoen alinta koskialuetta ei voida nykyisin hyödyntää Kemijoen suualueella lisääntymisalueena, kun vesi on pelkästään humuspitoisemman Akkunusjoen vettä. Isohaaran suistoalue on kuitenkin täynnä istutuskalaa, joka ei välttämättä ole vaellushaluista mutta etsii kutupaikkaa. Kemijoen päähaarasta johdettavan ympäristövirtaaman avulla Vähähaara voidaan palauttaa vaelluskalojen lisääntymisalueeksi. Samalla sen alapuolella olevan Kemijoen suuhaarat, joiden pituus ja virtavesiluonne lisääntyvät jatkuvasti merelle päin maan kohotessa, voitaisiin kunnostaa virkistyskalastusalueiksi Kemin kaupungin keskustan tuntumassa.

Kalateiden toteutus ohitusuomina

Kemijoelle voimalaitosten yhteyteen esitetyt kalatiet tulisi toteuttaa luonnonmukaisina ohitusuomina, jotka soveltuvat nousu- ja alasvaellureitiksi lohen ja taimenen lisäksi muillekin jokiympäristön lajeille. Ohitusuomiin voidaan samalla tehdä lisääntymisalueita, jotka korvaavat osaltaan menetettyjä koskialueita ja tukevat siten lisääntyvien ja vaellushaluisten osapopulaatioiden syntymistä myös rakennetuilla jokiosuuksilla.

Hakemuksessa on maininta juoksuksien määrittämisestä vaadittaviin kalateihin mutta vain kesäaikana, mikä tarkoittaisi käytännössä virtaaman johtamista pelkästään teknisiin, talveksi suljettaviin kalateihin. Kemijoki Oy:llä on kuitenkin jo omaehtoisia suunnitelmia kalateiden toteuttamisesta ainakin osittain luonnonmukaisina ja lisääntymisalueiden toteuttamisesta ns. kalauomiin, mikä tarkoittaa virtaaman

johtamista myös talviaikaan. Lupaehtoja on täydennettävä siten, että niissä huomioidaan tarvittavat virtaamat kautta vuoden. Kalatalousvelvoitteissa on mahdollista ottaa huomioon muitakin kuin suoranaisesti kalan kulkuun liittyviä näkökohtia.

Ohitusuomien katsotaan usein tuhmaavan voimaloiden käytön kannalta arvokasta vettä verrattuna talveksi suljettaviin kalateihin. Väite ei ole perusteltu, sillä ohitusuomiin tarvitaan talvella suhteellisen vähän, ehkä puolet kesäaikaisesta juoksutusta, lähinnä syksyllä kudetun mädin ja poikasten elinolojen turvaamiseksi. Talviaikainen juoksutus on pieneen määräänsä nähden ekologisesti erityisen tehokasta. Uudet rakennetut lisääntymisalueet ohitusuomissa ovat tavoiteltavaa vesirakentamisen haittojen lieventämistä ja menetettyjen lisääntymisalueiden korvaamista. Ohitusuomaan rakennettujen korvaavien lisääntymisalueiden toimivuudesta ja hyvästä poikastuotannosta pienellä virtaamalla on kokemuksia esimerkiksi Imatran voimalaitoksen yhteyteen rakennetusta Imatran kaupunkipurosta.

Ohitusuomat ovat mahdollisia jokaisen voimalaitoksen ja säännöstelypadon yhteyteen. Jyrkkiä alakanavaluiskia voidaan loiventaa ja terassoida, koska tilan puute ei ole tälle missään esteenä. Edes ohitusuomien alapäitä ei ole mahdollisen vedenkorkeuksien vaihtelun takia tarpeen tehdä teknisinä. Tekniset kalatieosuudet eivät mahdollista ohitusuomien toimivuuden kaikille lajeille, esimerkiksi vesilintupoikueille. Vedenkorkeuden vaihtelusta seuraa ohitusuoman suualueen lievä siirtyminen, mikä voidaan ottaa huomioon houkutusvirtaaman määrässä suuntaamisessa. Alapää voidaan tehdä myös korkeana ja kapeana luonnonkivistä, jolloin suualueen paikka säilyy samassa kohdassa eri vedenkorkeuksilla. Molemmista tapauksista voidaan järjestää riittävä houkutusvesimäärä ja virrannopeus johtamalla vesi ohitusuoman kautta tai haluttaessa pumppausvedellä tai pienvoimalalla, myös luonnonmukaisten ohitusuomien yhteyteen siten, että kaikkien lajien läpikulku otetaan huomioon. Alakanavan reunan vesialuetta voidaan madaltaa ohitusuomien suulle nouseviksi, jolloin saadaan houkutteleva nousuyhteys myös pohjan läheisyydessä vaeltaville lajeille.

Hakemuksen liitteessä 11 on esitetty kannatettava idea eri virtaamille soveltuvien kalateiden kehittämisestä (4). Käytännössä nimenomaan luonnonmukaisen ohitusuoman poikkileikkaus voidaan helposti suunnitella toimimaan kalatienä eri virtaamille, myös osalle tulvavirtaamista. Mahdollisissa säätörakenteissa tulee ottaa tällöin huomioon kaikkien lajien kulkumahdollisuus. Kun voimalaitoksen yläpuolinen vesipinta vaihtelee säännöstelyn takia voimakkaasti, kuten Vanttauskoskella ja Seitakorvassa, voidaan tarvita useampi aukko veden johtamiseen. Näistä varsinaiseen vaellukseen voidaan suunnitella ylin ja mahdollisesti seuraavaksi alempi, kun alin voi olla lähinnä ohitusuoman vesityspotki talvilanteita varten.

Kun kuivauomat kunnostetaan ympäristövirtaaman avulla lisääntymisalueiksi, mahdollisimman suuri osa tulvavirtaamasta kannattaa pyrkiä johtamaan niihin luonnonmukaisten ohitusuomien kautta, jolloin niillä on hyvä houkuttelevuus vaellusreitillä. Kaikkien kuivauomien yhteydessä on hyvää tilaa rakentaa ohitusuomat, jotka alapäässä johdetaan säännöstelypadon ja mahdollisen uuden pienvoimalan viereen. Yläpää, johon toteutetaan mahdollisimman avara ja kalojen ja muiden eliöiden kulkua vähän haittaava säätörakenne, sijoitetaan mieluiten padon ja luonnonmaaston yhtymäkohtaan. Ohitusuomista tulee tällöin pitkiä ja loivia, jolloin niihin saadaan myös hyviä ja monipuolisia habitaatteja. Joissakin tapauksissa vaellusyhteys voimalaitoksilta ylävirran suuntaan kannattaa järjestää alakanavasta luonnonuomaan säännöstelypadon alle, mistä ylöspäin vaellusyhteys tehdään molemmille reiteille yhteisenä.

Ympäristövirtaamien määrittäminen ja vaellusyhteydet

EU- komission on vuonna 2019 edellyttänyt Suomea huomioimaan voimaloiden lupien uudistuksessa kalatiet, ekologiset virtaamat ja muut haittojen lieventämistoimenpiteet. Nämä vastaavat myös vesipuidedirektiivissä mainittuja kaikkia toimenpiteitä, joita on tehtävä voimakkaasti muutetuissa vesistöissä kalojen kutemisen, lisääntymisen ja poikastuotannon parantamiseksi. EU:n ympäristötavoitteiden parempaa soveltamista Suomen lupakäytäntöihin on tarkasteltu raportissa vuodelta 2019 (5).

Ympäristö- tai ekologisilla virtaamilla varmistetaan jokivesien eliöiden elinolosuhteet. Ympäristövirtaamiin kuuluu virtaamien määrittely kuivillaan oleviin uomiin siten, että kalojen poikastuotanto on niissä mahdollista, virtaama vaellusyhteyksinä toimiviin rakenteisiin kuten kalateihin ja ohitusuomiin ja lisäksi voimaloiden riittävä jatkuva juoksutus turbiinien läpi siten, että virtaama jokivedessä täyttää kalojen elinvaatimukset vaelluksen ja myös poikastuotannon osalta. Asiantuntijaryhmä esittää käytettäväksi määrittämisessä menetelmää, jossa arvioidaan virtaaman tarve vaelluskalojen elinkierron eri vaiheissa (6). ELY- keskuksen hakemuksessa on ympäristövirtaamista hyviä mainintoja ja viitteitä, mutta käytännössä niiden toteuttamisesta ei ole esitetty lupaehtoja muuten kuin kalateiden toimivuuden ja houkutuksen kannalta. Luonnonuomiin johdettavia juoksutuksia esitetään selvitettäväksi vasta 10 vuoden aikana.

Hakemuksessa on maininta, että voimayhtiöiden on varmistettava vaadittavien kalateiden toimivuus ja otettava se huomioon voimaloiden käytössä. Hakemuksessa ei ole kuitenkaan esitetty selkeitä vaatimuksia voimaloiden kautta juoksutettavista ympäristövirtaamista eli minimivirtaamista eri ajankohtina. Turbiinien pysäytys eli katkokäyttö aiheuttaa Isohaaran voimaloilla vedenpinnan vaihtelua ja veden virtaamista voimalan alapuolella jopa ylävirran suuntaan voimaloiden pysäytyksen jälkeen. Isohaaran kalateillä tehtyjen seurantojen mukaan voimalan pysäytys lopettaa kalojen nousuhulun ja kalat lähtevät jokisuulta takaisin merelle (2). Houkutusvirtaaman lisääminen Vallitunsaaren kalatiehen on ilmeisesti jossakin määrin parantanut kalatien houkuttelevuutta vaihtelevissa virtausoloissa. Seurantaraportin perusteella kalat lähtevät kuitenkin edelleen vaeltamaan Vallitunsaaren kalatietä pitkin yläaltaasta takaisin alavirtaan ajoittain erityisesti yöaikaan (7).

Samanlainen käyttäytyminen voi olla odotettavissa myös ylemmissä voimalaitosten yhteyteen tehtävissä kalateissa, mikäli voimalaitosten käyttötapaan ei tule muutoksia. Lupaehtoisissa olisi syytä esittää tarkemmat vaatimukset juoksutuksista, jotta toimivat vaellusyhteydet voidaan varmistaa. Kemijoen voimaloihin tulisi lupaehtojen uudistuksen yhteydessä määritellä rajat voimaloiden katkokäytölle, esimerkiksi kansainvälisenä käytäntönä usein vaadittu jatkuva minimijuoksutus ja aikajakso, jonka puitteissa virtaamaa voidaan pienentää ja suurentaa. Vastaavia vaatimuksia on voimalaluovissa myös Suomessa. Jatkuva läpivirtaus joessa tarvitaan paitsi kalateiden ja ohitusuomien toimivuudelle myös siksi, että sen avulla pääuomassa vielä jäljellä olevissa virtapaikoissa, joita tulisi myös kunnostaa, voitaisiin mahdollistaa vaelluskalojen poikastuotantoa.

Lupauudistuksessa tulisi jo ensimmäisessä vaiheessa edellyttää ympäristövirtaaman johtaminen kuivillaan oleviin luonnonuomiin. Virtaamien määrittely on vaelluskalojen elvyttämisessä tärkeää, jotta vaellushaluiset kalat voisivat päästä siirtymään näihin luonnonuomiin, kun voimaloiden käytön aiheuttama virtaamavaihtelu haittaa niiden vaelluskäyttäytymistä. Tilanteissa, joissa kalat lähtevät alajuoksun suuntaan, ne voisivat löytää luonnonuomat niiden ja alakanavan yhtymäkohdassa. Luonnonuomien ympäristövirtaama voitaisiin osittain suunnata siten, että se toimii houkutusvirtaamana luonnonuomaan.

Hakemuksessa on edellytetty tarvittaessa useamman kalatien toteutus. Pelkästään alakanavassa voimalan vieressä olevista kalateista ei olisi hyötyä jokavuotisten tulvavirtaamien yhteydessä. Kalat hakeutuvat säännöstelypatojen alle joka tapauksessa tulvajuoksutuksilla. Ilman vaellusyhteyttä ne jäisivät tulvavirtaaman loppuessa loukkuun, mitä tapahtuu monien säännöstelypatojen alla muualla. Siksi säännöstelypadoille tarvitaan vaellusyhteydet voimaloiden kalateiden rakentamisen yhteydessä. Tämä voisi varmistaa myös tavoitellun kalateiden 90-95% toimivuuden.

Luonnonuomiin johdettavan ympäristövirtaaman keskeinen tehtävä on luoda vaellusyhteyden lisäksi sopivat olosuhteet kutu- ja poikashabitaateille muutoin säännöstellyssä joessa. Juoksutusten määrittelyssä kuivauomiin on Suomessakin jo vakiintuneita käytäntöjä. Virtaus- ja habitaattimallinnusta sovelletaan virtaamien määrittelyyn ja tarvittavaan koskipohjan muotoiluun, jotta kalojen elinolosuhteiden määrä ja laatu voidaan optimoida lajien elinkierron eri vaiheille. Kun luonnonuomia käytetään tulvavesien johtamiseen, tulvavirtaamien aiheuttamaa ajoittaista muutosta lisääntymisalueisiin ja kalojen vaellukseen on syytä pyrkiä lieventämään esimerkiksi habitaatteja suojaavilla suisteilla, kivikoilla ja kynnyksillä.

Hyvinä esimerkkeinä koskialueiden palauttamisesta on valokuvin havainnollistettu Irninjoen ympäristövirtaamien määrittely Iijoen yläosassa sekä Saimaan järvilohen elvyttämiseksi rakennettu

Laurinvirran kutualue Kuurnan voimalaitoksella Pielisjoella. Siellä tulvapidon yhteyteen on rakennettu kutualueen ja koko kuivauoman vesitystä varten pienvoimala, jonka avulla voidaan hyödyntää samalla osa tulvavirtaamista.

Alasvaellus

Esitän, että tutkittaisiin alasvaelluksen järjestämistä voimaloiden yhteydessä tiheillä vinoon asetetuilla välillä, koska pinnassa kelluva ohjaisaita ei todennäköisesti toimi ainakaan kaikille lajeille ja ikäluokille. Smolttien ohella voitaisiin välppien avulla varmistaa turvallisesti myös elinvoimaisten kantojen kannalta tärkeiden isojen kuteneiden lohien ja taimenten alasvaellus. Välppät tulisi suunnata johtamaan kalat turbiinivirran sivuun joko tulvauoman tai rakennettavan alasvaelluskourun tai putken puolelle. Jäljellä olevien uittokourujen toimimista alasvaellusreitteinä kannattaisi selvittää, vaikka uittokourujen vedenjohtorakenteet on Kemijoella yleisesti korvattu betonimuureilla. Jos päädytään uusien alasvaellusrakenteiden toteutukseen, kannattaa ottaa huomioon alasvaelluskourun johtaminen lähellä kulkevaan ohitusuomaan. Tapauksissa, joissa ohitusuoman yläpää voidaan rakentaa lähelle voimalaa, voidaan tutkia yläpään sijoittamista esimerkiksi yläaltaan reunaan pengerrerettynä lähelle ohjaisvälppää. Tällöin ohitusuoma voi toimia samalla alasvaellusreitteinä, mikä olisi monin tavoin suositeltavaa.

Sivuvesistöjen hyödyntäminen

Monen voimalan yhteydessä vaellusyhteyksiä voidaan järjestää käyttämällä hyväksi sivuvesistöjä, joiden jokin kohta sijoittuu lähelle Kemijoen pääuomaa ja maaston korkeussuhteen mahdollistavat yhdysuoman kaivamisen niihin Kemijoesta. Tällöin sivuvesistöt muuttuvat osittain Kemijoen sivuhaaroiksi. Joistakin ohitusuomista voidaan johtaa yhteys alapuoliseen luonnonpuroon. Tällaisilla uusilla yhteyksillä voi olla merkitystä sekä vaelluskalojen että muiden lajien ylös- että alasvaellusreitteinä ja lisäksi uusina korvaavina lisääntymisalueina lohelle ja taimenelle, siialle ja harjukselle. Sivuhaaroiksi muutettujen sivujokien ja -purojen veden laatu ja houkuttelevuus kalojen nousuhalukkuuden kannalta paranee pääuomasta johdettavien juoksutuksen avulla. Tarvittavien lisävirtaamien suuruutta Kemijoesta suhteessa uomien omiin valuma-alueisiin on syytä selvittää kullekin uomalle erikseen. Virtaaman tarve on todennäköisesti melko pieni, mutta mahdollisesti tärkeä osa voimaloille määriteltävistä ympäristövirtaamista.

Voimayhtiöiden omistamien alueiden ulkopuolelle sijoittuvat yhdysuomat ja kunnostettavat sivuvesistöt vaatisivat erityisiä sopimus- ym. järjestelyjä. Sivuvesistöjen muuttuminen osittain Kemijoen sivuhaaroiksi parantaisi monin tavoin näiden vesistöjen luonnetta nykyisestä ja hyödyttäisi laajempaa vesistöä. Esitetyt toimenpiteet sivuvesistöissä samoin kuin Kemijoen suistoalueella voidaan nähdä osana ekologista kompensaaationa, jolla täydennetään voimalaitosalueilla ja rakennetussa jokiuomassa tehtävää kunnostusta ja korvaavien habitaattien toteutusta.

Voimalakohtaisia toimenpiteitä

Isohaara

Vallitunsaaren puoleinen Isohaaran kalatie on lisätyn houkutusvirtaaman ansiosta alkanut toimia hyvin vuonna 2020 ja kalatiestä on noussut paljon luonnossa syntyneitä rasvaevällisiä lohia. Tämä osoittaa siirtoistutusten ja mäti- ja poikasistutusten toimivuutta ja kannan kotiutumista. Nykyisten kalateiden ongelmana on kuitenkin heikko toimivuus tulvavirtaamilla. Suurten virtaamien aiheuttamaa houkuttelevuutta ei pystytty hyödyntämään vaelluksessa. Ratkaisuna esitän Vähähaaran kunnostamista ympäristövirtaamalla ja tulvajuoksutusten osittaista johtamista Vähähaaraan. Juoksutus voidaan johtaa joko pelkästään uudesta säännöstelypadosta tai uuden pienvoimalan kautta. Vähähaarasta tehdään Isohaaran puolelle ohitusuoma, jonka kautta johdetaan riittävä houkutusvirtaama. Uoman linjaus kulkisi Vallitunsaaren läpi nykyisen kalatien suuaukon lähelle. Vähähaaran ja Isohaaran välinen osuus päätien alapuolella ja Vähähaara Kemiin asti voidaan kunnostaa lisääntymiseen ja kalastusmatkailuun. Ohitusuoma Vähähaaraan voidaan johtaa Akkunusjoen vanhan suualueen ja Akkunusjoelle kaivetun kanavan kautta tai pitempänä Tuhkaojan kautta. Pohjoispuolelle saa kytkinkentän kiertävän ohitusuoman voimalan yläpuolelle. Tekemällä yhdysuoma Kaakamojokeen saadaan vaellusyhteys sekä Isohaaran että Taivalkosken yläpuolelle ja samalla uuttaa kompensoivaa lisääntymisaluetta.

Taivalkoski

Kemijoki Oy:n suunnitteilla olevaa kalauomaa Taivalkoskelle voidaan täydentää yhteydellä eteläpuoliseen puroon. Tulvauoma esitetään kunnostettavaksi poikastuotantoalueeksi, jonka vesitys voidaan johtaa esimerkiksi tulvapadon länsipuolelle tehtävän pienvoimalan kautta. Tulvauoman yhteyteen saadaan ohitusuoma järjestämällä juoksutus länsipuoliseen luonnonpuroon ja tekemällä siitä haara tulvauomaan.

Ossauskoski

Voimalan yhteyteen saadaan kokonaan luonnonmukainen ohitusuoma. Ossauskosken vanhaa uomaa tulisi kunnostaa lisääntymisalueeksi ja siihen tulisi johtaa ympäristövirtaama esimerkiksi pienvoimalan kautta. Säännöstelypadon ohitusuomasta saa yhteyden eteläpuoliseen peltoalueen puroon ja pohjoispuolelta Pisajokeen.

Petäjäskoski

Voimalan yhteyteen tulisi tehdä luonnonmukainen ohitusuoma. Petäjäskosken vanha uoma tulisi vesittää ympäristövirtaamalla, jolloin saadaan aikaan Kemijoen laajin koskialue yli 150 ha. Säännöstelypadon ohitusuoman lisäksi saadaan vaellusyhteys koskesta yläaltaaseen Kaikonojan kautta.

Valajaskoski

Voimalalle voidaan tehdä ohitusuoma kytkinkentän ympäri. Valajaskosken tulvauoma tulisi vesittää lisääntymisalueeksi ympäristövirtaamalla.

Sierilän alue

Katson, että Sierilän jokiosuus on koskineen ja virtapaikkoineen lohen, meritaimenen palauttamisen ja Kemijoen muun jokiluonnon kannalta ainutlaatuinen, Ounasjokeen läheisesti liittyvä luonnontilainen jokiosuus, jota ei voida perustellusti katsoa voimakkaasti muutetuksi eikä sitä tulisi rakentaa. Se olisi merkittävä Kemijoen keskijuoksun poikastuotannolle. Osuudella olisi luonnontilaisena myös merkittävä matkailullinen arvo Rovaniemen seudulle.

Raudanjoki ja Permantokoski

Raudanjoen jokisuu muodostaa merkittävän lisääntymisalueen osana Sierilän aluetta. Permantoskesta tulee vesitettynä merkittävä joen alaosan lisääntymisalue ja nousureitti padon ohi tulvajuoksutuksilla, joten on perusteltua että vaellusyhteys voimalta tehdään ohitusuomana tulvapadon alapuolelle ja yhteys ylävirtaan säännöstelypadon länsipuolelta.

Vanttauskoski

Voimalan yhteyteen saa ohitusuoman kytkinkentän ympäri. Tulvauoma ja joen eteläinen puolisko tulisi kokonaisuudessaan kunnostaa lisääntymisalueeksi johtamalla tasainen ympäristövirtaama tulvapadolta. Tulvauoman yhteyteen tulisi tehdä ohitusuoma. Yläaltaan säännöstelyn takia ohitusuomiin tarvitaan vedenjohtoaukkoja eri korkeuksille.

Pirttikoski

Vaellusyhteys Pirttikoskella on mahdollinen vain vanhan uoman kautta. Vanha uoma tulisi kunnostaa lisääntymisalueeksi johtamalla siihen ympäristövirtaama, jolloin koskialuetta on mahdollista saada lähes 100 ha. Luonnonuoma on jo nykyisinkin merkittävä maisemakohde tulvavirtaamilla (ks. esityksen kansikuvat) ja siitä muodostuu hyvä kokonaisuus seudullisena retkeily- ja kalastusalueena yhdessä Auttijoen ja Auttikönkään kanssa.

Seitakorva

Vaellusyhteys kannattaa järjestää ohitusuomana voimalan alakanavasta luonnonuomaan ja yhteisenä yläosana säännöstelypadolta yläaltaaseen. Tällöin voidaan ratkaista vaihtelevien vedenkorkeuksien

vaatimat vedenottojärjestelyt yhdessä yläpään uomassa esimerkiksi kolmen vesitysauskon kautta. Luonnonuoma houkuttelee joka tapauksessa kaloja tulvatilanteessa. Luonnonuoma tulisi kunnostaa lisääntymisalueeksi, jota saadaan 14 ha.

Johtopäätöksiä toimenpiteiden hyödyistä

Kalatalousvelvoitteiden uudistus on merkittävä käänne Kemijoen ekologisen tilan elvyttämisessä. Vaikka keskeistä on vaelluskalojen pääsy lisääntymään luonnontilaisilla ja kunnostetuilla osuuksilla Ounasjoessa, pääuoman yläosassa ja sivuvesistöissä, tulee velvoitteissa ottaa yhtä painokkaasti huomioon ekologisen tilan parantaminen itse voimalaitosalueilla ja koko rakennetulla jokiosuudella. Ohitusuomilla ja ympäristövirtaamilla kunnostettavilla luonnonuomilla voidaan lieventää haittoja, jotka aiheutuvat nykyisestä tavasta käyttää koko joen virtaama energiatuotantoon. Myös mahdollisesti lisääntyvät tulvavirtaamat saadaan samalla hyödyntämään kalojen vaellusta. Luonnonuomiin ja rakennettaviin ohitusuomiin johdettava virtaama hyödyttää vaelluksen lisäksi myös palautettavia ja uusia, padotusten alle jääneitä alueita korvaavia kutu- ja poikastuotantoalueita. Esitetty joidenkin nykyisten sivuvesistöjen muuttaminen yhdysuomien avulla osittain Kemijoen sivuhaaroiksi, samoin kuin suiston kunnostus, voidaan nähdä ekologisenä kompensationsa, joka tapahtuu voimalaitosalueiden ulkopuolella, mutta hyödyttää koko vesistöä.

Saavutettavista poikastuotantomääristä ympäristövirtaamien avulla kunnostettaviin luonnonuomiin voidaan käyttää samoja tuotantoarvioita kuin muuten on laskettu pohjoisille joille. Näitä arvioita on syytä tarkentaa, kun saadaan enemmän kokemuksia rakennetuista ja ympäristövirtaamien avulla kunnostetuista kohteista. Laajemmasta vanhojen luonnonuomien kunnostuksesta ympäristövirtaamilla on Suomessa vasta ensimmäisiä kokeiluja ja tuloksia odotetaan. Ohitusuomiin rakennettavien lisääntymisalueiden voidaan käyttää vastaavia arvioita kuin jo saatu toteutettujen kohteiden lupaavista tuloksista. Kemijoelle esitetyt uudet lisääntymisalueet ovat Suomessa ensimmäisiä rannikkoalueiden lohijoissa ja niiden tuloksellisuudelle on laajaa kiinnostusta.

Kaavan laatijan vastine

Kannanotto merkitään tiedoksi. Kannanotto ei aiheuta toimenpiteitä asemakaavaratkaisuun tai -aineistoon, koska sen sisältö koskee erillistä lupaprosessia.

2.3 Osallinen 3

Rovaniemen kunnanvaltuutetut saavat pian päätettäväkseen Sierilän asemakaavan kohtalon. Voimalaitoshankkeen pitkäaikaiset vaikutukset koskevat kaikkia kuntalaisia. Sierilän voimalaitoksen aiheuttama mainehaitta vaikuttaa Rovaniemen talouteen pitkällä aikavälillä erittäin kielteisesti. Siksi meidän kuntalaisten kannattaa olla asiasta huolissaan.

Rovaniemen kaupunkistrategiassa esitellään visioita Rovaniemestä vuonna 2025. Matkailun rooli nähdään strategiassa tärkeänä. Yhtenä keskeisimpänä muutostrendinä mainitaan matkailun ja vapaa-ajan arvostamisen lisääntyminen. Tämä muutos onkin jo nähtävissä; Esimerkiksi Kuusamon matkakohteissa yöpymisten määrän kerrotaan kasvaneen lähes 40 prosenttia viime kesänä. Vastaava kesämatkailun kasvu tarkoittaisi Rovaniemellä noin miljoonan euron lisätuloa kesäkuukausina jo pelkästään majoitusmyynissä. Maltillisempi kymmenen prosentin kasvu majoitusmyynissä touko-syyskuussa toisi kaupunkiin karkeasti saman verran euroja kuin Sierilän voimalaitoksen kiinteistövero. Majoitusmyynnin lisäksi matkailijat tuovat paikkakunnalle myös huomattavasti muita tuloja.

Strategia linjaa, että vuonna 2025 rovaniemeläisille ja matkailijoille on tarjolla monipuolisia harrastus- ja vapaa-ajanviettomahdollisuuksia. Kerrotaan, että uusia työpaikkoja on syntynyt erityisesti ympärivuotiseen matkailuun ja palveluihin sekä bio-, kierto- ja jakamistalouteen. Ympärivuotisen matkailun halutaan lisääntyvän ja monipuolistuvan paikalliseen osaamiseen ja vahvuuksiin perustuen. Strategiassa nähdään yöttömän yön vetovoiman ja ruskamatkailun sekä kulttuurimatkailun houkuttelevan matkailijoita kaupunkiin aiempaa enemmän. Rovaniemestä pyritään luomaan mielikuvaa Lapin virkeänä pääkaupunkina. Tämän mielikuvan ajatellaan kasvattavan kotimaisen matkailun määrää.

Mikään edellä mainituista kaupunkistrategian kirjauksista ei ole linjassa Sierilän voimalaitoksen kanssa. Toteutuessaan voimalaitos hävittää Kemijoen viimeisen luonnontilaisen alueen. Samalla hävitetään valtava määrä matkailupotentiaalia, sekä koskialueen tarjoamat virkistyskäyttömahdollisuudet. Alue on helposti saavutettavissa kaupungista ja vaikkapa esteettömän koskikalastuskohteen rakentaminen Tikkasenkarille olisi helppoa. Rovaniemellä matkailun merkitys on talouden kannalta valtava. Kemijoen koskilla on huomattavaa arvoa myös nykyisille asukkaille tuottamansa hyvinvoinnin kautta. Siksi kaupungin kannattaa aktiivisesti edistää Kemijoen koskiluonnon suojelua. Tällainen uudenlainen profiloituminen olisi järkevää myös tutkimustiedon perusteella.

Seutukaupunkien vetovoimatutkimuksessa (2019) tarkasteltiin eri kaupunkien vetovoimatekijöitä. Tutkimuksessa kävi ilmi, että erottautuakseen kaupungin kannattaa panostaa pehmeisiin vetovoimatekijöihin. Pehmeät vetovoimatekijät pitävät sisällään muun muassa retkeily- ja luontokohteet. Pehmeitä vetovoimatekijöitä pidetään myös keskeisinä pitovoimatekijöinä. Niihin panostaminen siis vähentää halukkuutta muuttaa pois. Luontoarvot ovat monelle tärkein syy muuttaa pohjoiseen. Erityisesti nuoret ovat yhä kiinnostuneempia luonnon tarjoamista mahdollisuuksista. On myös havaittu, että työpaikkojen sijaan ihmiset muuttavat kasvavissa määrin houkuttelevien elinympäristöjen perässä.

Kaupunkistrategian mukaan kaupunki edesauttaa uusiutuvan energiakapasiteetin lisäämistä. Rovaniemen kaupungin johtoryhmä onkin antanut kaupungin elinvoimapaalveluille luvan hakea ympäristöministeriöltä avustusta tulevaisuuden tuulivoimaloiden sijainnin selvittämiseen. Kymmenen tuulivoimalan teho vastaisi karkeasti Sierilän vesivoimalaa, sillä Sierilän teho on Vanttauskosken voimalan tehonlaskun myötä ainostaan 28 MW. Toisin sanoen pienellä panostuksella tuulivoimaan päästään helposti sähkötuotannossa Sierilän lukemiin. Kaupunkistrategiassa luvataan myös, että kaikessa toiminnassa huomioidaan kestävä kehityksen periaatteet kaunista luontoa ja kulttuuria hyödyntäen. Sierilän voimalan rakentamista on mahdotonta yhteensovittaa tämänkään linjauksen kanssa.

Suomen suurimmalla joella on muutakin tarjottavaa kuin vesivoimaa. Meillä on mahdollisuus säästää pieni palanen arvokasta jokiluontoa rovaniemeläisille virkistyskäyttöön. Kaupungin tavoitteena on, että perinteinen joella kulkeminen palaa vähitellen taas osaksi rovaniemeläisten arkea. Tavoitteeseen päästäkseen kaupungin suhde joen tarjoamiin mahdollisuuksiin on päivitettävä. Kaupungin pitäisi kyetä tekemään linjauksia, jotka hyödyttävät meitä kuntalaisia ja koko Lappia pitkällä aikavälillä. Lapin pääkaupungilla olisi riittävästi vaikutusvaltaa esimerkiksi vaelluskalakäsityksen ratkaisemiseen. Vaelluskalojen tuomat perinteiset elinkeinomahdollisuudet elävöittäisivät myös strategiassa vaalittuja Rovaniemen kyliä. Lohivene Kirkonjyrhämässä, tai Tikkasenkarilla olisi takuulla patoallasta tehokkaampi merkinointiväline. Tämä vaatisi kykyä nähdä asioita uudella tavalla ja rohkeutta luopua syvälle juurtuneista mielikuvista vesivoimaan liittyen. Kaupungin imagon kannalta vaelluskalan palauttamisella olisi huomattavia positiivisia vaikutuksia.

Jokainen Suomen kaupunki haluaa parantaa vetovoimaansa. Rovaniemi kilpailee kutistuvasta työikäisten joukosta yhdessä muiden kaupunkien kanssa. Kaupunkien maine sekä veto- ja pitovoima ovat ratkaisevassa roolissa tässä kilpailussa. Ilman työikäisiä asukkaita minkä tahansa kunnan talous romahtaa. Sierilän voimalaitoksen rakentaminen työllistää rakentajia pari vuotta, jonka jälkeen jäävät vain haitat. Valmistuttuaan uusi vesivoimala ei takuulla houkuttele kuntaan yhtään uutta asukasta. Vaikutus on juuri päinvastainen. Vesivoiman lisärakentaminen aiheuttaa mainehaittaa, joka heikentää kaupungin vetovoimaa sekä tulevien, että nykyisten asukkaiden silmissä. Hyvä maine on edellytys, joka mahdollistaa alueen kehittymisen ja menestymisen. Maine ansaitaan teoilla. Vesivoiman lisärakentamisesta aiheutuvaa ympäristön tuhoutumista ja mainehaittaa ei taitavinkaan imagotyöryhmä pysty muuttamaan vetovoimatekijäksi. Selvitäkseen tulevaisuudessa kunnan on kyettävä pitämään kiinni työikäisestä väestöstään. Tässä kilpailussa maine ratkaisee.

Kuntalaisten näkökulmasta ei ole olemassa yhtään kestävä perustelua, miksi voimalaitos pitäisi rakentaa. Sähkötuotannon kannalta se olisi helposti korvattavissa vaikka tuulivoimalla. Hankkeen pitkäaikaiset työllisyysvaikutukset kääntyvät kunnan alueella todennäköisesti negatiiviseksi voimalasta aiheutuvien kielteisten seurannaisvaikutusten vuoksi. Kaupungin talous ei ole riippuvainen Sierilän kiinteistöverotuloista. Hanke on yhteensovittamattomassa ristiriidassa sekä Rovaniemen Copyright © AFRY Finland Oy

kaupunkistrategian että yleisen mielipiteen kanssa. Patoallas peittäisi alleen Kemijoen viimeiset kosket arvoikkaine elinympäristöineen ja samalla alueen virkistyskäyttömahdollisuudet vähenisivät olennaisesti. Lisäksi kunta menettäisi valtavasti matkailupotentiaalia. Sierilän asemakaavan hylkääminen on ainoa kestävästi perusteltavissa oleva ratkaisu.

Kaavan laatijan vastine

Kannanotto merkitään tiedoksi.

2.4 Osallinen 4

Kotimme sijaitsee suunniteltujen läjitysalueiden keskellä. Omistuksessamme on kaksi kesämökkitonttia, jotka jäävät suunnitellun voimalaitospadon varjoon ja yksi läjitysalueista on suunniteltu näiden tonttien viereen. Suunnitellun voimalaitosrakennuksen vieressä omistuksessamme on kaksi omakotitonteiksi kaavoitettua aluetta sekä omakotitalo, jossa asumme. Asuinrakennus ja kaavoitetut tontit ovat toisen läjitysalueeksi suunnitellun alueen välittömässä läheisyydessä.

Kaavanlaadinnassa pyydämme ottamaan huomioon haitat, jotka aiheutuvat maanomistajille. Mielestämme läjitysalueet on esitettävä asemakaavassa. Läjityksien on oltava vakaita ja turvallisia esim. tulva- ja hulevesien mahdollisesti aiheuttamien sortumien vuoksi.

Kun OAS-vaiheessa kysyimme louhinnan ja maansiirron työskentelyn aikarajoista, tarkoitimme alakanavan kaivamista. Toiveenamme on, ettei melua aiheuteta viikonloppuisin, pyhäpäivinä eikä myöhään illalla tai aikaisin aamulla arkipäivinä. Tästä pitää olla kaavamääräys.

Työmaan pitkäaikaisuuden vuoksi kulkuyhteydet ja niiden aikataulu on esitettävä asemakaavassa.

Kaavan laatijan vastine

Asemakaavassa annetaan määräykset läjitysalueiden sijainnista ja korkotasosta. Kaavaehdotuksessa läjitysalueet osoitetaan kokonaisuudessaan energianhuollon alueelle. Vesitalousluvassa, joka ohjaa läjitysalueiden toteutusta, on määrätty läjitysalueiden maisemoinnista, hulevesien hallinnasta ja kuivatuksesta.

Rakentamista ohjaavat ja valvovat Rovaniemen kaupungin ympäristönsuojelu ja rakennusvalvonta. Melua aiheuttavia töitä ohjataan mm. rakennusluvan määräyksillä, rakennusjärjestyksellä sekä tarvittaessa ympäristönsuojelumääräyksillä. Rakennusjärjestyksessä on mm. määrätty, että rakennustyömaa on tarvittaessa suojattava siten, ettei siitä aiheudu kohtuutonta melu-, pöly- tai muuta haittaa ympäristölle.

Asemakaavalla ei ohjata työaikaista liikennettä eikä asemakaavassa osoiteta väliaikaisia rakenteita kuten työmaita. Asemakaavaehdotuksessa esitetään sitovana ajoyhteys Sieriniemeen sekä uuden liittymän sijainti Kuusamontieltä. Asemakaavan toteuttaminen edellyttää ajoyhteyden toteuttamista.

2.5 Osallinen 5

Kaavaesitys on osa prosessissa, joka voi johtaa Sierilän voimalaitoksen rakentamiseen ja Kemijoen pääuoman viimeisen rakentamattoman osuuden tuhoutumiseen. Kaavaesityksen vaikutukset ulottuvat siten huomattavasti laajemmalle kuin pelkälle kaava-alueelle. Tämän muistutuksen lähtökohta on tarkastella laadittua asemakaavan selostusta kaavan laajempien vaikutusten näkökulmasta.

Lähtökohtana asemakaavan laadinnassa on, että Maankäyttö ja rakennuslain (MRL) 51. ja 60. § eivät merkitse sitä, että maanomistajalla olisi oikeus saada alueensa kaavoitettavaksi, vaan kaavan laatimisen tarpeellisuus kuuluu kunnan, ja viime kädessä kunnanvaltuuston ratkaistavaksi. (Hallberg ym. Maankäyttö- ja rakennuslaki, 348-349).

Vaatimus 1: kaava on hylättävä tai palautettava valmisteltavaksi, koska se ei täytä Maankäyttö- ja rakennuslain 6 § ja 62 § mukaisia vaatimuksia kansalaisten vaikutusmahdollisuuksien turvaamisesta.

Perustelut: MRL:n yleisperiaatteena on kaavanvalmistelun avoimuuden lisääminen ja kansalaisten vaikutusmahdollisuuksien sekä tiedottamisen lisääminen. Valmistelun vuorovaikutteisuuden lisäämisestä säädetään MRL 6. §:ssä. Tämän käsittelyssä olevan rakennuskaavan valmistelun avoimuus ja vuorovaikutteisuus jättää paljon toivomisen varaa. Kaavoitusprosessin kuluessa ei ole esimerkiksi tiedotettu selkeästi, kuka on oikeutettu jättämään muistutuksen kaavan selostuksesta. On vain mainittu, että osalliset voivat muistuttaa mutta ei ole kerrottu ketä osalliset ovat.

MRL:n mukaan osallisia ovat kaikki, joiden elinoloihin kaava saattaa huomattavasti vaikuttaa (Hallberg ym, 457, MRL §62). Näin ollen osallisia ovat kaikki lähes kaikki Rovaniemen kaupungin asukkaat ja lisäksi ainakin Kemijärven, Pelkosenniemen, Savukosken, ja Sodankylän kuntien asukkaat, jotka asuvat Kemijoen Sierilän yläpuolisella valuma-alueella. Ehdotetun Sierilän voimalaitoskaavan turvin rakennettava voimalaitos saattaa vaikuttaa huomattavasti kaikkien näiden ihmisten elinoloihin. Jos voimalaitosta ei rakenneta, ei rakenneta lisäestettä vaelluskalojen paluulle Kemijokeen, mikä helpottaa vaelluskalojen palauttamista. Tämä taas saattaa huomattavasti parantaa ihmisten elinoloja koko Sierilän yläpuolisella Kemijoella.

Vaatus 2: kaava on hylättävä tai palautettava valmisteltavaksi, koska se ei täytä Maankäyttö- ja rakennusasetuksen 1§ vaatimuksia eikä Maankäyttö- ja rakennuslain MRL 54§ mukaisia sisältövaatimuksia

Perustelut:

Maankäyttö- ja rakennusasetuksessa 10.9.1999/895 1 § todetaan, "Maankäyttö- ja rakennuslain (132/1999) 9 §:ssä tarkoitettuja kaavan vaikutuksia selvitettäessä otetaan huomioon aikaisemmin tehdyt selvitykset sekä muut selvitysten tarpeellisuuteen vaikuttavat seikat. Selvitysten on annettava riittävät tiedot, jotta voidaan arvioida suunnitelman toteuttamisen merkittävät välittömät ja välilliset vaikutukset.

- 1) ihmisten elinoloihin ja elinympäristöön;
- 2) maa- ja kallioperään, veteen, ilmaan ja ilmastoon;
- 3) kasvi- ja eläinlajeihin, luonnon monimuotoisuuteen ja luonnonvaroihin;
- 4) alue- ja yhdyskuntarakenteeseen, yhdyskunta- ja energiatalouteen sekä liikenteeseen;
- 5) kaupunkikuvaan, maisemaan, kulttuuriperintöön ja rakennettuun ympäristöön;
- 6) elinkeinoelämän toimivan kilpailun kehittymiseen.

Tämä käytössä oleva rakennuskaavan selostus / suunnitelma ei anna riittäviä tietoja, jotta voitaisiin arvioida sen toteuttamisen kaikkia välillisiä ja välittömiä vaikutuksia

- 1) ihmisten elinoloihin ja elinympäristöön;
- 2) veteen, ilmaan ja ilmastoon;
- 3) kasvi- ja eläinlajeihin, luonnon monimuotoisuuteen ja luonnonvaroihin;
- 4) alue- ja yhdyskuntarakenteeseen,
- 5) kaupunkikuvaan, maisemaan, kulttuuriperintöön ja rakennettuun ympäristöön. Erityisesti asemaakaavan vaikutukset ihmisten elinoloihin ja ympäristöön sekä kasvi- ja eläinlajeihin ja luonnon monimuotoisuuteen on puutteellisesti selvitetty.

MRL54 § mukaan "Asemakaava on laadittava siten, että luodaan edellytykset terveelliselle, turvalliselle ja viihtyisälle elinympäristölle, palvelujen alueelliselle saatavuudelle ja liikenteen järjestämiselle. Rakennettua ympäristöä ja luonnonympäristöä tulee vaalia eikä niihin liittyviä erityisiä arvoja saa hävittää."

Asemakaavaselostuksessa (s. 45) todetaan virheellisesti, että "Asemakaavan toteuttamisella on positiivinen vaikutus alueen työllisyyteen ja talouteen." Tämä ei pidä paikkaansa, sillä riippuen siitä tarkasteellaanko

hankkeen lyhyt vai pitkäaikaisia vaikutuksia hankkeella on sekä positiivisia että negatiivisia vaikutuksia vaikutusalueensa työllisyyteen ja talouteen.

Vesivoimalaitoksen rakentamisvaiheessa työllisyysvaikutukset ovat merkittävät, mutta ne ovat hyvin lyhytaikaiset, eikä ole mitään takeita siitä, että työvoimasta merkittävä osuus olisi paikallisista henkilöitä. Sensijaan, koska voimalaitos tuhoaa vaelluskalojen lisääntymisalueita ja muuttaa joen altaaksi sillä on merkittäviä pitkäaikaisia negatiivisia vaikutuksia voimalaitoksen vaikutusalueen työllisyyteen, joka voisi perustua kalastusmatkailuun ja muuhun joen virkistyskäyttöön liittyvään yritystoimintaan. Voimalaitos käytännössä lopettaa joidenkin yritysten toiminnan. Voimalaitoksen käyttövaiheessa sen työllisyysvaikutus on minimaalinen verrattuna esimerkiksi kalastusmatkailun kehittämisen tuomiin mahdollisuuksiin. ” Vesivoimalaitoksen vaikutus sen vaikutus alueen talouteen on myös negatiivinen johtuen siitä, että voimalaitoksen tuotto käytännössä menee Kemijoki OY:n vesivoimaosakkeiden pääasiassa Etelä-Suomessa pääkonttoreitaan pitävien omistajien taskuihin. Kiinteistövero, jonka Kemijoki OY maksaa voimalaitoksesta Rovaniemen kaupungille on häviävän pieni korvaus siitä tuhosta, jonka voimalaitos sen vaikutusalueen asukkaille ja luonnolle aiheuttaa. Kemijoki OY:n omistajayhtiöt eivät maksa yhteisöveroa Rovaniemen kaupungille vaan pääkonttoripaikkakunnilleen.

Kaavaselostuksessa väitetään (s. 45) että ”merkittävän osan Kemijoki Oy:stä omistavat paikalliset sähköyhtiöt.” Todellisuudessa Lapin Sähkövoima OY omistaa 11.13 prosenttia, Ounastuotanto Oy 0.98 % ja Napapiirin Energia ja Vesi 0,58 % Kemijoki OY:n koko osakepääomasta. Ratkaisevista vesivoimaosakkeista yhtiöt omistavat yhteensä 13.3 %. Tätä ei voi mitenkään luonnehtia merkittäväksi osaksi yhtiön osakepääomasta. Lapin Sähkövoima OY on sähkönsiirtoyhtiö, liiketulos on ollut vuosina 2016, 2017, 2018 negatiivinen tai nolla, vuonna 2019 sen tulos oli 89000 E. Yhtiö ei se ole siten juurikaan maksanut veroja kotipaikkakunnalleen Rovaniemen kaupungille.

Kaavan selostuksen sivulla 32 todetaan virheellisesti, että ”Voimalaitoshankkeen aikana alueelta on laadittu kattavasti selvityksiä.” Sen lisäksi, että osa selvityksistä on jo selvästi vanhentuneita (erityisesti YVA) , osa niistä on puutteellisia (esimerkiksi jokihelmisimpukkaselvitys) ja osa puuttuu kokonaan (esimerkiksi selvitys saukon pesimäalueista ja voimalaitoksen vaikutuksesta niihin). Lisäksi kaikki nämä selvitykset on ainoastaan mainittu kaavaselosteessa, tosiasiasa niihin ei ole voinut tutustua, koska niitä ei ole ollut saatavana sähköisessä muodossa, eikä niiden paperisiin kopioihin ole voinut käytännössä tutustua.

Selvitysten osalta kaava ei siis täytä kaavan laadinnan avoimuuden ja julkisuuden vaatimusta. Pidetyssä kaavaan liittyvässä yleisötilaisuudessa (16.12. 2020) ei kyseisiä selvityksiä esitelty yksityiskohtaisesti.

Kaavan vaikutuksia voi jossakin määrin arvioida Korkeimman hallinto-oikeuden 22.5. 2017 antaman vesitalouslupapäätöksen perusteella, joka on saatavilla netissä. Vesitalouslupa-aineisto mainitaan yhtenä asemakaavan laadinnassa käytettynä lähteenä mutta selosteessa ei ilmene, miten sitä on käytetty. Eikä sitä ole myöskään linkitetty kaavaselosteeseen niin, että siihen olisi voinut tutustua.

KHOn vesitalouslupapäätöksessä on arvioitu (s. 48-49), että ”Hankkeen vaikutukset ovat huomattavia ja ne ulottuvat laajalle varsin laajalle alueelle.” Kaavoitusprosessin yhteydessä, asemakaavan selostuksessa (12.11. 2020, ei ole tuotu riittävästi esille näitä voimalaitoksen vahingollisia vaikutuksia luontoarvoille, jolloin kaavan merkitystä ei voida tältä osin arvioida.

KHO:n vesilupapäätöksessä arvioidaan myös voimalaitoshankkeen vaikutuksia vesistöjen virkistyskäyttöön (s. 50-51). Nämä arviot on tuotu esille kaavaselosteessa yleisellä tasolla (s.46-47). Toteutuessaan voimalaitos tuhoaisi kolme merkittävää virkistyskalastajien suosimaa koskialuetta Vanttauskosken ja Sierilän väliltä Peurakorvan, Tervakarın ja Tikkasenkarın. Virkistyskäyttöhaittoja ei ole luotettavasti selvitetty Aluehallintoviraston tai Kemijoki OY:n toimesta. Kaavaselostus ei näiltä osin anna riittävästi tietoa kaavan vaikutusten ja kaavan hyväksyttävyyden arvioimiseksi.

Asemakaavan selostuksessa on kuvattu alueen luontoarvoja eri kasvi- ja eläinlajien osalta. Kuvaus perustuu enimmäkseen jo kahdenkymmenenvuoden takaiseen ympäristövaikutusten arviointiin (YVA), joka ei enää ole ajan tasalla. Voimalaitoksen vaikutusalueella elävien uhanlaisten kasvi- ja eläinlajien kantoja ei ole selvitetty riittävässä laajuudessa (Laaksoarho, Lapinleinikki, jokihelmisimpukka, saukko, törmäpääsky).
Copyright © AFRY Finland Oy

Euroopan Luontidirektiivissä mainittua saukkoa, joka silmännäkijähavaintojen (mm. allekirjoittaneen) mukaan elää ja lisääntyy Kemijoessa Sierilän ja Vanttauskosken välisellä alueella ei ole lainkaan mainittu kaavaselostuksessa. "Vaasan hallinto-oikeus (VaHaO 27.3.2013, nro 13/0175/2) on määritellyt, että saukon lisääntymispaikan on pysyvä lisääntymiseen kelvollisena, eli sisällettävä myös joen sulana pysyviä koskialueita." (SUOMEN YMPÄRISTÖ 1|2017, Euroopan unionin luontidirektiivin liitteen IV lajien (pl. Iepakot) esittelyt. Marko Nieminen & Aapo Ahola (toim.) Ympäristöministeriö). Kaavaselosteesta ei ilmene, eikä myöskään edellä mainitusta KHO:n vesilupapäätöksestä, että voimalaitoksen vaikutusalueella olisi tehty saukon esiintymiseen ja lisääntymisalueisiin liittyviä kartoituksia. Kaavaselostuksessa ei ole myöskään lainkaan mainittu Lapin Leinikkiä, jonka esiintymiä on havaittu kaava-alueella.

Kaavan selostuksessa kerrotaan jokihelmisimpukasta seuraavaa: "Vanttauskosken alapuolelta, kaava-alueen ulkopuolelta Kemijoen pääuomasta on löydetty jokihelmisimpukkaa (2 kpl) (Syväranta ym. 2017). Jokihelmisimpukka on luonnonsuojelulain 38 §:n 2 momentin, luonnonsuojeluasetuksen 18 § sekä asetuksen liitteen II mukaan rauhoitettu laji.

Selosteessa väitetään, että (s. 18) "Kaava-alueella ei esiinny jokihelmisimpukalle potentiaalisia elinympäristöjä ja kaava-alueen ulkopuolella uoman virtausolosuhteet eivät ole lajin esiintymiselle otolliset. Jokihelmisimpukka tarvitsee lisääntyäkseen lisääntyvän ja melko tiheän lohi- ja taimenkannan, jota ei kaava-alueella eikä sen ulkopuolella esiinny." Tosiasiassa tehty jokihelmisimpukkaselvitys kattaa vain pienen osan Sierilän ja Vanttauskosken välisestä jokialueesta, eikä sitä voi pitää luotettavana. Väite, että joessa ei ole lisääntyvää taimenkantaa ei myöskään perustu mihinkään luotettavaan ja ajantasaiseen selvitykseen. Kaavan selostuksessa (s. 18) mainitaan, että taimenkanta on valtaosin, mutta ei siis kokonaan, istutuksista peräisin. Taimenen osalta kaavaselostus on siis itsensäkin kanssa ristiriitainen. Hanke vaarantaa suojellun jokihelmisimpukan populaatiot joessa. Kaavaselostus ja tehdyt selvitykset eivät anna oikeaa kuvaa sen lisääntymis- ja elinmahdollisuuksista voimalaitoksen vaikutusalueella.

Asemakaavan selostuksessa on kuvattu alueen luontoarvoja eri kasvi- ja eläinlajien osalta. Kuvaus perustuu enimmäkseen jo kahdenkymmenenvuoden takaiseen ympäristövaikutusten arviointiin (YVA), joka ei enää ole ajan tasalla. Voimalaitoksen vaikutusalueella elävien uhanlaisten kasvi- ja eläinlajien kantoja ei ole selvitetty riittävässä laajuudessa (laaksoarho, Lapinleinikki, jokihelmisimpukka, saukko, törmäpääsky).

Asemakaavan selostuksessa ei lainkaan oteta huomioon sitä, että jos voimalaitos rakennetaan, tuhoataan samalla vaelluskalojen lisääntymisalueet Vanttauskosken ja Sierilän väliseltä jokialueelta. Potentiaalisia lisääntymisalueita on edellä mainituissa koskissa ja niiden läheisyydessä useita kymmeniä hehtaareja. Lisäksi selostuksessa ei lainkaan tuoda esille harjuskantaa, joka lisääntyy mainituissa koskissa. Voimalaitoksen rakentaminen tuhoasi tämänkin virkistyskalastajien suosiman kalalajin asuin- ja lisääntymisalueet.

Asemakaavaselostuksen luku 1.3. (Suunnittelun taustaa) on osittain paikkansapitämätön tai antaa riittämättömän käsityksen Sierilään suunniteltavan voimalaitoksen ympäristövaikutuksista. Selostuksessa väitetään, että "Sierilään suunnitellaan päästötöntä ja uusiutuvaa energiaa tuottavaa nykyaikaista vesivoimalaitosta." Voimalaitoksen päästöttömyys ei pidä paikkaansa, jos asiaa tarkastellaan koko voimalaitoksen elinkaaren osalta ottaen huomioon myös sen rakentamiseen liittyvät päästöt. Betonin valmistuksessa käytettävän sementin valmistus tuottaa huomattavan osan Suomen hiilidioksidipäästöistä. Vuonna 2013 sen osuus oli 1,28 % Suomen kaikista kasvihuonepäästöistä. Kalkkikiven, joka on sementin tärkeä ainesosa, kuumennetaan sementinvalmistuksen yhteydessä, jolloin siitäkin irtoaa huomattava määrä hiilidioksidia. (<https://betoni.com/tietoa-betonista/perustietopaketti/betoni-rakennusmateriaalina/sementti-seosaineiden-kaytto/>) Lisäksi voimalaitoksen koneistojen, kytkinkenttien, voimajohtojen, pylväiden jne valmistukseen käytetään uusiutumattomia luonnonvaroja. Myös rakennusaikana käytettävät maansiirtokoneet, autot jne tuottavat kasvihuonekaasupäästöjä. Veden noston yhteydessä veden alle jäävästä kasvillisuudesta syntyy hiilidioksidipäästöjä. Voimalaitosaltaassa veden elohopeapitoisuus nousee. Lisäksi voimalaitoksen rakentamiseen liittyvät ruoppaus, padonrakennus ym. työt samentavat alapuolisen Kemijoen veden vuosikausiksi ja haittaavat joen virkistyskäyttöä. On mahdollista, että Ounaskosken uimarannan, joka on mainittu Kemijoen vesistöhoitosuunnitelmassa,

veden laatu heikkenee estäen uimarannan käytön. Ounaskosken uimaranta on rovaniemeläisten ja turistien suosima ja sen alueelle sijoittuu merkittävää elinkeinotoimintaa.

Lisäksi Sierilän voimalaitos voimistaa veden pinnan vaihteluita Sierilän alapuolisilla vesialueilla. Se aiheuttaa joen jäiden heikkenemistä, veden sameutumista jne. Näillä kaikilla on haitallinen vaikutus joen virkistyskäyttöön ja elinkeinotoimintaan, esimerkiksi moottorikelkkoilla ajaminen joen jäällä vaarantuu. Heikot jokijäät aiheuttavat myös turvallisuusriskin niin paikallisille asukkaille kuin turisteillekin.

Vaatus 3: kaava on hylättävä tai palautettava valmisteltavaksi, koska sen laadinnassa ei ole noudatettu kuntalaissa määriteltyjä tiedottamis- ja vuorovaikutuskäytäntöjä. Lisäksi jotta kaava täyttäisi lain määrittämät ehdot sen valmistelun tulisi olla julkista. (Hallberg et al. mt., 353). Lisäksi kaavaehdotuksesta tiedottaminen ei täytä MRA 37a § vaatimuksia.

Perustelut: Kuntalain 410/2015 29 § mukaan: "Kunnan toiminnasta on tiedotettava asukkaille, palvelujen käyttäjille, järjestöille ja muille yhteisöille. Kunnan tulee antaa riittävästi tietoja kunnan järjestämistä palveluista, taloudesta, kunnassa valmistelussa olevista asioista, niitä koskevista suunnitelmista, asioiden käsittelystä, tehdyistä päätöksistä ja päätösten vaikutuksista. Kunnan on tiedotettava, millä tavoin päätösten valmisteluun voi osallistua ja vaikuttaa.

Kunnan on huolehdittava, että toimielinten käsittelyyn tulevien asioiden valmistelusta annetaan esityslistan valmistuttua yleisen tiedonsaannin kannalta tarpeellisia tietoja yleisessä tietoverkossa."

Kunnan tulisi siis käyttää toiminnastaan tiedottaessaan yleistä tietoverkkoa viestinnän ja vuorovaikutuksen välineenä. Tämän kaavan valmistelussa ja tiedottamisessa tätä mahdollisuutta ei kuitenkaan ole käytetty esimerkiksi rakennuskaavan selostuksessa mainittujen selvitysten osalta. Sierilän rakennuskaavan laatimisprosessi on siis ollut tiedottamisen ja vuorovaikutuksen osalta kuntalain vastainen.

MRA 37a § Sähköinen tiedottamisen mukaan: Kaavoituksen vireilletulosta, tilaisuuden varaamisesta mielipiteen esittämiseen kaavaa valmisteltaessa sekä kaavaehdotuksen nähtäville asettamisesta on mahdollisuuksien mukaan tiedotettava myös sähköisesti. Kaavaehdotus on mahdollisuuksien mukaan julkaistava myös sähköisesti. Tämä ei ole toteutunut kaavaselostuksen liitteiden osalta.

Vaatus 4. Kaavaehdotus on hylättävä, koska sen perusteella rakennettava voimalaitos on ristiriidassa EU:n Vesipuitedirektiivin ja EU tuomioistuimen Weser tuomion (C-461/13) kanssa.

Perustelut: Kaavan selostuksessa vedotaan useaan otteeseen Kemijoki OYn KHOn toukokuussa 2017 saamaan vesitalouslupaun. KHOn päätöksessä ei ole riittävässä määrin otettu huomioon EUn vesipuitedirektiivin (VPD) määräyksiä eikä EUn tuomioistuimen Weser päätöstä, joilla on Suomen viranomaisia velvoittava luonne. Oikeudellinen vesivoimarakentamista, vedenlaatua ja ympäristösuojelua koskeva normisto on muutoksessa, mikä tulisi ottaa huomioon, kun kaavan hyväksyttävyyttä arvioidaan.

Toistaiseksi vaikuttavin esimerkki VPD:n vaikutuksesta lupiin saatiin keväällä 2020. Korkein hallinto-oikeus (KHO) eväsi luvan Finnpulpin tehtaan rakentamisesta Kuopioon. Asiaan vaikutti EU:n tuomioistuimen Weser-joen ruoppauksista annettu päätös, jonka mukaan sellaista vaaraa ei saa olla, että veden tila huononee.

Weser tuomion ja sen perusteella Suomessa tehdyn KHOn päätöksen, jolla hylättiin Kupioon suunniteltu sellutehdas, lähtökohta on se, että jos suunniteltu hanke vaarantaa yhdenkin veden/vesistön laadun kannalta merkittävän tekijän tilaa, vaikka tilaluokitus ei edes muuttuisi, hanke on hylättävä. On ilmeistä, että Sierilän vesivoimalaitos vaarantaa vaikutusalueensa kalaston koostumuksen, pohjaeläimistön koostumuksen ja runsaussuhteet ja itsestään selvästi myös joen esteettömyyden. Rakentamisen yhteydessä myös ruoppaukset vaikuttavat veden laatuun vuosien ajan ja veden nostamisen jälkeen patoaltaan veden laatu heikkenee pysyvästi. Näin ollen hanke tulisi hylätä. Kemijoki OYn toimitusjohtaja Tuomas Timonen toteaa Maaseudun Tulevaisuuden haastattelussa 30.12.2020: "Weser-tuomio ja KHO:n Finnpulp-päätös ovat uusien hankkeiden kannalta kielteisiä. Jos investointi pudottaa jonkun vesipuitedirektiivin osatekijän hyvää huonompaan tilaan, tai edes vaara on olemassa, lupia uudelle toiminnalle ei voida myöntää."

Vaatus 5. Asemakaavaesitys tulee hylätä, koska siinä esitetty voimalaitos on Valtioneuvoston hyväksymän kansallisen kalatiestrategian vastainen

Perustelut:

1) Kansallisessa kalatiestrategiassa todetaan: "Kiireellisiä toimia vaelluskalakantojen palauttamiseksi niiden luonnolliseen elinympäristönsä tukevat myös useat muut kansainväliset ja kansalliset velvoitteet, yhteiskunnan arvostusten muutokset sekä ekosysteemipalveluiden säilyttämisen periaatteet. Lähtökohtana rakennettujen jokivesistöjen kalataloudellisten hoito-, rakentamis- ja kunnostustoimien mahdollisuuksille ja toimenpiteiden vaikuttavuudelle on kuitenkin tuntea voimatalousrakentamisesta aiheutuneet muutokset vesistöille ja niiden kalakannoille. Osa näistä muutoksista rajoittaa pysyvästi vesistön kalayhteisöjen ja muidenkin eliöyhteisöjen tilaa ja vain osaan voidaan kunnostus- ja hoitotoimenpiteillä vaikuttaa."

Kansallinen kalatiestrategia Valtioneuvoston periaatepäätös 8.3.2012 s. 3.

Uuden vesivoimalan suunniteltu rakentaminen Kemijokeen on vastoin pyrkimyksiä vaelluskalojen ja luonnonmukaisten vaellusreittien palauttamiseksi. Voimalaitoksen kaavaan ei sisälly esitystä luonnonmukaisen ohitustien rakentamisesta. Kaavaan sisällytetty tekninen kalatie on kooltaan ja muilta ominaisuuksiltaan riittämätön kalojen nousun varmentamiseksi.

2) Kansallisessa kalatiestrategiassa todetaan: "Tärkeimpänä ja samalla kiireellisimpänä kalatiestrategian päämääränä on uhanalaisten ja vaarantuneiden vaelluskalakantojemme elinvoimaisuuden vahvistaminen. Tämä mahdollistuu kestävimällä tavalla vaellusyhteyden palauttamisella ja muilla luontaista lisääntymiskiertoa tukevilla toimenpiteillä." Kansallinen kalatiestrategia Valtioneuvoston periaatepäätös 8.3.2012, s. 4).

Sierilään suunniteltu voimalaitos on kansallisen strategian vastainen, koska uudella voimalaitoksella tuhottaisiin vesistöistä vaelluskalojen lisääntymisalueita.

3) Kansallisessa kalatiestrategiassa todetaan: "Kalojen vaellusesteenä saattaa olla käyttötarkoituksensa menettäneitä rakennelmia, kuten myllypatoja tai vanhoja pien- ja minivoimalaitoksia, jotka tulisi poistaa. Isännättömät padot tulisi kartoittaa ja selvittää jatkotoimet niiden poistamiseksi tai muuttamiseksi uuden vesilain (587/2011) mahdollistamalla keinoilla. Pohjapatoja ja siltarumpuja voidaan useissa tapauksissa muuttaa vesilain antamissa puitteissa niin, että kalojen nousu mahdollistuu." em. strategia s. 19.

Joen lisärakennuttamisella luodaan uusia vaellusesteitä, mikä on strategian vastaista.

Kaavan laatijan vastine

1. Sierilän voimalaitosalueen asemakaavaprosessissa on noudatettu maankäyttö- ja rakennuslaissa sekä asetuksessa määritetyt vuorovaikutusta ja tiedottamista koskevia vaatimuksia. Kaavan vireilletulosta on ilmoitettu kuulutuksella Lapin Kansassa, kaupungin verkkosivuilla ja kirjeellä kaava-alueen ja siihen rajoittuvien kiinteistöjen maanomistajille ja -haltijoille. Myös valmisteluvaiheen nähtävillä olosta on ilmoitettu kirjeitse kaava-alueen ja siihen rajoittuvien kiinteistöjen maanomistajille ja -haltijoille sekä kuulutuksella Lapin Kansassa ja virallisella ilmoitustaululla. Valmisteluaineiston nähtävilläolon aikana järjestettiin verkossa kaikille avoin yleisötilaisuus, josta myös tiedotettiin kaupungin virallisissa tiedotuskanavissa. Sekä osallistumis- ja arviointisuunnitelmassa että valmisteluvaiheen kaavaselostuksessa on kerrottu mitä termillä osallinen tarkoitetaan ja mitä se asemakaavaprosessissa tarkoittaa.

Vuorovaikutuksella tarkoitetaan kaavoituksen tavoitteista, sisällöstä, vaihtoehtoista ja niiden vaikutuksesta sekä muista keskeisistä kysymyksistä käytävää keskustelua kaavoituksen aikana. Osallinen on määritetty maankäyttö- ja rakennuslaissa. Osallisia ovat maanomistajien lisäksi kaikki ne, joiden asumiseen, työntekoon tai muihin oloihin kaava saattaa huomattavasti vaikuttaa. Lain hengen mukaisesti osallisia ovat kaikki, jotka kokevat tarvetta osallistua. Sierilän asemakaavaprosessin aikana on toteutettu ja toteutetaan vähintään maankäyttö- ja rakennuslain ja asetuksen vuorovaikutusta sekä tiedottamista koskevia säännöksiä. Lisäksi kaavaprosessissa noudatetaan Rovaniemen kaupungin päätöksiä kunnallisten ilmoitusten julkaisemisesta.

Kuntalain 2 §:n 1 momenttiin perustuvan itsehallinnon nojalla sekä lainsäädännön ja hallinnon yleisten oikeusperiaatteiden asettaman harkintavallan rajoissa kunnanvaltuustolla on oikeus päättää kaavan hyväksymisestä tai hylkäämisestä. Valtuusto päättää lainsäädännöllisten sisältövaatimusten ja kokonaisarviointin perusteella onko rakentaminen yhteen sovitettavissa alueen muun käytön kanssa. Kunta päättää sille kuuluvan itsehallinto-oikeuden nojalla alueensa kaavoittamisesta sekä kaavassa osoitettavan maankäytön laadusta kuultuaan asiassa ensin osallisia. Kaavan laatimiseen liittyy usein erilaisten näkemysten yhteensovittamista. Tämän vuoksi vuorovaikutus ei aina voi johtaa kaikkien esitettyjen mielipiteiden huomioon ottamiseen.

Kaava syntyy aina erilaisten tavoitteiden yhteensovittamisesta ja valintojen tuloksena. Se, ettei ratkaisu ole muistutuksen jättäjälle mieleinen, ei tarkoita sitä, että vuorovaikutus olisi ollut puutteellista sillä perusteella, ettei osallisten esittämiä vaatimuksia ole toteutettu taikka, että esitetyt mielipiteet eivät ole johtaneet toivottuihin muutoksiin kaavaratkaisussa. Vuorovaikutus ei myöskään tarkoita sitä, että maanomistajan tai osallisen kanta olisi ratkaiseva, vaan kaavan sisällöstä päättää lain säätämässä puitteissa kunta.

2. Vesiluvan myöntämisen edellytyksistä on määritetty Vesilain 4 §. Lupaa Sierilän voimalaitokselle ei olisi voitu myöntää, jos vesitaloushanke vaarantaa yleistä terveydentilaa tai turvallisuutta, aiheuttaa huomattavia vahingollisia muutoksia ympäristön luonnonsuhteissa tai vesiluonnossa ja sen toiminnassa taikka suuresti huonontaa paikkakunnan asutus- tai elinkeino-oloja. Lainvoimainen vesitalouslupa tarkoittaa sitä, että Sierilän hankkeen osalta vesitalousluvan myöntämiselle on ollut edellytykset. Vesitalousluvassa on määritelty voimalaitoksen sijaintipaikka ja lupamääräyksiin ohjataan voimalaitoksen toimintaa ja vaikutuksia. Asemakaavoituksen tarkoituksena on vuorostaan osoittaa tarpeelliset alueet eri tarkoituksia varten ja ohjata rakentamista ja muuta maankäyttöä.

Kaavoitus on osa alueiden käytön suunnittelujärjestelmää, jota säännellään pääasiallisesti maankäyttö- ja rakennuslaissa. Alueiden käytön suunnittelun tavoitteisiin kuuluvat muun muassa turvallinen ja terveellinen ympäristö, luonnonarvojen vaaliminen, taloudellisuus sekä elinkeinoelämän toimintaedellytyksistä huolehtiminen. Koska nämä tavoitteet eivät ole aina ristiriidattomia, alueiden käytön suunnittelussa on keskeisesti kyse niiden yhteensovittamisesta. Alueiden käytöllä on väistämättä aina vaikutuksia ympäristöön ja ihmisten elinoloihin. Maankäyttö- ja rakennuslainsäädännön sekä ympäristölainsäädännön tehtävänä on huolehtia siitä, että hankkeiden vaikutukset ympäristöön eivät ole kokonaisuutena arvioiden kohtuuttomia. Sääntelyn tavoitteena ei kuitenkaan ole se, että vaikutuksia ympäristöön ei syntyisi lainkaan.

Maankäyttö- ja rakennuslain 54 §:ssä säädetyt asemakaavan sisältövaatimukset edellyttävät useiden eri suuntaisten näkökohtien yhteensovittamista kaavaa laadittaessa. Tästä syystä kaikkia säännöksissä mainittuja tavoitteita ei ole mahdollista ottaa täysimääräisesti huomioon.

Maankäyttö- ja rakennuslain mukaan kaavan tulee perustua riittäviin tutkimuksiin ja selvityksiin. Kaavaa laadittaessa on tarpeellisessa määrin selvitettävä suunnitelman ja tarkasteltavien vaihtoehtojen toteuttamisen ympäristövaikutukset, mukaan lukien yhdyskuntataloudelliset, sosiaaliset, kulttuuriset ja muut vaikutukset. Kaavatyön aikana on laadittu viranomaisten edellyttämät selvitykset. Laadittujen selvitysten ja saadun palautteen pohjalta vaikutuksia on arvioitu asiantuntija-arvioina vakiintuneiden käytäntöjen mukaisesti. Kaavoitukseen liittyvän kohtuusarvioinnin lähtökohtana on MRL:n mukaan pidettävä sitä, että kaavoituslainsäädännön mukaisilla menettelyillä on mahdollista laillisesti muuttaa ja kehittää alueiden käyttötarkoituksia, eikä kenelläkään ole oikeudellisesti suojattua oikeutta vaatia ympäristön säilymistä täysin muuttumattomana.

Asemakaavan selvitystarpeet on määritetty viranomaisten ohjeistuksessa. ELY-keskuksen mukaan luontoselvitykset, jotka käsittivät luontotyyppien ja kasvilajien kartoittamisen, linnustokartoituksen sekä lepakkokartoituksen, on tehty oikea-aikaisesti ja asianmukaisilla menetelmillä (tämän vastineraportin lausunto 1). MRA 1 § mukaisesti on kaavan vaikutuksia arvioitaessa otettu huomioon aikaisemmin laaditut selvitykset, joista löytyy listaus kaavaselostuksessa.

Voimalaitoksen rakentamisen välitön työllisyysvaikutus on arvioitu olevan noin 800 henkilötyövuotta ja välillinen työllisyysvaikutus noin 900 henkilötyövuotta. Voimalaitos tarvitsee käyttö- ja huoltohenkilökuntaa ja työllistää näin myös rakentamisen jälkeen. Hankkeen toteuttamisesta aiheutuvat vaikutukset alueen virkistyskäytölle on tunnistettu ja niiden lieventämiseksi on annettu vesitalousluvassa määräyksiä.

Kalastus Kemijoella on lähinnä kotitarve- ja virkistyskalastusta. Sierilän kohdalla suosituin pyyntimuoto on vapapyynti heitto- ja perhokalastusvälineillä. Voimalaitoksen toteutuksen myötä kalastus tulisi jatkossa painottumaan vetouisteluun ja seisovien pyydysten käyttöön, mutta voimalaitoksen alapuolisella jokiosuudella heitto- ja perhokalastuksen osalta edellytykset säilyvät nykyisenlaisina jatkossakin.

Sierilän voimalaitoshankkeen vaikutuksia on arvioitu matkailun ja muiden siihen liittyvän palveluiden osalta. Vuonna 1999 tehdyn Sierilän moninaiskäyttöselvityksen mukaan Sierilän voimalaitoshankkeella ei ole sanottavia vaikutuksia matkailu-, majoitus- ja ravitsemuspaikoille. Sierilän moninaiskäyttöselvitystä on päivitetty 21.5.2007. Päivityksessä on selvitetty erityisesti hankkeen vaikutukset ohjelmanpalveluyritysten toimintaan ja Rovaniemen matkailustrategiaan. Selvityksen mukaan voimalaitoshanke ei vaaranna ohjelmanpalveluyrittäjien yritystoimintaa, koska toiminta on siirtynyt pääosin Ounasjoen suuntaan ja Kemijoen merkitys on pienentynyt. Rovaniemen kaupungin matkailustrategian kehittämisessä on painopistealueeksi valittu Ounasjoen alue. Tällöin hankkeen vaikutukset matkailustrategiaan ja matkailuun ovat arvioitu vähäisiksi.

Luontodirektiivin liitteen IV a lajin saukon nykyiset ruokailualueet Raudanjokisuussa on todettu säilyvän aiemmin tehdyn saukko-selvityksen mukaan. Kaava-alueen ulkopuolella sijaitsevan Vanttauskosken jokihelmisimpukkayksilöiden elinympäristön esiintymis- ja vaikutustarkastelu ja kaava-alueen elinympäristön soveltuvuustarkastelu on kesken ja jokihelmisimpukoiden huomioimisesta keskustellaan viranomaisen kanssa. Alustavien tulosten mukaan Kemijoella ei ole lisääntyvää paikallispopulaatiota Sierilän voimalaitoksen ja Vanttauskosken välillä. Jokihelmisimpukoiden määrä on erittäin vähäinen. Löydetyt jokihelmisimpukkayksilöt eivät ole sijoittuneet kaava-alueelle.

Hankealueelta on laadittu aiemmin lapinleikkikarttoitus sekä lapinleikkiesiintymien inventointi. Lapinleikkiesiintymiä ei ole sijainnut nyt asemakaavoitettavalla alueella.

Hankkeen vaikutukset voimalaitosaltaaksi muodostuvan nykyisen Kemijoen harjuskantaan on tunnistettu ja asiaa on käsitelty kaavaselistuksen kohdassa 7.2.7. Istutuksista saatujen kokemusten perusteella on epätodennäköistä, että harjussaaliin aleneminen voimalaitokselta ylävirtaan voidaan ehkäistä istutuksin. Harjuskanta kuitenkin säilynee altaan virtaavassa yläosassa.

Voimalaitoksen ilmastovaikutuksia on käsitelty kaavaselistuksen kohdassa 7.1.2. Myös vaikutukset elohopeapitoisuuteen on tunnistettu ja niistä on hankkeen yhteydessä saatu lausunto. Voimalaitoksen vaikutuksia virkistykseen on arvioitu kaavaselistuksen kohdassa 7.1.3 myös jääolosuhteiden osalta.

3. MRA 32a § mukaisesti kaavoituksen vireilletulosta ja tilaisuuden varaamisesta mielipiteen esittämiseen kaavaa valmisteltaessa on tiedotettu sähköisesti. Koska kaavaehdotusta ei ole mielipiteen jättämisen aikaan vielä asetettu nähtäville ei asiasta ole voitu vielä tiedottaa. 32 § 1 sanamuoto on vielä *mahdollisuuksien mukaan* tiedotettava myös sähköisesti eli asetus ei tätä ehdottomasti edellytä.

Ympäristöministeriön ohjeistuksen mukaisesti kaavan liiteasiakirjoja ovat ne kaavaa varten laaditut selvitykset ja suunnitelma-asiakirjat, jotka ovat tarpeen kuvaamaan kaavaprosessia. Kaavan valmistelutyössä saatetaan käyttää myös aineistoa, joka tarjoaa käyttökelpoista tietoa kaava-alueesta, mutta jota ei ole tarkoituksenmukaista liittää kaavaselistukseen. Tällaista luetteloitavaa aineistoa voivat olla esimerkiksi kaava-alueita laajemmalla alueella, luonto-, kulttuuriympäristö- ja maankäyttöselvitykset. Sierilän asemakaavaselistuksen liitteenä on esitetty kaavaa varten laadittu luontoselvitys. Selostuksen liitteet ovat olleet nähtävillä yhdessä muun asemakaava-aineiston kanssa. Asemakaava-alueita laajemmalla alueella aiemmin laaditut selvitykset ovat toimineet kaavoituksen tausta-aineistona eikä niitä ole tarkoituksenmukaista ottaa osaksi kaava-aineistoa.

4. Ympäristönsuojelulailla sekä vesienhoidon ja merenhoidon järjestämisestä annetulla lailla on pantu täytäntöön vesipolitiikan puitedirektiivi. Unionin tuomioistuimen niin sanotussa Weser-tuomiosta vahvistaman tulkinnan mukaan kansallinen viranomais ei saa myöntää lupaa toimenpiteelle, jonka seurauksena pintavesimuodostuman jonkun laadullisen tekijän tilaluokka heikkenisi. Päätös koskee luvittamisen edellytyksiä eikä kaavoitusta.

Weser-tuomiosta on kyse EU-tuomioistuimen päätöksestä, jossa tuomioistuin linjasi vesienhoidon ympäristötavoitteiden olevan oikeudellisesti sitovia hankkeita koskevassa lupaharkinnassa. Weser-tuomion mukaan lupaa ei saa myöntää hankkeelle, jonka seurauksena pintavesimuodostuman tila voi heikentyä. Lupaa ei tule myöntää myöskään silloin, jos hanke estäisi vesipuitedirektiivin tavoitteena olevan hyvän tilan saavuttamisen. Pintavesien tilan luokittelu perustuu ekologisen ja kemiallisen tilan arviointiin.

Korkein hallinto-oikeus on vuonna 2017 antamallaan päätöksellä pysyttänyt voimassa Pohjois-Suomen aluehallintoviraston ja Vaasan hallinto-oikeuden päätökset Sierilän vesivoimalaitoksen rakentamisluvasta. Se mukaan vesienhoitosuunnitelma ei ole este Sierilän voimalaitoksen rakentamiselle.

KHO katsoi Euroopan unionin tuomioistuimen saksalaista Weser-joen ruoppausta koskevaa tuomiota (asia C-461/13) tulkiten, että Sierilän voimalaitoksen rakentaminen ei vaarantaisi Keski-Kemijoen vesimuodostuman tilaa kielletyllä tavalla vesienhoitosuunnitelmassa esitetystä.

Lupamääräyksissä on annettu määräys Mukkaojan luonnonmukaisen ohitusuoman rakentamisesta, minkä avulla voidaan vähentää kalankulun ja muun vesieliöstön kulun vaikeutumista. Lisäksi lupaehdoissa annetuilla juoksutusmääräyksillä voidaan vähentää hankkeen haitallisia vaikutuksia virtaamaolosuhteisiin ja vedenkorkeuden vaihteluihin. Edellä mainittujen toimenpiteiden avulla on arvioitu, että vesimuodostuman ekologinen tila ei ole vaarassa heikentyä.

5. Vesitalousluvassa on annettu ehtoja kalastoa koskevien haittojen ehkäisemiseksi ja kompensoimiseksi. Kalastolle ja kalastukselle aiheutuvia haittoja kompensoidaan mm. kalaistutuksin. Voimalaitoshankkeessa on varauduttu täydentämään rakentamissuunnitelmaa kalatien toteuttamiseksi voimalaitoksen yhteyteen. Säännöstelypadon yhteyteen on suunniteltu Mukkaojan luonnonmukainen ohitusuoma, joka mahdollistaisi kalojen vaellukset padon ohi. Mukkaojan luonnonmukaisen ohitusuoman rakentamisesta on annettu lupamääräykset vesitalousluvassa. Asioita, jotka on jo säännelty muun muin maankäyttö- ja rakennuslainsäädännön nojalla, ei ole syytä määrätä lisäksi asemakaavamääräyksellä.

Kaavan yleisissä määräyksissä on ohjattu kalatien toteutukseen varautumiseen. Kalatien sijainti voi vielä suunnittelun edetessä hieman muuttua, joten sen osoittaminen kaavakartalla tässä kohtaa suunnittelua ei ole tarkoituksenmukaista.

2.6 Osallinen 6

Isäni ja äitini, ovat omistaneet Mäkelän tilan vuodesta 1945.

Rovaniemellä sodan aikana syntyneenä ja Kemijoen törmällä, Ounasvaaran rinteellä kasvaneena olen ehtinyt näkemään Kemijoen vapaat kosket ja muistan mahtavat lohikalat, joita isäni ja vanhemmat veljeni kalastivat.

Talviturismi ja matkailu tuo Lappiin 1 miljardi euroa joka talvi. Rovaniemelle tullaan ihaillemaan puhdasta luontoa, lunta ja vaaroja, Kemijokea. Ei suinkaan betonisia patoja.

Sierilän alueen virkistysarvot on kesämatkailulle mahtavat, kun alajuoksulta poistetaan EU-vesipuitedirektiivinmukaisesti vaelluskalaesteet.

Sierilän niityillä ja hiekkasärkillä on vietetty perheen kanssa lukuisia kesä ja kalastusretkiä. Uiton aikana veden korkeus pidettiin ylempänä ja joen virkistyskäyttö kalastukseen oli paremmin mahdollista.

Nyt uiton loputtua vettä on vatkattu ylös alas siten, että valtava lietemäärä on pilannut venerantamme, laituria ei voi laittaa ja veneellä ei pääse rannasta pois heinäkuun alun jälkeen.

Kemijoki Oy:yn on oltu yhteydessä virkistyskäytön estymisestä, lukuisia kertoja, mutta eivät ole vaivautuneet ruoppamaan rantaa tai pitämään veden korkeutta asiallisella tasolla, uiton aikaisella tasolla, jotta vene saataisiin rannasta vesille.

Rovaniemen kaupungin tulisi vihdoin ymmärtää Kemijoen ennallistamisen ja vaelluskalareittien palauttamisen kesäturismille ja matkailulle tuomat valtavat mahdollisuudet, matkailun elvytys Koronakauden jälkeen ja kesämatkailumahdollisuuden 1 miljardin / kesä alku.

Pohjois-Amerikassa on onnistuttu hienosti palauttamaan veden virtaus alkuperäisiin uomiin ja sen myötä vaelluskalat.

Sierilän säästäminen rakentamiselta ja alajuoksun avaaminen tuo mainetta ja kunniaa kansainvälisestikin Rovaniemen kaupungille.

Sierilä rakentamisaikeita pidän ympäristörikoksen valmisteluna.

Kaavaesitys on osa prosessissa, joka voi johtaa Sierilän voimalaitoksen rakentamiseen ja Kemijoen pääuoman viimeisen rakentamattoman osuuden tuhoutumiseen. Kaavaesityksen vaikutukset ulottuvat siten huomattavasti laajemmalle kuin pelkälle kaava-alueelle. Tämän muistutuksen lähtökohta on tarkastella laadittua asemakaavan selostusta kaavan laajempien vaikutusten näkökuomasta.

Lähtökohtana asemakaavan laadinnassa on, että Maankäyttö ja rakennuslain (MRL) 51. ja 60. § eivät merkitse sitä, että maanomistajalla olisi oikeus saada alueensa kaavoitettavaksi, vaan kaavan laatimisen tarpeellisuus kuuluu kunnan, ja viime kädessä kunnanvaltuuston ratkaistavaksi. (Hallberg ym. Maankäyttö- ja rakennuslaki, 348-349).

Vaatus 1: kaava on hylättävä tai palautettava valmisteltavaksi, koska se ei täytä Maankäyttö- ja rakennuslain 6 § ja 62§ mukaisia vaatimuksia kansalaisten vaikutusmahdollisuuksien turvaamisesta.

Perustelut: MRL:n yleisperiaatteena on kaavanvalmistelun avoimuuden lisääminen ja kansalaisten vaikutusmahdollisuuksien sekä tiedottamisen lisääminen. Valmistelun vuorovaikutteisuuden lisäämisestä säädetään MRL 6. §:ssä. Tämän käsittelyssä olevan rakennuskaavan valmistelun avoimuus ja vuorovaikutteisuus jättää paljon toivomisen varaa. Kaavoitusprosessin kuluessa ei ole esimerkiksi tiedotettu selkeästi, kuka on oikeutettu jättämään muistutuksen kaavan selostuksesta. On vain mainittu, että osalliset voivat muistuttaa mutta ei ole kerrottu ketä osalliset ovat.

MRL:n mukaan osallisia ovat kaikki, joiden elinoloihin kaava saattaa huomattavasti vaikuttaa (Hallberg ym, 457, MRL§62). Näin ollen osallisia ovat kaikki lähes kaikki Rovaniemen kaupungin asukkaat ja lisäksi ainakin Kemijärven, Pelkosenniemen, Savukosken, ja Sodankylän kuntien asukkaat, jotka asuvat Kemijoen Sierilän yläpuolisella valuma-alueella. Ehdotetun Sierilän voimalaitoskaavan turvin rakennettava voimalaitos saattaa vaikuttaa huomattavasti kaikkien näiden ihmisten elinoloihin. Jos voimalaitosta ei rakenneta, ei rakenneta lisäestettä vaelluskalojen paluulle Kemijokeen, mikä helpottaa vaelluskalojen palauttamista. Tämä taas saattaa huomattavasti parantaa ihmisten elinoloja koko Sierilän yläpuolisella Kemijoella.

Vaatus 2: kaava on hylättävä tai palautettava valmisteltavaksi, koska se ei täytä Maankäyttö ja rakennusasetuksen 1§ eikä Maankäyttö- ja rakennuslain MRL 54§ vaatimuksia

Perustelut:

Maankäyttö- ja rakennusasetuksessa 10.9.1999/895 1 § todetaan, "Maankäyttö- ja rakennuslain (132/1999) 9 §:ssä tarkoitettuja kaavan vaikutuksia selvitettäessä otetaan huomioon aikaisemmin tehdyt selvitykset sekä muut selvitysten tarpeellisuuteen vaikuttavat seikat. Selvitysten on annettava riittävät tiedot, jotta voidaan arvioida suunnitelman toteuttamisen merkittävät välittömät ja välilliset vaikutukset.

1) ihmisten elinoloihin ja elinympäristöön;

2) maa- ja kallioperään, veteen, ilmaan ja ilmastoon;

- 3) kasvi- ja eläinlajeihin, luonnon monimuotoisuuteen ja luonnonvaroihin;
- 4) alue- ja yhdyskuntarakenteeseen, yhdyskunta- ja energiatalouteen sekä liikenteeseen;
- 5) kaupunkikuvaan, maisemaan, kulttuuriperintöön ja rakennettuun ympäristöön;
- 6) elinkeinoelämän toimivan kilpailun kehittymiseen.

Tämä käytössä oleva rakennuskaavan selostus / suunnitelma ei anna riittäviä tietoja, jotta voitaisiin arvioida sen toteuttamisen kaikkia välillisiä ja välittömiä vaikutuksia

- 1) ihmisten elinoloihin ja elinympäristöön;
- 2) veteen, ilmaan ja ilmastoon;
- 3) kasvi- ja eläinlajeihin, luonnon monimuotoisuuteen ja luonnonvaroihin;
- 4) alue- ja yhdyskuntarakenteeseen,
- 5) kaupunkikuvaan, maisemaan, kulttuuriperintöön ja rakennettuun ympäristöön. Erityisesti asemaakaavan vaikutukset ihmisten elinoloihin ja ympäristöön sekä kasvi- ja eläinlajeihin ja luonnon monimuotoisuuteen on puutteellisesti selvitetty.

MRL54 § mukaan "Asemakaava on laadittava siten, että luodaan edellytykset terveelliselle, turvalliselle ja viihtyisälle elinympäristölle, palvelujen alueelliselle saatavuudelle ja liikenteen järjestämiselle. Rakennettua ympäristöä ja luonnonympäristöä tulee vaalia eikä niihin liittyviä erityisiä arvoja saa hävittää."

Asemakaavaselostuksessa (s. 45) todetaan virheellisesti, että "Asemakaavan toteuttamisella on positiivinen vaikutus alueen työllisyyteen ja talouteen." Vesivoimalaitoksen rakentamisvaiheessa työllisyysvaikutukset ovat merkittävät, mutta ne ovat hyvin lyhytaikaiset, eikä ole mitään takeita siitä, että työvoimasta merkittävä osuus olisi paikallisista henkilöitä. Sensijaan, koska voimalaitos tuhoaa vaelluskalojen lisääntymisalueita ja muuttaa joen altaaksi sillä on merkittäviä pitkäaikaisia negatiivisia vaikutuksia voimalaitoksen vaikutusalueen työllisyyteen, joka voisi perustua kalastusmatkailuun ja muuhun joen virkistyskäyttöön liittyvään yritystoimintaan. Voimalaitos käytännössä lopettaa joidenkin yritysten toiminnan. Voimalaitoksen käyttövaiheessa sen työllisyysvaikutus on minimaalinen verrattuna esimerkiksi kalastusmatkailun kehittämisen tuomiin mahdollisuuksiin. " Vesivoimalaitoksen vaikutus sen vaikutusalueen talouteen on myös negatiivinen johtuen siitä, että voimalaitoksen tuotto käytännössä menee Kemijoki OY:n vesivoimaosakkeiden pääasiassa Etelä-Suomessa pääkonttoreitaan pitävien omistajien taskuihin. Kiinteistövero, jonka Kemijoki OY maksaa voimalaitoksesta Rovaniemen kaupungille on häviävän pieni korvaus siitä tuhosta, jonka voimalaitos sen vaikutusalueen asukkaille ja luonnolle aiheuttaa. Kemijoki OY:n omistajayhtiöt eivät maksa yhteisöveroa Rovaniemen kaupungille vaan pääkonttoripaikkakunnilleen.

Kaavaselostuksessa väitetään (s. 45) että "merkittävän osan Kemijoki Oy:stä omistavat paikalliset sähköyhtiöt." Todellisuudessa Lapin Sähkövoima OY omistaa 11.13 prosenttia, Ounastuotanto Oy 0.98 % ja Napapiirin Energia ja Vesi 0,58 % Kemijoki OY:n koko osakepääomasta. Ratkaisevista vesivoimaosakkeista yhtiöt omistavat yhteensä 13.3 %. Tätä ei voi mitenkään luonnehtia merkittäväksi osaksi yhtiön osakepääomasta. Lapin Sähkövoima OY on sähkönsiirtoyhtiö, liikeluokka on ollut vuosina 2016, 2017, 2018 negatiivinen tai nolla, vuonna 2019 wsen tulos olli 89000 E. Yhtiö ei se ole siten juurikaan maksanut veroja kotipaikkakunnalleen Rovaniemen kaupungille.

Kaavan selostuksen sivulla 32 todetaan virheellisesti, että "Voimalaitoshankkeen aikana alueelta on laadittu kattavasti selvityksiä." Sen lisäksi, että osa selvityksistä on jo selvästi vanhentuneita (erityisesti YVA) , osa niistä on puutteellisia (esimerkiksi jokihelmisimpukkaselvitys) ja osa puuttuu kokonaan (esimerkiksi selvitys saukon pesimäalueista ja voimalaitoksen vaikutuksesta niihin). Lisäksi kaikki nämä selvitykset on ainoastaan mainittu kaavaselosteessa, tosiasiansa niihin ei ole voinut tutustua, koska niitä ei ole ollut saatavana sähköisessä muodossa, eikä niiden paperisiin kopioihin ole voinut käytännössä tutustua.

Selvitysten osalta kaava ei siis täytä kaavan laadinnan avoimuuden ja julkisuuden vaatimusta. Pidetyssä kaavaan liittyvässä yleisötilaisuudessa (16.12. 2020) ei kyseisiä selvityksiä esitelty yksityiskohtaisesti.

Kaavan vaikutuksia voi jossakin määrin arvioida Korkeimman hallinto-oikeuden 22.5. 2017 antaman vesitalouslupapäätöksen perusteella, joka on saatavilla netissä. Vesitalouslupa-aineisto mainitaan yhtenä asemakaavan laadinnassa käytettynä lähteenä mutta selosteessa ei ilmene, miten sitä on käytetty. Eikä sitä ole myöskään linkitetty kaavaselosteeseen niin, että siihen olisi voinut tutustua.

KHOn vesitalouslupapäätöksessä on arvioitu (s. 48-49), että ”Hankkeen vaikutukset ovat huomattavia ja ne ulottuvat laajalle varsin laajalle alueelle.” Kaavoitusprosessin yhteydessä, asemakaavan selostuksessa (12.11. 2020, ei ole tuotu riittävästi esille näitä voimalaitoksen vahingollisia vaikutuksia luontoarvoille, jolloin kaavan merkitystä ei voida tältä osin arvioida.

KHO:n vesilupapäätöksessä arvioidaan myös voimalaitoshankkeen vaikutuksia vesistöjen virkistyskäyttöön (s. 50-51). Nämä arviot on tuotu esille kaavaselosteessa yleisellä tasolla (s.46-47). Toteutuessaan voimalaitos tuhoaisi kolme merkittävää virkistyskalastajien suosimaa koskialuetta Vanttauskosken ja Sierilän väliltä Peurakorvan, Tervakarın ja Tikkasenkarın. Virkistyskäyttöhaittoja ei ole luotettavasti selvitetty Aluehallintoviraston tai Kemijoki OY:n toimesta. Kaavaselostus ei näiltä osin anna riittävää tietoa kaavan vaikutusten ja kaavan hyväksyttävyyden arvioimiseksi.

Asemakaavan selostuksessa on kuvattu alueen luontoarvoja eri kasvi- ja eläinlajien osalta. Kuvaus perustuu enimmäkseen jo kahdenkymmenenvuoden takaiseen ympäristövaikutusten arviointiin (YVA), joka ei enää ole ajan tasalla. Voimalaitoksen vaikutusalueella elävien uhanlaisten kasvi- ja eläinlajien kantoja ei ole selvitetty riittävässä laajuudessa (Laaksoarho, Lapinleinikki, jokihelmisimpukka, saukko, törmäpääsky).

Euroopan Luontidirektiivissä mainittua saukkoa, joka silmännäkijähavaintojen (mm. allekirjoittaneen) mukaan elää ja lisääntyy Kemijoessa Sierilän ja Vanttauskosken välisellä alueella ei ole lainkaan mainittu kaavaselostuksessa. ”Vaasan hallinto-oikeus (VaHaO 27.3.2013, nro 13/0175/2) on määritellyt, että saukon lisääntymispaikan on pysyttävä lisääntymiseen kelpollisena, eli sisällettävä myös joen sulana pysyviä koskialueita.” (SUOMEN YMPÄRISTÖ 1|2017,

Euroopan unionin luontodirektiivin liitteen IV lajien (pl. Iepakot) esittelyt. Marko Nieminen & Aapo Ahola (toim.)Ympäristöministeriö). Kaavaselosteesta ei ilmene, eikä myöskään edellä mainitusta KHO:n vesilupapäätöksestä, että voimalaitoksen vaikutusalueella olisi tehty saukon esiintymiseen ja lisääntymisalueisiin liittyviä kartoituksia. Kaavaselostuksessa ei ole myöskään lainkaan mainittu Lapin Leinikkiä, jonka esiintymiä on havaittu kaava-alueella.

Kaavan selostuksessa kerrotaan jokihelmisimpukasta seuraavaa: ”Vanttauskosken alapuolelta, kaava-alueen ulkopuolelta Kemijoen pääuomasta on löydetty jokihelmisimpukkaa (2 kpl) (Syväranta ym. 2017). Jokihelmisimpukka on luonnonsuojelulain 38 §:n 2 momentin, luonnonsuojeluasetuksen 18 § sekä asetuksen liitteen II mukaan rauhoitettu laji. Selosteessa väitetään, että (s. 18) ”Kaava-alueella ei esiinny jokihelmisimpukalle potentiaalisia elinympäristöjä ja kaava-alueen ulkopuolella uoman virtausolosuhteet eivät ole lajin esiintymiselle otolliset. Jokihelmisimpukka tarvitsee lisääntyäkseen lisääntyvän ja melko tiheän lohi- ja taimenkannan, jota ei kaava-alueella eikä sen ulkopuolella esiinny.” Tosiasiassa tehty jokihelmisimpukkaselvitys kattaa vain pienen osan Sierilän ja Vanttauskosken välisestä jokialueesta, eikä sitä voi pitää luotettavana. Väite, että joessa ei ole lisääntyvää taimenkantaa ei myöskään perustu mihinkään luotettavaan ja ajantasaiseen selvitykseen. Kaavan selostuksessa (s. 18) mainitaan, että taimenkanta on valtaosin, mutta ei siis kokonaan, istutuksista peräisin. Taimenen osalta kaavaselostus on siis itsensäkin kanssa ristiriitainen. Hanke vaarantaa suojellun jokihelmisimpukan populaatiot joessa. Kaavaselostus ja tehdyt selvitykset eivät anna oikeaa kuvaa sen lisääntymis- ja elinmahdollisuuksista voimalaitoksen vaikutusalueella.

Asemakaavan selostuksessa on kuvattu alueen luontoarvoja eri kasvi- ja eläinlajien osalta. Kuvaus perustuu enimmäkseen jo kahdenkymmenenvuoden takaiseen ympäristövaikutusten arviointiin (YVA), joka ei enää ole ajan tasalla. Voimalaitoksen vaikutusalueella elävien uhanlaisten kasvi- ja eläinlajien kantoja ei ole selvitetty riittävässä laajuudessa (laaksoarho, Lapinleinikki, jokihelmisimpukka, saukko, törmäpääsky).
Copyright © AFRY Finland Oy

Asemakaavan selostuksessa ei lainkaan oteta huomioon sitä, että jos voimalaitos rakennetaan, tuhoataan samalla vaelluskalojen lisääntymisalueet Vanttauskosken ja Sierilän väliseltä jokialueelta. Potentiaalisia lisääntymisalueita on edellä mainituissa koskissa ja niiden läheisyydessä useita kymmeniä hehtaareja. Lisäksi selostuksessa ei lainkaan tuoda esille harjuskantaa, joka lisääntyy mainituissa koskissa. Voimalaitoksen rakentaminen tuhoasi tämänkin virkistyskalastajien suosiman kalalajin asuin- ja lisääntymisalueet.

Asemakaavaselostuksen luku 1.3. (Suunnittelun taustaa) on osittain paikkansapitämätön tai antaa riittämättömän käsityksen Sierilään suunniteltavan voimalaitoksen ympäristövaikutuksista. Selostuksessa väitetään, että "Sierilään suunnitellaan päästötöntä ja uusiutuvaa energiaa tuottavaa nykyaikaista vesivoimalaitosta." Voimalaitoksen päästöttömyys ei pidä paikkaansa, jos asiaa tarkastellaan koko voimalalaitoksen elinkaaren osalta ottaen huomioon myös sen rakentamiseen liittyvät päästöt. Betonin valmistuksessa käytettävän sementin valmistus tuottaa huomattavan osan Suomen hiilidioksidipäästöistä. Vuonna 2013 sen osuus oli 1,28 % Suomen kaikista kasvihuonepäästöistä. Kalkkikiven, joka on sementin tärkeä ainesosa, kuumennetaan sementinvalmistuksen yhteydessä, jolloin siitäkin irtoaa huomattava määrä hiilidioksidia. (<https://betoni.com/tietoa-betonista/perustietopaketti/betoni-rakennusmateriaalina/sementti-seosaineiden-kaytto/>) Lisäksi voimalaitoksen koneistojen, kytkinkenttien, voimajohtojen, pylväiden jne valmistukseen käytetään uusiutumattomia luonnonvaroja. Myös rakennusaikana käytettävät maansiirtokoneet, autot jne tuottavat kasvihuonekaasupäästöjä. Veden noston yhteydessä veden alle jäävästä kasvillisuudesta syntyy hiilidioksidipäästöjä.

Voimalaitosaltaassa veden elohopeapitoisuus nousee. Lisäksi voimalaitoksen rakentamiseen liittyvät ruoppaus, padonrakennus ym. työt samentavat alapuolisen Kemijoen veden vuosikausiksi ja haittaavat joen virkistyskäyttöä. On mahdollista, että Ounaskosken uimarannan, joka on mainittu Kemijoen vesistöhoitosuunnitelmassa, veden laatu heikkenee estäen uimarannan käytön. Ounaskosken uimaranta on rovaniemeläisten ja turistien suosima ja sen alueelle sijoittuu merkittävää elinkeinotoimintaa.

Lisäksi Sierilän voimalaitos voimistaa veden pinnan vaihteluita Sierilän alapuolisilla vesialueilla. Se aiheuttaa joen jäiden heikkenemistä, veden sameutumista jne. Näillä kaikilla on haitallinen vaikutus joen virkistyskäyttöön ja elinkeinotoimintaan, esimerkiksi moottorikelkkoilla ajaminen joen jäällä vaarantuu. Heikot jokijäät aiheuttavat myös turvallisuusriskin niin paikallisille asukkaille kuin turisteillekin.

Vaatimus 3: kaava on hylättävä tai palautettava valmisteltavaksi, koska sen laadinnassa ei ole noudatettu kuntalain määrättyjä tiedottamis- ja vuorovaikutuskäytäntöjä. Lisäksi jotta kaava täyttäisi lain määrittämät ehdot sen valmistelun tulisi olla julkista. (Hallberg et al. mt., 353).

Perustelut: Kuntalain 410/2015 29 § mukaan: "Kunnan toiminnasta on tiedotettava asukkaille, palvelujen käyttäjille, järjestöille ja muille yhteisöille. Kunnan tulee antaa riittävästi tietoja kunnan järjestämistä palveluista, taloudesta, kunnassa valmistelussa olevista asioista, niitä koskevista suunnitelmista, asioiden käsittelystä, tehdyistä päätöksistä ja päätösten vaikutuksista. Kunnan on tiedotettava, millä tavoin päätösten valmisteluun voi osallistua ja vaikuttaa.

Kunnan on huolehdittava, että toimielinten käsittelyyn tulevien asioiden valmistelusta annetaan esityslistan valmistuttua yleisen tiedonsaannin kannalta tarpeellisia tietoja yleisessä tietoverkossa."

Kunnan tulisi siis käyttää toiminnastaan tiedottaessaan yleistä tietoverkkoa viestinnän ja vuorovaikutuksen välineenä.

Tämän kaavan valmistelussa ja tiedottamisessa tätä mahdollisuutta ei kuitenkaan ole käytetty esimerkiksi rakennuskaavan selostuksessa mainittujen selvitysten osalta. Sierilän rakennuskaavan laatimisprosessi on siis ollut tiedottamisen ja vuorovaikutuksen osalta kuntalain vastainen.

Vaatimus 4. Kaavaehdotus on hylättävä, koska sen perusteella rakennettava voimalaitos on ristiriidassa EU:n Vesipuitedirektiivin ja EU tuomioistuimen Weser tuomion (C-461/13) kanssa.

Perustelut: Kaavan selostuksessa vedotaan useaan otteeseen Kemijoki OYn KHOLta saamaan vesitalouslupaun. Kuitenkin KHOn päätös on peräisin vuodelta 2017 eikä siinä ole riittävässä määrin otettu Copyright © AFRY Finland Oy

huomioon EUn vesipuidedirektiivin (VPD) määräyksiä eikä EUn tuomioistuimen Weser päätöstä, joilla on Suomen viranomaisia velvoittava luonne. Oikeudellinen vesivoimarakentamista koskeva normisto on siis muutoksessa ja myös tämä tulisi ottaa huomioon, kun kaavan hyväksyttävyyttä arvioidaan.

Toistaiseksi vaikuttavin esimerkki VPD:n vaikutuksesta lupiin saatiin keväällä 2020. Korkein hallinto-oikeus (KHO) eväsi luvan Finnpulpin tehtaan rakentamisesta Kuopioon. Asiaan vaikutti EU:n tuomioistuimen Weser-joen ruoppauksista annettu päätös, jonka mukaan sellaista vaaraa ei saa olla, että veden tila huononee.

Weser tuomion ja sen perusteella Suomessa tehdyn KHOn päätöksen, jolla hylättiin Kupioon suunniteltu sellutehdas, lähtökohta on se, että jos suunniteltu hanke vaarantaa yhdenkin veden/vesistön laadun kannalta merkittävän tekijän tilaa, vaikka tilaluokitus ei edes muuttuisi, hanke on hylättävä. On ilmeistä, että Sierilän vesivoimalaitos vaarantaa vaikutusalueensa kalaston koostumuksen, pohjaeläimistön koostumuksen ja runsaussuhteet ja itsestään selvästi myös joen esteettömyyden. Rakentamisen yhteydessä myös ruoppaukset vaikuttavat veden laatuun vuosien ajan ja veden nostamisen jälkeen patoaltaan veden laatu heikkenee pysyvästi. Näin ollen hanke tulisi hylätä.

Kemijoki OYn toimitusjohtaja Tuomas Timonen toteaa Maaseudun Tulevaisuuden haastattelussa 30.12. 2020: "Weser-tuomio ja KHO:n Finnpulp-päätös ovat uusien hankkeiden kannalta kielteisiä. Jos investointi pudottaa jonkun vesipuidedirektiivin osatekijän hyvää huonompaan tilaan, tai edes vaara on olemassa, lupia uudelle toiminnalle ei voida myöntää." Tästä huolimatta yhtiö hakee Sierilälle rakennuslupaa.

Kirjallisuus Hallberg, Pekka – Haapanala. Auvo – Koljonen, Ritva – Ranta, Hannu - Reinikainen, Jukka 2020. Maakäyttö- ja rakennuslaki. Alma Talent. Helsinki. Marko Nieminen & Aapo Ahola 2017 (toim.) SUOMEN YMPÄRISTÖ 1 / 2017, Euroopan unionin luontodirektiivin liitteen IV lajien (pl. lepakot) esittelyt. Ympäristöministeriö.

Vaatimus 5. Asemakaavaesitys tulee hylätä, koska siinä esitetty voimalaitos on Valtioneuvoston hyväksymän kansallisen kalatiestrategian vastainen

Perustelut:

1) Kansallisessa kalatiestrategiassa todetaan: "Kiireellisiä toimia vaelluskalakantojen palauttamiseksi niiden luonnolliseen elinympäristöönsä tukevat myös useat muut kansainväliset ja kansalliset velvoitteet, yhteiskunnan arvostusten muutokset sekä ekosysteemipalveluiden säilyttämisen periaatteet. Lähtökohtana rakennettujen jokivesistöjen kalataloudellisten hoito-, rakentamis- ja kunnostustoimien mahdollisuuksille ja toimenpiteiden vaikuttavuudelle on kuitenkin tuntea voimatalousrakentamisesta aiheutuneet muutokset vesistölle ja niiden kalakannoille. Osa näistä muutoksista rajoittaa pysyvästi vesistön kalayhteisöjen ja muidenkin eliöyhteisöjen tilaa ja vain osaan voidaan kunnostus- ja hoitotoimenpiteillä vaikuttaa." Kansallinen kalatiestrategia

Valtioneuvoston periaatepäätös 8.3.2012 s. 3.Uuden vesivoimalan suunniteltu rakentaminen Kemijokeen on vastoin pyrkimyksiä vaelluskalojen ja luonnonmukaisten vaellusreittien palauttamiseksi. Voimalaitoksen kaavaan ei sisälly esitystä luonnonmukaisen ohitustien rakentamisesta.

Kaavaan sisällytetty tekninen kalatie on kooltaan ja muilta ominaisuuksiltaan riittämätön kalojen nousun varmentamiseksi.

2) Kansallisessa kalatiestrategiassa todetaan: "Tärkeimpänä ja samalla kiireellisimpänä kalatiestrategian päämääränä on uhanalaisten ja vaarantuneiden vaelluskalakantojemme elinvoimaisuuden vahvistaminen. Tämä mahdollistuu kestävimällä tavalla vaellusyhteyden palauttamisella ja muilla luontaista lisääntymiskiertoa tukevilla toimenpiteillä."

Kansallinen kalatiestrategia Valtioneuvoston periaatepäätös 8.3.2012, s. 4).

Sierilään suunniteltu voimalaitos on kansallisen strategian vastainen, koska uudella voimalaitoksella tuhottaisiin vesistöstä vaelluskalojen lisääntymisalueita.

3) Kansallisessa kalatiestrategiassa todetaan: "Kalojen vaellusesteenä saattaa olla käyttötarkoituksensa menettäneitä rakennelmia, kuten myllypatoja tai vanhoja pien- ja minivoimalaitoksia, jotka tulisi poistaa. Isännättömät padot tulisi kartoittaa ja selvittää jatkotoimet niiden poistamiseksi tai muuttamiseksi uuden vesilain (587/2011) mahdollistamalla keinoilla. Pohjapatoja ja siltarumpuja voidaan useissa tapauksissa muuttaa vesilain antamissa puitteissa niin, että kalojen nousu mahdollistuu." em. strategia s. 19. Joen lisärakennuttamisella luodaan uusia vaellusesteitä, mikä on strategian vastaista.

Kaavan laatijan vastine

Asemakaavan hyväksymisestä päättää kaupunginvaltuusto.

Katso vastineet osallisen 5 palautteeseen.

2.7 Osallinen 7

Sierilän asemakaava-asiassa ei ole kyse tavallisesta yksittäisestä paikallisesta kaavasta. Kyse on koko Kemijoen biodiversiteettiä koskevasta asiasta. Uhanalaisesta luonnosta. Kemijoen valuma-alueen alueellisesta elinvoimasta. Elinkeinoista. Ihmisistä. Kulttuurista. Juurista. "Vastuu luonnosta ja sen monimuotoisuudesta, ympäristöstä ja kulttuuriperinnöstä kuuluu kaikille." (Suomen Perustuslaki 20§)

Olen asianvaltainen/osallinen. Esitän tälle perusteeksi Suomen perustuslain lisäksi Komission tiedonannon ja Burgenland -ennakkotapauksen.

"Kansallisten tuomioistuinten on tarvittaessa syrjäytettävä sellaiset säännökset, jotka ovat yhteensopimattomia EU:n lainsäädännön kanssa, vaikka ne olisivat osa säädöstä tai määräystä. Tämän olisi koskettava muun muassa asiavaltuuden aiheetonta rajoittamista, jotta varmistetaan EU:n sääntöjen täysi tehokkuus." (Komission tiedonanto 14.10.2020. COM (2020) 643 final. sivut 9-10)

Asianvaltaisuus- / osallisuusennakkopäätökseen viitaten Rovaniemen kaupunki on viestinyt puutteellisesti kyseisestä kaavaprosessista. Kansalaisille, jotka tosiasiallisesti ovat osallisia, on perustellusti voinut syntyä käsitys, että osallisuus olisi rajoittunut jotenkin pienempään ryhmään, kuten vaikka pelkästään rovaniemeläisiin. Kansalaiset tai "yleisö" (Århusin sopimus) eivät ole riittävässä laajuudessa voineet tulla kuulluksi.

"Asemakaavoituksen osalta tärkeitä sopimuksen pilareita ovat ennen kaikkea tiedonsaantia ja osallistumisoikeuksia koskevat artiklat." (YMPÄRISTÖMINISTERIÖN JULKAISUJA | 2019:27; Tasavallan presidentin asetus tiedon saannista, yleisön osallistumisoikeudesta päätöksentekoon sekä muutoksenhaku- ja vireillepano-oikeudesta ympäristöasioissa tehdyn yleissopimuksen voimaansaattamisesta ja yleissopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta annetun lain voimaantulosta. 122/2004). Rovaniemen kaupunki on tiedottanut Sierilän asemakaavasta puutteellisesti. Sierilän asemakaavaan ja siihen vaikuttamiseen tarvittavia tietoja ei ole ollut tarjolla Rovaniemen kaupungin kaavatori -palvelussa jatkuvasti valmisteluvaiheen kuulemisen aikavälillä 10.12.2020-11.1.2021, näin on ollut mm. 10.1.2021 ja 11.1.2021. Sierilän asemakaavaan ja siitä muistuttamiseen tarvittavia tietoja ei ole ollut sähköisesti tuolloin saatavilla. Olen reklamoinut asiasta Rovaniemen kaupungin kirjaamo 11.1.2021 klo 1435. Tiedonsaanti ja osallistumisoikeus ovat kyseenalaistuneet.

Pyydän, että Sierilän asemakaava palautetaan valmisteltavaksi, koska se ei täytä lain vaatimuksia kansalaisten vaikutus- ja osallistumismahdollisuuksien turvaamisesta.

Laki (vesipuitedirektiivi, EUROOPAN PARLAMENTIN JA NEUVOSTON DIREKTIIVI 2000/60/EY), Suomen hallitus (Marinin hallitusohjelma), kalaviranomainen (Pohjois-Suomen ely, Dnro PSAVI/932/2017) ja toteuttaa luonnollisen vaelluskalakannan paluuta mahtavaan Kemijokeen ja erillisillä suojeltuun Ounasjokeen. Kyseessä oleva kaava vaikuttaisi päin vastaisesti. Sierilän asemakaava mahdollistaisi voimalaitosrakentamista, jonka suunnitelmissa ei ole esitetty luonnonmukaisia ohitusuomia ja ekologista virtaamaa, vaikka komissio on Suomea huomauttanut juuri kyseisen asian pikaisesta korjaamistarpeesta kaikilla voimalaitoskohteilla (COMMISSION STAFF WORKING DOCUMENT. SWD (2019) 46 final. 26.2.2019). Sierilän asemakaava mahdollistaisi rakentamista, joka hävittäisi Sierilän jokiosuuden koskineen ja

Copyright © AFRY Finland Oy

virtapaikkoineen, joka on lohen, taimenen ja koko vaelluskalakannan palauttamisen ja Kemijoen muun jokiluonnon kannalta ainutlaatuinen. Se on luontainen vaelluskalojen poikastuotantoalue. Sierilä on Ounasjokeen läheisesti liittyvä luonnontilainen jokiosuus, jota ei voida perustellusti katsoa tilaluokaltaan voimakkaasti muutetuksi.

Rovaniemen kaupunki on laatimassa kaavaa muulle kuin omalle maalleen. Kaavoitusviranomaisena Rovaniemen kaupunki on tietoinen, että yksityinen taho on suunnitteilla olevaan kaavaan tukeutuen suunnitelmassa rakennushanketta, joka on erittäin kiistanalainen, jonka valmistelu ja luvitus on keskeneräistä, puutteellista ja/tai vanhentunutta. Hankkeen YVA on vuodelta 2000, sen jälkeen eurooppalainen ympäristölainsäädäntö on muuttunut. Kyseisestä rakennushankkeesta on käynnissä useita perusteltuja valituksia. Toteutettava rakennushanke olisi EU:n vesipuidedirektiivin vastainen. Vesipuidedirektiivi sitoo kansallisia viranomaisia ja tuomioistuimia. Tästä on ennakkopäätös (Weser-tuomio. C-461/13, v. 2015). Korkein hallinto-oikeus on päätöksessä KHO 2019:166 päättänyt, että EU:n vesipuidedirektiivi ja sen nojalla annettu Unionin tuomioistuimen Weser-tuomio sitovat suomalaisia tuomioistuimia ja viranomaisia. Odotan sen sitovan myös Rovaniemen kaavaviranomaista – voidaanko kaavoittaa, vaikka tiedetään jyrkästä ristiriidasta lain kanssa?

Pyydän, että Sierilän asemakaavaehdotus hylätään tai palautetaan valmisteluun, koska se mahdollistaa EU:n vesipuidedirektiivin ja EU tuomioistuimen Weser-tuomion vastaista rakentamista.

Kaavan laatijan vastine

Sierilän voimalaitosalueen asemakaavaprosessissa on noudatettu maankäyttö- ja rakennuslaissa sekä asetuksessa määritettyjä vuorovaikutusta ja tiedottamista koskevia vaatimuksia. Kaavan vireilletulosta on ilmoitettu kuulutuksella Lapin Kansassa, kaupungin verkkosivuilla ja kirjeellä kaava-alueen ja siihen rajoittuvien kiinteistöjen maanomistajille ja – haltijoille. Myös valmisteluvaiheen nähtävillä olosta on ilmoitettu kirjeitse kaava-alueen ja siihen rajoittuvien kiinteistöjen maanomistajille ja -haltijoille sekä kuulutuksella Lapin Kansassa ja virallisella ilmoitustaululla. Valmisteluaineiston nähtävilläolon aikana järjestettiin verkossa kaikille avoin yleisötilaisuus, josta myös tiedotettiin kaupungin virallisissa tiedotuskanavissa. Sekä osallistumis- ja arviointisuunnitelmassa että valmisteluvaiheen kaavaselostuksessa on kerrottu mitä termillä osallinen tarkoitetaan ja keitä se asemakaavaprosessissa tarkoittaa.

Vuorovaikutuksella tarkoitetaan kaavoituksen tavoitteista, sisällöstä, vaihtoehtoista ja niiden vaikutuksesta sekä muista keskeisistä kysymyksistä käytävää keskustelua kaavoituksen aikana. Osallinen on määritetty maankäyttö- ja rakennuslaissa. Osallisia ovat maaomistajien lisäksi kaikki ne, joiden asumiseen, työntekoon tai muihin oloihin kaava saattaa huomattavasti vaikuttaa. Lain hengen mukaisesti osallisia ovat kaikki, jotka kokevat tarvetta osallistua. Sierilän asemakaavaprosessin aikana on toteutettu ja toteutetaan vähintään maankäyttö- ja rakennuslain ja asetuksen vuorovaikutusta sekä tiedottamista koskevia säännöksiä. Lisäksi kaavaprosessissa noudatetaan Rovaniemen kaupungin päätöksiä kunnallisten ilmoitusten julkaisemisesta.

Vesiluvan myöntämisen edellytyksistä on määritetty Vesilain 4 §. Lupaa Sierilän voimalaitokselle ei olisi voitu myöntää, jos vesitaloushanke vaarantaa yleistä terveydentilaa tai turvallisuutta, aiheuttaa huomattavia vahingollisia muutoksia ympäristön luonnonsuhteissa tai vesiluonnossa ja sen toiminnassa taikka suuresti huonontaa paikkakunnan asutus- tai elinkeino-oloja. Lainvoimainen vesitalouslupa tarkoittaa sitä, että Sierilän hankkeen osalta vesitalousluvan myöntämiselle on ollut edellytykset. Vesitalousluvassa on määritelty voimalaitoksen sijaintipaikka ja lupamääräyksiin ohjataan voimalaitoksen toimintaa ja vaikutuksia. Asemakaavoituksen tarkoituksena on vuorostaan osoittaa tarpeelliset alueet eri tarkoituksia varten ja ohjata rakentamista ja muuta maankäyttöä.

Vesitalousluvassa on annettu ehtoja kalastoa koskevien haittojen ehkäisemiseksi ja kompensoimiseksi. Kalastolle ja kalastukselle aiheutuvia haittoja kompensoidaan mm. kalaistutuksin. Voimalaitoshankkeessa on varauduttu täydentämään rakentamissuunnitelmaa kalatien toteuttamiseksi voimalaitoksen yhteyteen. Säännöstelypadon yhteyteen on suunniteltu Mukkaojan luonnonmukainen ohitusuoma, joka mahdollistaisi kalojen vaellukset padon ohi. Mukkaojan luonnonmukaisen ohitusuoman rakentamisesta on annettu

lupamääräykset vesitalousluvassa. Asioita, jotka on jo säännelty muun muin maankäyttö- ja rakennuslainsäädännön nojalla, ei ole syytä määrätä lisäksi asemakaavamääräyksellä.

Ympäristönsuojelulaille sekä vesienhoidon ja merenhoidon järjestämisestä annetulla lailla on pantu täytäntöön vesipolitiikan puitedirektiivi. Unionin tuomioistuimen niin sanotussa Weser-tuomiossa vahvistaman tulkinnan mukaan kansallinen viranomais ei saa myöntää lupaa toimenpiteelle, jonka seurauksena pintavesimuodostuman jonkun laadullisen tekijän tilaluokka heikkenisi. Päätös koskee luvittamisen edellytyksiä eikä kaavoitusta.

Weser-tuomiossa on kyse EU-tuomioistuimen päätöksestä, jossa tuomioistuin linjasi vesienhoidon ympäristötavoitteiden olevan oikeudellisesti sitovia hankkeita koskevassa lupaharkinnassa. Weser-tuomion mukaan lupaa ei saa myöntää hankkeelle, jonka seurauksena pintavesimuodostuman tila voi heikentyä. Lupaa ei tule myöntää myöskään silloin, jos hanke estäisi vesipuitedirektiivin tavoitteena olevan hyvän tilan saavuttamisen. Pintavesien tilan luokittelu perustuu ekologisen ja kemiallisen tilan arviointiin.

Korkein hallinto-oikeus on vuonna 2017 antamallaan päätöksellä pysyttänyt voimassa Pohjois-Suomen aluehallintoviraston ja Vaasan hallinto-oikeuden päätökset Sierilän vesivoimalaitoksen rakentamisluvasta. Se mukaan vesienhoitosuunnitelma ei ole este Sierilän voimalaitoksen rakentamiselle.

KHO katsoi Euroopan unionin tuomioistuimen saksalaista Weser-joen ruoppausta koskevaa tuomiota (asia C-461/13) tulkiten, että Sierilän voimalaitoksen rakentaminen ei vaarantaisi Keski-Kemijoen vesimuodostuman tilaa kielletyllä tavalla vesienhoitosuunnitelmassa esitetystä.

Lupamääräyksissä on annettu määräys Mukkaojan luonnonmukaisen ohitusuoman rakentamisesta, minkä avulla voidaan vähentää kalankulun ja muun vesieliöstön kulun vaikeutumista. Lisäksi lupaehdoissa annetuilla juoksumääräyksillä voidaan vähentää hankkeen haitallisia vaikutuksia virtaamaolosuhteisiin ja vedenkorkeuden vaihteluihin. Edellä mainittujen toimenpiteiden avulla on arvioitu, että vesimuodostuman ekologinen tila ei ole vaarassa heikentyä.

2.8 Osallinen 8

Rovaniemen kaavatorilla on ilmoitus, joka koskee Kemijoki OY:n Sierilän alueelle suunnitteleman voimalaitosalueen asemakaavoittamista.

Olen Sierilän voimalaitoshankkeen vaikutusalueella sijaitsevan tilan omistaja ja katson, että oikeuksiani on loukattu, koska minulle ei ole kuntalain (410/2015 §29) mukaisesti tiedotettu asiasta. Vaadin kaavan hylkäämistä tai sen palauttamista valmisteltavaksi.

Vaadin myös asemakaavan ladinassa ja siihen liittyvässä päätöksenteossa ottamaan huomioon sen yhteiskunnalliset ja alueelliset merkitykset.

Ilmoituksessa todetaan: Alueen yksityiskohtaisempaa rakentamista ohjaamaan laaditaan maankäyttö- ja rakennuslain mukainen asemakaava. Asemakaavan tarkoituksena on osoittaa tarpeelliset alueet eri tarkoituksia varten ja ohjata alueen rakentamista ja muuta maankäyttöä paikalliset olosuhteet ja vesitalousluvan ehdot huomioiden. Asemakaavan laadinnassa kiinnitetään huomiota ympäristön erityisominaisuuksiin ja arvoihin, osallistumismahdollisuuksiin ja vuorovaikutukseen sekä vaikutusten arviointiin.

Kaavaesitys on osa prosessia, joka voi johtaa Sierilän voimalaitoksen rakentamiseen ja Kemijoen pääuoman viimeisen rakentamattoman osuuden tuhoutumiseen. Kaavaesityksen vaikutukset ulottuvat siten huomattavasti laajemmalle kuin pelkälle kaava-alueelle.

Perheelleni ja lukuisille muille Oikaraisen kylän asukkaille vaikutukset ovat mittaamattoman suuret. Siksi olenkin tehnyt Euroopan unioniin selvityspyynnön siitä, missä määrin Sierilän voimalaitoshanke loukkaa EU-määräyksiä. Tekemäni kantelun (CHAP 2020/ 01537) lisäksi Euroopan Unionissa on parhaillaan käsittelyssä kaksi samaan asiaan liittyvää kantelua. Asiat tulevat käsittelyyn vielä tämän kevään kuluessa.

Tämä tiedoksenne, koska katson, että myös kaavassa on kyse EU:n vesipuitedirektiivin vastaisen rakennushankkeen etenemismahdollisuuksista.

Tiedoksenne, että EU-oikeus on Burgenland-ennakkotapauksen nojalla kieltänyt asianvastaisuuden tarpeetonta rajoittamista, jotta direktiivin täysi tehokkuus tulisi varmistettua.

Sierilän voimalaitoshankkeen varmistaminen pelkällä asemakaavan laatimisella ei siis ole mikään läpihuutojuttu.

Muistutuksessani viittaan kaavan laajempia vaikutuksia tarkkaillessa huomioimaan professori Vesa Puurosen tekemään muistutuksen.

Puurosen mukaan „lähtökohtana asemakaavan laadinnassa on, että Maankäyttö ja rakennuslain (MRL) 51. ja 60. § eivät merkitse sitä, että maanomistajalla olisi oikeus saada alueensa kaavoitettavaksi, vaan kaavan laatimisen tarpeellisuus kuuluu kunnan, ja viime kädessä kunnanvaltuuston ratkaistavaksi. (Hallberg ym. Maankäyttö- ja rakennuslaki, 348-349”).

Liityn Professori Puurosen vaatimuksiin.

Vaatimus 1: kaava on hylättävä tai palautettava valmisteltavaksi, koska se ei täytä Maankäyttö- ja rakennuslain 6 § ja 62 § mukaisia vaatimuksia kansalaisten vaikutusmahdollisuuksien turvaamisesta.

Vaatimus 2: kaava on hylättävä tai palautettava valmisteltavaksi, koska se ei täytä Maankäyttö ja rakennusasetuksen 1§ eikä Maankäyttö- ja rakennuslain MRL 54§ vaatimuksia.

Vaatimus 3: kaava on hylättävä tai palautettava valmisteltavaksi, koska sen laadinnassa ei ole noudatettu kuntalaissa määriteltyjä tiedottamis- ja vuorovaikutuskäytäntöjä. Lisäksi jotta kaava täyttäisi lain määrittämät ehdot sen valmistelun tulisi olla julkista.

Viittaan vaatimuksissani professori Puurosen esittämiin perusteluihin ja totean lopuksi, että 20 000 yksityistalouden energiantuotto ei ole nykyisen lainsäädännön pohjalta riittävä syy korvaamaan voimalaitoksen rakentamisesta koituvia haittoja.

Kaavan laatijan vastine

Asemakaavan hyväksymisestä päättää kaupunginvaltuusto.

Kts. vastineet osallisen 5 palautteeseen.

2.9 Osallinen 9

Yleisesti

Kaikki teistä muistavat, että Rovaniemen eri puolueiden merkittävät edustajat ja tahot ovat viime vuoden 2020 aikana toistuvasti mediassa korostaneet olevansa vaelluskalojen asiassa ja palauttamassa vaelluskaloja koko Kemi-Ounasjoen vesistöalueelle aina Ylä-Kemijoen latvavesien kutu- ja poikastuotantoalueita myöten. Sierilän patoallas on vaelluskalojen palauttamisen vastainen hanke, josta tulee Rovaniemen päättäjien luopua eikä päättää hankkeelle kaavaa ollenkaan. Ei ole hyväksyttävää, että päättäjät mediassa antavat mielikuvaa Kemijoen vaelluskalojen palauttamisen tärkeydestä ja toisaalla Sierilän patoallasta edistäen toimivat käytännössä Kemijoen koko vesistön vaelluskalojen paluun vastaisesti. Sierilän padon asemakaava on myös epälooginen ja vastoin teidän aikaisempaa Rovaniemen ympäristölautakunnan yksimielistä päätöstä §103 jossa olitte yksimielisesti päättänyt tukea Kemijoen kalatalousvelvoitteiden muuttamista, siten että:

”velvoitehoidon painopisteen suuntaamista toimenpiteisiin, jotka edistävät vaelluskalakantojen palauttamista niiden luonnolliseen elinympäristöön.”

Kemijoen Vanttaukosken alapuolinen pääuoman jokiosuus on viimeinen sellainen luonnollinen elinympäristö Rovaniemellä – Kemijoen pääuomassa.

Vastustan Sierilän patoallasta ja siten myös patoaltaan tarvitsemaa kaavaa. Päätäjien tule toimia suojellakseen Kemijoen vaelluskalojen tärkeitä kutu- ja poikastuotantoalueita. Rovaniemen Vanttauskosken alapuolinen viimeinen luonnonmukainen Kemijoen pääuoman osuus ja täytyy säästää vaelluskalojen kutu- ja poikastuotantoalueena sekä kalastus- ja luontomatkailun tarpeisiin.

Vaadin asemaakaavahankkeesta luopumista ja / tai kaavan hylkäämistä.

Perustelut ja vaatimukset kaavaluonnokseen

Sierilän patoallas on pääministeri Sanna Marinin (sdp) hallitusohjelmakirjauksien vaelluskalojen palauttamiskirjauksien ja valtionyhtiötä (Fortum/Kemijoki Oy) uuden omistajaohjauskirjauksien sekä ennen kaikkea EU:n vesipuidedirektiivin velvoitteiden, tavoitteiden ja hengen vastainen. Kaavaluonnoksessa ei ole selvitetty MRL:n veloitteen mukaisesti riittävästi edellä mainittuja asioita eikä Sierilän patoallashankkeen vaikutuksia EU:n vesipuidedirektiivin veloitteen mukaisesti.

Kaavaluonnoksessa on puutteellisesti selvitetty ja esitetty Sierilän patoaltaan vaikutukset luonnonmukaisen jokisuuden vesiekologian, luontoympäristön, maiseman ja uhanalaisten kasvien ja eliölajien tilanteeseen. Asiat on selvitettävä ja esitettävä seikkaperäisesti kaavaluonnoksessa.

On vastoin yleistä ympäristönsuojelulakia se, että Sierilän patoallas tuhoaa uhanalaisten Kemijoen raakkujen tarvitseman luonnonmukaisen jokisuuden juuri kun vaelluskalat olisivat palaamassa alueelle henkitoreissaan olevaa direktiivilajia elvyttämään. Se, että kaavaluonnoksessa ei ole selvitetty patoallashankkeen vaikutuksia raakulle ja vaelluskaloille sekä alueen taimen- ja harjuskannoille on vastoin aikaisempaa edellä mainittua Rovaniemen ympäristölautakunnan päätöstä. Kaavaluonnoksessa ei ole riittäviä vesipuidedirektiivin, luontodirektiivin sekä YVA-lain ja ympäristönsuojelulain velvoittamia selvityksiä luvanmyöntämisen edellytysten täyttymisen selvittämiseksi rakentamisen vaikutuksista.

Edellytän Sierilän patoaltaan luonnonmukaisen ohitusuoman ja alasvaellusratkaisun selvittämistä ja lisättäväksi kaavaesitykseen.

Tässä kaavaluonnoksessa, ympäristöluvassa ja rakentamisen poikkeamisluvissa ei ole riittävällä tavalla selvitetty ja esitetty vesipuidedirektiivin velvoittamia riittäviä ja luotettavia selvityksiä rakentamisen vaikutuksista Kemijoen vesistön ekologiseen tilaan ja vaelluskalojen palauttamisiin Kemijoen vesistöön ei ole vesipuidedirektiivin velvoittamalla riittävällä ja tieteellisellä luotettavuudella selvitetty luvan myöntämisen edellytysten täyttymisen selvittämiseksi.

Viittaan Rovaniemen ympäristölautakunnan edellisen kokouksen § 103:ssä lautakunta oli yksimielisesti päättänyt tukea Kemijoen kalatalousvelvoitteiden muuttamista, siten että "velvoitehoidon painopisteen suuntaamista toimenpiteisiin, jotka edistävät vaelluskalakantojen palauttamista niiden luonnolliseen elinympäristöön."

Lautakunnan nyt tässä kokouksessaan päättämä Sierilän patoallas tuhoaa yli 80 hehtaaria niitä vähäisiä luonnollisia elinympäristöjä ja kutualueita Kemijoen pääuomasta. Vähäisiä kutualueita on ympäristölautakunnan 103 § päätöksen mukaisesti vaalittava.

Rovaniemen lautakunta päätti aikaisemmin pykälässä 103§, että vaelluskalat tulee palauttaa Kemijoen kalatalousvelvoitteiden uudistamisprosessissa koko Kemijoen vesistöön, erityisesti niiden luonnolliseen elinympäristöön, kuten Vanttauskosken alapuolinen ns. Sierilän patoaltaan alle jäävä jokiosuus olisi. Lisäksi Sierilän patoallas estää vaelluskalojen nousun Lapin ylängölle Posiolle, Sallaan, Savukoskelle, missä on yhä laajoja luonnonmukaisia kutualueita. Siten päättämällä kohdassa §116 lautakunta ilman riittäviä selvityksiä vesiluonto- ja kalatalousvaikutuksista vaelluskaloille ja raakulle, päätti puoltaa Sierilän rakentamislupaa vastoin omaa yksimielistä tahtoaan aikaisemmassa pykälässä §103. Tämä ei ole hyvää hallintokulttuuria, asioiden selvittämistä päätöksenteon perusteeksi eikä loogista päätöksentekokulttuuria. Puoltamalla Sierilän rakentamista ja kaavoitusta ilman riittäviä selvityksiä Rovaniemen lautakunta tuhoaa viimeisiä Kemijoen pääuoman luonnontilaisia vaelluskalojen kutualueita sekä estää vaelluskalojen nousun Ylä-Kemijoen luonnontilaisille kutualueille. Missä on päätöksenteon loogisuus ja johdonmukaisuus?

Sierilän patoaltaan aiheuttama tuho pääuoman luonnontilaisten jokiekologia alueille ovat taimenille, harjuksille, tuleville vaelluskaloille sekä direktiivilaji Raakulle EU:n vesipuitedirektiivin vastaisia, koska patoallas tuhoaa luonnonmukaista jokiosuutta, tärkeitä kutu- ja raakkualueita sekä heikentää vesipuitedirektiivin vastaisesti vedenlaatua.

Sierilän patoallas tuhoaa yli 80 hehtaaria luonnonmukaisia erittäin tärkeitä uhanalaisten vaelluskalojen (meritaimen) ja merilohi, järvitaimen ja harjus kutu- ja poikastuotantoa alueita Keski-Kemijoen pääuomasta, kun muualta ne on jo Kemijoen alaosan pääuomasta suurimmaksi osaksi tuhottu. Siten rakentamislupa on edesvastuuton päätös samaan aikaan, kun vaelluskaloja pyritään aikaisemman Rovaniemen ympäristölautakunnan 103§ päätöksen mukaisesti yksimielisesti palauttamaan Kemijokeen.

Sierilän patoaltaan alueelta on löydetty henkitoreissaan olevia Kemijoen pääuoman raakkuja, jotka odottavat vaelluskalojen paluutta pääuomaan. Raakku on suojeltu direktiivilaji, eikä kaavaluonnoksessa ole selvitetty riittävällä tavalla Sierilän patoaltaan rakentamisen tuhoavia vaikutuksia Kemijoen pääuoman raakkukannalle.

Vesipuitedirektiivin vastaisuus

Tutkija Jukka Jormola (2020) Sierilän alueesta lausunnossaan Pohjois-Suomen AVI:lle Kemijoen kalatalousvelvoitteiden muutoksesta:

"Katson, että Sierilän jokiosuus on koskineen ja virtapaikkoineen lohen, meritaimenen palauttamisen ja Kemijoen muun jokiluonnon kannalta ainutlaatuinen, Ounasjokeen läheisesti liittyvä luonnontilainen jokiosuus, jota ei voida perustellusti katsoa voimakkaasti muutetuksi eikä sitä tulisi rakentaa. Se olisi merkittävä Kemijoen keskijuoksun poikastuotannolle. Osuudella olisi luonnontilaisena myös merkittävä matkailullinen arvo Rovaniemen seudulle."

"Lisäksi Vanttauskoskelle on palautettavissa koskialuetta ja pitkän jokiosuuden puolisko lisääntymisalueeksi. Alue, samoin kuin Tikkasenkarin ja Tervakaran kosket, uhkaavat kuitenkin joutua suunnitellun Sierilän voimalaitoksen padotuksen alle. Hanke tuhoaisi viimeiset jäljellä olevat, lisääntymis- ja koskikalastusalueet Kemijoen keskijuoksulla ja mahdolliset perkaukset uhkaisivat myös padon alapuolisia koskia kuten Olkkakoskea ja Ounaskoskea Rovaniemen keskustassa. Lisääntymisaluetta todetaan hakemuksessa olevan tällä jokiosuudella yhteensä 84 ha. Hankkeen toteuttaminen olisikin täysin vastoin hakemuksella tavoiteltavaa vaelluskalakantojen ja ekologisen jatkumon palauttamista Kemijokeen. Jokiosuuden luokittelu voimakkaasti muutetuksi tulisi tarkastella uudelleen vesienhoidon suunnittelussa ja rakentamishankkeesta tulisi luopua."

Vesipuitedirektiivi on EU:n tuomioistuimen ns. Weser tuomiolla katsottu olevan jäsenvaltioita velvoittava, että kyseisen Weser tuomion mukaan kansallinen toimivaltainen viranomainen ei saa tehdä päätöstä, joka on EU:n vesipuitedirektiivin vastainen. Tästä on myös KHO antanut päätöksen ns. Finnulp päätöksensä yhteydessä.

Jokijatkumon säilyttäminen ja palauttaminen

Käsiteltävän asian kannalta on oleellista, että vesipuitedirektiivi velvoittaa estämään vesimuodostelmien ekologisen tilan heikkenemistä, ja velvoittaa purkamaan vaelluskalojen nousuesteet. Tutkija Jukka Jormola toteaa Kemijoen kalatalousvelvoitteisiin (liite) Sierilän alueen luonnonmukaisesta jokialueesta seuraavaa:

"Katson, että Sierilän jokiosuus on koskineen ja virtapaikkoineen lohen, meritaimenen palauttamisen ja Kemijoen muun jokiluonnon kannalta ainutlaatuinen, Ounasjokeen läheisesti liittyvä luonnontilainen jokiosuus, jota ei voida perustellusti katsoa voimakkaasti muutetuksi eikä sitä tulisi rakentaa. Se olisi merkittävä Kemijoen keskijuoksun poikastuotannolle. Osuudella olisi luonnontilaisena myös merkittävä matkailullinen arvo Rovaniemen seudulle."

Sierilän patoallas Vanttauskosken alapuoliselle yli 30 km luonnonmukaiselle jokiosuudelle on myös EU:n vesipuitedirektiivin vaatiman ns. "jokijatkumon säilyttämisen ja palautuksen" vastaista. Kokonaisuutena Sierilän patoaltaan rakentamispäätös on EU:n vesipuitedirektiivin vastaista, koska se tuhoaa viimeisen Copyright © AFRY Finland Oy

luonnonmukaisen jokijatkuvan ja kutualueet Kemijoen pääuoman keskijuoksulla. Korostamme, että Vanttauskosken alapuolinen Kemijoen jokisuus aina Ounasjokisuuhun ja Ounaskoskeen tulee katsoa luonnonmukaiseksi jokiosuus, johon yhtyy suojeltu Ounasjoki. Kokonaisuudessaan tämä on ainutlaatuinen luonnontilainen jokijatkumo-osuus, joka mahdollistaa vaelluskalojen paluun sekä kutemisen riittävän runsaasti Keski-Kemijoella ja Ounasjoella. Näkemyksemme mukaan tämä ei ole voimakkaasti muutettu jokisuus, ja se tuleekin merkitä luonnontilaiseksi jokiosuudeksi nyt päivittyvällä Kemijoen vesienhoitosuunnitelmassa.

Jukka Jormola muistutuksessaan toteaa Kemijoen kalatalousvelvoitteisiin Kemijoen Jokijatkumon palautuksesta:

”ELY-keskuksen hakemuksessa lupaehtojen muuttamiselle on esitetty ansiokkaita tavoitteita jokijatkumon palauttamisesta Kemijoella, mikä on keskeisiä periaatteita EU:n vesiputedirektiivin toimeenpanossa rakennetuissa vesistöissä. Jokijatkumoon kuuluu paitsi merkittävien talouskalojen, myös muiden jokiympäristöön kuuluvien eliöiden ja lajien eri ikävaiheiden vapaa liikkumis- ja lisääntymismahdollisuus. Jokijatkumon palautus, ei pelkästään esimerkiksi lohien ja taimenen vaellus, tulee ottaa huomioon lupaehtoja uudistettaessa. Lohi- ja taimenkantojen palautuksen kannalta luonnontilaiset jokiosuudet, kuten Ounasjoki ovat nykyisin tärkeitä, koska niiden avulla voidaan luoda siirto-, mäti- ja poikasistutuksin uudet vaellushaluiset kannat, joilla on halukkuus käyttää kalateitä. Uusien kantojen syntymisestä Kemijoelle onkin jo vahvoja viitteitä, mikä näkyy kesän 2020 hyvistä, nimenomaan rasvaevällisten eli todennäköisesti Ounasjoessa syntyneiden lohien ja taimenten määrästä Vallitunsaaren kalatiessä (2). Hakemuksessa on todettu että Kemijoen pääharassa on ollut merkittävin osa lohien ja taimenen poikastuotantoalueista. Lohien ja muiden merivaelteisten lajien lisääntymisen ja poikastuotannon kannalta lähellä merta olevia jokien alaosa on pidetty tärkeimpänä”

Rovaniemen ympäristölautakunta on tehnyt päätöksensä 116 § vesiputedirektiivin velvoitteiden vastaisesti ja siten ei myöskään tule jatkaa kaavoitusta alueelle.

Luontodirektiivin velvoitteet

Luontodirektiivin velvoittamia riittäviä ja luotettavia selvityksiä rakentamisen vaikutuksista vesiluontoon, luontoon, luontoympäristöihin ja luontokohteisiin yhdessä muiden hankkeiden vaikutusten kanssa ei ole luontodirektiivin velvoittamalla riittävällä ja tieteellisellä luotettavuudella selvitetty luvan myöntämisen edellytysten täyttymisen selvittämiseksi.

Viitataan luontodirektiivin 92/43/ETY velvoitteisiin ja erityisesti direktiivin 6 artiklan 3 ja 4 kohtiin:

”3 Kaikki suunnitelmat tai hankkeet, jotka eivät liity suoranaisesti alueen käyttöön tai ole sen kannalta tarpeellisia, mutta saattavat vaikuttaa tähän alueeseen merkittävästi joko erikseen tai yhdessä muiden suunnitelmien tai hankkeiden kanssa, on arvioitava asianmukaisesti sen kannalta, miten ne vaikuttavat alueen suojelutavoitteisiin. Alueelle aiheutuvien vaikutusten arvioinnista tehtyjen johtopäätösten perusteella ja jollei 4 kohdan säännöksistä muuta johdu, toimivaltaiset kansalliset viranomaiset antavat hyväksyntänsä tälle suunnitelmalle tai hankkeelle vasta varmistuttuaan siitä, että suunnitelma tai hanke ei vaikuta kyseisen alueen koskemattomuuteen, ja kuultuaan tarvittaessa kansalaisia.

4. Jos suunnitelma tai hanke on alueelle aiheutuvien vaikutusten arvioinnin kielteisestä tuloksesta huolimatta ja vaihtoehtoisten ratkaisujen puuttuessa kuitenkin toteutettava erittäin tärkeän yleisen edun kannalta pakottavista syistä, mukaan lukien sosiaaliset tai taloudelliset syyt, jäsenvaltion on toteutettava kaikki tarvittavat korvaavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että Natura 2000:n yleinen kokonaisuus säilyy yhtenäisenä. Jäsenvaltion on ilmoitettava komissiolle toteutetut korvaavat toimenpiteet. Jos kyseisellä alueella on ensisijaisesti suojeltava luontotyyppi ja/tai laji, ainoat kysymykseen tulevat näkökohdat ovat sellaisia, jotka liittyvät ihmisen terveyteen tai yleiseen turvallisuuteen tai ensisijaisen tärkeisiin suotuisiin vaikutuksiin ympäristöön taikka, komission lausunnon mukaan, muihin erittäin tärkeän yleisen edun kannalta pakottaviin syihin.”

Katson, ettei hallintoviranomainen ympäristölautakunta osoita pyytäneensä ja hankkineensa luontodirektiivin 6 artiklan 3. kohdan jälkimmäisen virkkeen velvoittamaa arviolausuntoa hakijan hankkeen ja hankekokonaisuuden yhteisvaikutuksista koko alueella oleville erilaisille luontoarvoille aiheutuvista vaikutuksista, ja huomautamme samalla ettei sen seikan selvittämiseksi riitä Suomen luonnonsuojelulain 65 ja 66 §:in mukaiset arviolausunnot, koska luonnonsuojelulaki on tältä kohdin luontodirektiivin velvoitteiden vastainen. Ympäristölautakunta näyttää tehneen päätöksensä luontodirektiivin vastaisesti ja siten ei myöskään tule jatkaa Sierilän patoaltaan kaavoitusta.

Rakentamisen ympäristövaikutukset yhdessä muiden hankkeiden kanssa

Ympäristövaikutusten arvioimiseksi kokonaisuutenaan tarvittavia YVA-lain ja ympäristölainsäädännön veloitteen riittäviä ja luotettavia selvityksiä rakentamisen vaikutuksista ympäristöön yhdessä muiden hankkeiden vaikutusten kanssa ei ole riittävällä ja luotettavalla tavalla selvitetty luvan myöntämisen edellytysten täyttymisen selvittämiseksi

Ympäristölautakunta on tehnyt päätöksensä YVA-lain ja ympäristölainsäädännön vastaisesti ja siten ei tule myöskään jatkaa kaavoitusta alueella, varsikaan kun kaavaluonnoksen edellä mainitut asiat selvitetty puutteellisesti.

Patoturvallisuus

Nähdäkseni rakennusvalvontaviranomainen on jättänyt noudattamatta patoturvallisuuslakia.

Vuonna 2003 oli voimassa vanha patoturvallisuuslaki, jolloin mitoitusvirtaama oli 1/600 vuotta eli noin 3250 m³/s. katsomme, että kun Sierilä on luvitettu, niin hakija on toimittanut uuden selvityksen uuden patoturvallisuuslain mukaisesti, jossa he ilmoittivat mitoitusvirtaamaksi 1/5000 vuotta ja väittää sen virtaaman olevan saman kuin 1/600 virtaaman. Rakennusvalvontaviranomaisen olisi pitänyt velvoittaa hakijan toimittamaan asiasta selvitykset, ja jättäessään tämän selvityksen hankkimatta on paikallinen valvontaviranomainen toiminut lain vastaisesti.

Kaava on selkeästi puutteellinen ja väärin rajattu, selvitetty ja esitetty. Selvittämättä on jäänyt mm. pitkien yli 5 km ns. rantapatojen kaavoituksellinen tilanne.

Kemijoen vesistön varrella asuu yhä suomalaisia ja saamelaisia kalastusoikeuksien haltioita sukujensa kantapaikoilla; odottaen vaelluskalojen paluuta. Esitän kaavaluonnoksen hylkäämistä ja Sierilän patoaltaan rakentamishankkeesta luopumista.

Kaavan laatijan vastine

Yleisesti

Kannanotto merkitään tiedoksi.

Perustelut ja vaatimukset kaavaluonnokseen

Vesiluvan myöntämisen edellytyksistä on määritetty Vesilain 4 §. Lupaa Sierilän voimalaitokselle ei olisi voitu myöntää, jos vesitaloushanke vaarantaa yleistä terveydentilaa tai turvallisuutta, aiheuttaa huomattavia vahingollisia muutoksia ympäristön luonnonsuhteissa tai vesiluonnossa ja sen toiminnassa taikka suuresti huonontaa paikkakunnan asutus- tai elinkeino-oloja. Lainvoimainen vesitalouslupa tarkoittaa sitä, että Sierilän hankkeen osalta vesitalousluvan myöntämiselle on ollut edellytykset. Vesitalousluvassa on määritelty voimalaitoksen sijaintipaikka ja lupamääräyksiin ohjataan voimalaitoksen toimintaa ja vaikutuksia. Asemakaavoituksen tarkoituksena on vuorostaan osoittaa tarpeelliset alueet eri tarkoituksia varten ja ohjata rakentamista ja muuta maankäyttöä.

Kaavoitus on osa alueiden käytön suunnittelujärjestelmää, jota säännellään pääasiallisesti maankäyttö- ja rakennuslaissa. Alueiden käytön suunnittelun tavoitteisiin kuuluvat muun muassa turvallinen ja terveellinen ympäristö, luonnonarvojen vaaliminen, taloudellisuus sekä elinkeinoelämän toimintaedellytyksistä huolehtiminen. Koska nämä tavoitteet eivät ole aina ristiriidattomia, alueiden käytön suunnittelussa on

keskeisesti kyse niiden yhteensovittamisesta. Alueiden käytöllä on väistämättä aina vaikutuksia ympäristöön ja ihmisten elinoloihin. Maankäyttö- ja rakennuslainsäädännön sekä ympäristölainsäädännön tehtävänä on huolehtia siitä, että hankkeiden vaikutukset ympäristöön eivät ole kokonaisuutena arvioiden kohtuuttomia. Sääntelyn tavoitteena ei kuitenkaan ole se, että vaikutuksia ympäristöön ei syntyisi lainkaan.

Maankäyttö- ja rakennuslain 54 §:ssä säädetyt asemakaavan sisältövaatimukset edellyttävät useiden eri suuntaisten näkökohtien yhteensovittamista kaavaa laadittaessa. Tästä syystä kaikkia säännöksissä mainittuja tavoitteita ei ole mahdollista ottaa täysimääräisesti huomioon.

Maankäyttö- ja rakennuslain mukaan kaavan tulee perustua riittäviin tutkimuksiin ja selvityksiin. Kaavaa laadittaessa on tarpeellisessa määrin selvitettävä suunnitelman ja tarkasteltavien vaihtoehtojen toteuttamisen ympäristövaikutukset, mukaan lukien yhdyskuntataloudelliset, sosiaaliset, kulttuuriset ja muut vaikutukset. Kaavatyön aikana on laadittu viranomaisten edellyttämät selvitykset. Laadittujen selvitysten ja saadun palautteen pohjalta vaikutuksia on arvioitu asiantuntija-arvioina vakiintuneiden käytäntöjen mukaisesti. Kaavoitukseen liittyvän kohtuusarviointin lähtökohtana on MRL:n mukaan pidettävä sitä, että kaavoituslainsäädännön mukaisilla menettelyillä on mahdollista laillisesti muuttaa ja kehittää alueiden käyttötarkoituksia, eikä kenelläkään ole oikeudellisesti suojattua oikeutta vaatia ympäristön säilymistä täysin muuttumattomana.

Asemakaavan selvitystarpeet on määritetty viranomaisten ohjeistuksessa. ELY-keskuksen mukaan luontoselvitykset, jotka käsittivät luontotyyppien ja kasvilajien kartoittamisen, linnustokartoituksen sekä lepakkokartoituksen, on tehty oikea-aikaisesti ja asianmukaisilla menetelmillä (tämän vastineraportin lausunto 1). MRA 1 § mukaisesti on kaavan vaikutuksia arvioitaessa otettu huomioon aikaisemmin laaditut selvitykset, joista löytyy listaus kaavaselostuksessa.

Mukkaojan luonnonmukaisen ohitusuoman rakentamisesta on annettu lupamääräykset vesitalousluvassa. Asioita, jotka on jo säännelty muun muin maankäyttö- ja rakennuslainsäädännön nojalla, ei ole syytä määrätä lisäksi asemakaavamääräyksellä. Mukkaojan ohitusuoma on käsitelty kaavaselostuksessa. Vesitalousluvassa on annettu ehtoja kalastoa koskevien haittojen ehkäisemiseksi ja kompensoimiseksi. Kalastolle ja kalastukselle aiheutuvia haittoja kompensoidaan mm. kalaistutuksin. Voimalaitoshankkeessa on varauduttu täydentämään rakentamissuunnitelmaa kalatien toteuttamiseksi voimalaitoksen yhteyteen. Kaavan yleisissä määräyksissä on ohjattu kalatien toteutukseen varautumiseen. Kalatien sijainti voi vielä suunnittelun edetessä hieman muuttua, joten sen osoittaminen kaavakartalla tässä kohtaa suunnittelua ei ole tarkoituksenmukaista.

Kaava-alueen ulkopuolella sijaitsevan Vanttauskosken jokihelmisimpukkayksilöiden elinympäristön esiintymis- ja vaikutustarkastelu ja kaava-alueen elinympäristön soveltuvuustarkastelu on kesken ja jokihelmisimpukoiden huomioimisesta keskustellaan viranomaisen kanssa. Alustavien tulosten mukaan Kemijoella ei ole lisääntyvää paikallispopulaatiota Sierilän voimalaitoksen ja Vanttauskosken välillä. Jokihelmisimpukoiden määrä on erittäin vähäinen. Löydetyt jokihelmisimpukkayksilöt eivät ole sijoittuneet kaava-alueelle.

Vesipuidedirektiivin vastaisuus

Ympäristönsuojelulaille sekä vesienhoidon ja merenhoidon järjestämisestä annetulla lailla on pantu täytäntöön vesipolitiikan puidedirektiivi. Unionin tuomioistuimen niin sanotussa Weser-tuomiossa vahvistaman tulkinnan mukaan kansallinen viranomais ei saa myöntää lupaa toimenpiteelle, jonka seurauksena pintavesimuodostuman jonkun laadullisen tekijän tilaluokka heikkenisi. Päätös koskee luvittamisen edellytyksiä eikä kaavoitusta.

Weser-tuomiossa on kyse EU-tuomioistuimen päätöksestä, jossa tuomioistuin linjasi vesienhoidon ympäristötavoitteiden olevan oikeudellisesti sitovia hankkeita koskevassa lupaharkinnassa. Weser-tuomion mukaan lupaa ei saa myöntää hankkeelle, jonka seurauksena pintavesimuodostuman tila voi heikentyä. Lupaa ei tule myöntää myöskään silloin, jos hanke estäisi vesipuidedirektiivin tavoitteena olevan hyvän tilan saavuttamisen. Pintavesien tilan luokittelu perustuu ekologisen ja kemiallisen tilan arviointiin.

Korkein hallinto-oikeus on vuonna 2017 antamallaan päätöksellä pysyttänyt voimassa Pohjois-Suomen aluehallintoviraston ja Vaasan hallinto-oikeuden päätökset Sierilän vesivoimalaitoksen rakentamisluvasta. Se mukaan vesienhoitosuunnitelma ei ole este Sierilän voimalaitoksen rakentamiselle.

KHO katsoi Euroopan unionin tuomioistuimen saksalaista Weser-joen ruoppausta koskevaa tuomiota (asia C-461/13) tulkiten, että Sierilän voimalaitoksen rakentaminen ei vaarantaisi Keski-Kemijoen vesimuodostuman tilaa kielletyllä tavalla vesienhoitosuunnitelmassa esitetystä.

Lupamääräyksissä on annettu määräys Mukkaojan luonnonmukaisen ohitusuoman rakentamisesta, minkä avulla voidaan vähentää kalankulun ja muun vesieliöstön kulun vaikeutumista. Lisäksi lupaehtoissa annetuilla juoksutusmääräyksillä voidaan vähentää hankkeen haitallisia vaikutuksia virtaamaolosuhteisiin ja vedenkorkeuden vaihteluihin. Edellä mainittujen toimenpiteiden avulla on arvioitu, että vesimuodostuman ekologinen tila ei ole vaarassa heikentyä.

Jokijatkumon säilyttäminen ja palauttaminen

Kannanotto merkitään tiedoksi.

Luontodirektiivin velvoitteet

Kannanotto merkitään tiedoksi.

Rakentamisen ympäristövaikutukset yhdessä muiden hankkeiden kanssa

Asemakaava, ympäristövaikutusten arviointi ja toiminnan käynnistämisen edellyttämä luvitus ovat erillisiä prosesseja erilaisine sisältöineen ja sisältövaatimuksineen, mutta ne tukevat toisiaan. Ympäristövaikutusten arviointi ei ole sisältövaatimuksiltaan sama kuin asemakaavan vaikutusten arviointi.

Patoturvallisuus

Patoturvallisuuslain 26.2.2009/494 mukaan padot luokitellaan vahingonvaaran perusteella joko luokkaan 1, 2 tai 3. Aiemman patoturvallisuuslain mukaiset vastaavat luokat olivat P, N ja O. Patojen hydrologinen mitoitus määräytyy patoluokan perusteella. Valtioneuvoston asetuksessa patoturvallisuudesta 29.4.2010/319 on säädetty, että 1-luokan vesistöpadolla mitoitusluvana käytetään tulvaa, joka esiintyy keskimäärin kerran 5 000 – 10 000 vuodessa, 2-luokan padolla tulvaa, joka esiintyy keskimäärin kerran 500 – 1 000 vuodessa ja 3-luokan padolla tulvaa, joka esiintyy keskimäärin kerran 100 – 500 vuodessa.

Sierilän padoille on tehty hydrologinen mitoitus jo hankkeen yleissuunnittelun aikana vuonna 1998. Kun patojen luokitusta ei ole vielä tehty, on selvityksessä tarkasteltu sekä kerran 700 vuodessa että kerran 5000 vuodessa toistuvaa tulvaa eli arvioitu, että padot luokitellaan joko 1- tai 2-luokkaan. Selvityksen mukaan mitoitusylivirtaamat ovat HQ 1/700 = 2924 m³/s ja HQ 1/5000 = 3270 m³/s. Laadittujen selvitysten perusteella patoturvallisuusviranomaisen on luokitellut päätöksellään Sierilän padot luokkaan 1, jolloin padon juoksutusrakenteiden mitoitusvirtaama on HQ1/5000 eli 3270 m³/s.

Mielipiteessä mainittu tulvavirtaama vastaa 1-luokan padon mitoitusylivirtaamaa. Tulkinta siitä, että mitoitusvirtaamat 1/600 ja 1/5000 olisivat samansuuruisia, on virheellinen. Samoin näkemys siitä, että valvontaviranomaisen olisi toiminut asian käsittelyssä patoturvallisuuslain suhteen lainvastaisesti, on perusteeton.

Ranta- ja maapatojen toteutus on ohjattu vesitalousluvassa eikä kyseessä ole voimalaitoksen toimintaan liittyvä sellainen rakennus, joiden edellytyksiä tulisi arvioida maankäyttö- ja rakennuslain säännösten perusteella maankäytön suunnittelun osalta. Asemakaava-alueen rajausta on ohjannut myös alueen voimassa oleva yleiskaava.

2.10 Osallinen 10

Vaadin kaavaluonnoksen hylkäämistä.

Hylkäämisen perusteet

Copyright © AFRY Finland Oy

Sierilän voimalaitosalueen asemakaavan kaavaluonnoksen asemakaavan selostus vähättelee systemaattisesti voimalaitoksen padon rakentamisen aiheuttamia negatiivisia vaikutuksia vesistön tilaan sekä erityisesti vaikutuksia alueen kalastoon.

Maankäyttö- ja rakennuslaki (1 §) mm. velvoittaa rakentajaa turvaamaan avoimen ja läpinäkyvän osallistamisen suunnitteluun. Se ei voi tapahtua silloin, kun asemakaavan selostus on puuteellinen ja harhaanjohtava. Asemakaava luonnos on siis Maankäyttö – ja rakennuslain hengen ja kirjaimen vastainen. Siksi kaavaehdotus tulisi jo lain perusteella hylätä.

(1 § Lain yleinen tavoite

Tämän lain tavoitteena on järjestää alueiden käyttö ja rakentaminen niin, että siinä luodaan edellytykset hyvälle elinympäristölle sekä edistetään ekologisesti, taloudellisesti, sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestävä kehitystä. Tavoitteena on myös turvata jokaisen osallistumismahdollisuus asioiden valmisteluun, suunnittelun laatu ja vuorovaikutteisuus, asiantuntemuksen monipuolisuus sekä avoin tiedottaminen käsiteltävinä olevissa asioissa).

Asemakaavan selostuksessa todetaan (7.2.7) :” Hankkeella on todennäköisesti suurin negatiivinen vaikutus voimalaitosaltaaksi muodostuvan nykyisen Kemijoen harjuskantaan, joka tulee selvästi heikentymään. Istutuksista saatujen kokemusten perusteella on epätodennäköistä, että harjussaaliin aleneminen voimalaitokselta ylävirtaan voidaan ehkäistä istutuksin”.

Mutta siinä ei mainita oleellisinta muutosta: Voimalaitoksen padon alle jää lopullisesti Kemijoen Rovaniemen alueen ainoa luontainen poikastuontatoalue kaikkinaensa. Siis nousukalojen lisääntymisalue hävitetään patoaltaaseen lopullisesti.

Selostus ei huomioi EU:n vesiputedirektiivin määryksiä Sierilän asemakaavan selostus antaa myös harhaanjohtavan kuvan Kemijoen veden laadun muutoksista. Rakentamisen aikana voimalaitoksen alapuolinen vesistö tulee huomattavasti heikkenemään kiintoaineiden lähtiessä veden mukaan liikkeelle.

EU:n vesiputedirektiivin mukaan tavoite on, että kaikki vedet olisivat hyvässä tai erinomaisessa tilassa vuonna 2027. EU:n tuomioistuimen Weser-joen ruoppauksista annettu päätös, jonka mukaan sellaista vaaraa ei saa olla, että veden tila huononee. Sierilän voimalaitos tulee väistämättä heikentämään patoaltaan vaikutus- ja sen alapuolisen alueen veden laatua merkittäväällä tavalla.

Kaavan laatijan vastine

Voimalaitoksen rakentamisen aikaiset vaikutukset on tunnistettu ja niitä on käsitelty muun muassa selostuksen kohdassa 7.1.9. Voimalaitoshankkeesta on laadittu selvitys sen vaikutuksista veden laatuun. Sierilän voimalaitoksen rakentamistyöt aiheuttavat vesistön tilapäistä kiintoainepitoisuuden lisääntymistä ja vesistön samentumista. Veden ravinnepitoisuudet eivät kuitenkaan nouse korkeiksi eikä rakentaminen rehevöitä vesistöä. Voimalaitoksen rakentamistyöt aiheuttavat vesistön kiintoainepitoisuuden lisääntymistä ja vesistön samentumista. Rakentamistöiden vaikutuksista vedenlaatuun tehdyn selvityksen mukaan kiintoainepitoisuuksista johtuva töiden aikainen samennusvaikutus ulottuu muutamia kilometrejä alavirtaan. Töiden aikaisiin vaikutuksiin vaikuttavat oleellisesti virtausolot.

Ympäristönsuojelulla sekä vesienhoidon ja merenhoidon järjestämisestä annetulla lailla on pantu täytäntöön vesipolitiikan putedirektiivi. Unionin tuomioistuimen niin sanotussa Weser-tuomiossa vahvistaman tulkinnan mukaan kansallinen viranomaisen ei saa myöntää lupaa toimenpiteelle, jonka seurauksena pintavesimuodostuman jonkun laadullisen tekijän tilaluokka heikkenisi. Päätös koskee luvittamisen edellytyksiä eikä kaavoitusta.

Weser-tuomiossa on kyse EU-tuomioistuimen päätöksestä, jossa tuomioistuin linjasi vesienhoidon ympäristötavoitteiden olevan oikeudellisesti sitovia hankkeita koskevassa lupaharkinnassa. Weser-tuomion mukaan lupaa ei saa myöntää hankkeelle, jonka seurauksena pintavesimuodostuman tila voi heikentyä. Lupaa ei tule myöntää myöskään silloin, jos hanke estäisi vesiputedirektiivin tavoitteena olevan hyvän tilan saavuttamisen. Pintavesien tilan luokittelu perustuu ekologisen ja kemiallisen tilan arviointiin.

Korkein hallinto-oikeus on vuonna 2017 antamallaan päätöksellä pysyttänyt voimassa Pohjois-Suomen aluehallintoviraston ja Vaasan hallinto-oikeuden päätökset Sierilän vesivoimalaitoksen rakentamisluvasta. Se mukaan vesienhoitosuunnitelma ei ole este Sierilän voimalaitoksen rakentamiselle.

KHO katsoi Euroopan unionin tuomioistuimen saksalaista Weser-joen ruoppausta koskevaa tuomiota (asia C-461/13) tulkiten, että Sierilän voimalaitoksen rakentaminen ei vaarantaisi Keski-Kemijoen vesimuodostuman tilaa kielletyllä tavalla vesienhoitosuunnitelmassa esitetystä.

Lupamääräyksissä on annettu määräys Mukkaojan luonnonmukaisen ohitusuoman rakentamisesta, minkä avulla voidaan vähentää kalankulun ja muun vesieliöstön kulun vaikeutumista. Lisäksi lupaehdoissa annetuilla juoksumääräyksillä voidaan vähentää hankkeen haitallisia vaikutuksia virtaamaolosuhteisiin ja vedenkorkeuden vaihteluihin. Edellä mainittujen toimenpiteiden avulla on arvioitu, että vesimuodostuman ekologinen tila ei ole vaarassa heikentyä.

2.11 Metsä-, kalastaja- ja tunturisaamelaiset ry

Yleisesti

Puoltamalla Sierilän rakentamista ja kaavoitusta ilman riittäviä selvityksiä Rovaniemen lautakunta tuhoaa viimeisiä Kemijoen pääuoman luonnontilaisia vaelluskalojen kutualueita sekä estää vaelluskalojen nousun Ylä-Kemijoen luonnontilaisille kutualueille sekä latvavesien suomalaisten ja saamelaisten nautittavaksi. Tämä on kalastus- ja nautinto-oikeuksiemme vastaista.

Sierilän patoallas tuhoaa yli 80 hehtaaria luonnonmukaisia erittäin tärkeitä uhanalaisten vaelluskalojen (meritaimen) ja merilohi, järvitaimen ja harjus kutu- ja poikastuotantoa alueita Keski-Kemijoen pääuomasta, kun muualta ne on jo Kemijoen alaosan pääuomasta suurimmaksi osaksi tuhottu. Siten rakentamislupa on edesvastuuton päätös samaan aikaan, kun vaelluskaloja pyritään aikaisemman Rovaniemen ympäristölautakunnan 103§ päätöksen mukaisesti yksimielisesti palauttamaan Kemijokeen.

Vesiputedirektiivin vastaisuus

Viittaamme tutkija Jukka Jormola (2020) Sierilän alueesta lausunnossaan Pohjois-Suomen AVI:lle Kemijoen kalatalousvelvoitteiden muutoksesta:

"Katson, että Sierilän jokiosuus on koskineen ja virtapaikkoineen lohen, meritaimenen palauttamisen ja Kemijoen muun jokiluonnon kannalta ainutlaatuinen, Ounasjokeen läheisesti liittyvä luonnontilainen jokiosuus, jota ei voida perustellusti katsoa voimakkaasti muutetuksi eikä sitä tulisi rakentaa. Se olisi merkittävä Kemijoen keskijuoksun poikastuotannolle. Osuudella olisi luonnontilaisena myös merkittävä matkailullinen arvo Rovaniemen seudulle."

"Lisäksi Vanntauskoskelle on palautettavissa koskialuetta ja pitkän jokiosuuden puolisko lisääntymisalueeksi. Alue, samoin kuin Tikkasenkarin ja Tervakarin kosket, uhkaavat kuitenkin joutua suunnitellun Sierilän voimalaitoksen padotuksen alle. Hanke tuhoaisi viimeiset jäljellä olevat, lisääntymis- ja koskikalastusalueet Kemijoen keskijuoksulla ja mahdolliset perkaukset uhkaisivat myös padon alapuolisia koskia kuten Olkkakoskea ja Ounaskoskea Rovaniemen keskustassa. Lisääntymisalueita todetaan hakemuksessa olevan tällä jokiosuudella yhteensä 84 ha. Hankkeen toteuttaminen olisikin täysin vastoin hakemuksella tavoiteltavaa vaelluskalakantojen ja ekologisen jatkumon palauttamista Kemijokeen. Jokiosuuden luokittelu voimakkaasti muutetuksi tulisi tarkastella uudelleen vesienhoidon suunnittelussa ja rakentamishankkeesta tulisi luopua."

Viittaamme vesiputedirektiiviin, joka on EU:n tuomioistuimen ns. Weser tuomiolla katsottu olevan jäsenvaltioita velvoittava, että kyseisen Weser tuomion mukaan kansallinen toimivaltainen viranomaisen ei saa tehdä päätöstä, joka on EU:n vesiputedirektiivin vastainen. Tästä on myös KHO antanut päätöksen ns. Finnulp päätöksensä yhteydessä.

Jokijatkumon säilyttäminen ja palauttaminen

Katsomme tämän käsiteltävän asian kannalta oleelliseksi, että vesipuidedirektiivi velvoittaa estämään vesimuodostelmien ekologisen tilan heikkenemistä, ja velvoittaa purkamaan vaelluskalojen nousuesteet. Tutkija Jukka Jormola toteaa Kemijoen kalatalousvelvoitteisiin (liite) Sierilän alueen luonnonmukaisesta jokialueesta seuraavaa:

”Katson, että Sierilän jokiosuus on koskineen ja virtapaikkoineen lohen, meritaimenen palauttamisen ja Kemijoen muun jokiluonnon kannalta ainutlaatuinen, Ounasjokeen läheisesti liittyvä luonnontilainen jokiosuus, jota ei voida perustellusti katsoa voimakkaasti muutetuksi eikä sitä tulisi rakentaa. Se olisi merkittävä Kemijoen keskijuoksun poikastuotannolle. Osuudella olisi luonnontilaisena myös merkittävä matkailullinen arvo Rovaniemen seudulle.”

Katsomme, Sierilän patoallas Vanttauskosken alapuoliselle yli 30 km luonnonmukaiselle jokiosuudelle on myös EU:n vesipuidedirektiivin vaatiman ns. ”jokijatkumon säilyttämisen ja palautuksen” vastaista. Kokonaisuutena Sierilän patoaltaan rakentamispäätös on EU:n vesipuidedirektiivin vastaista, koska se tuhoaa viimeisen luonnonmukaisen jokijatkuvan ja kutualueet Kemijoen pääuoman keskijuoksulla. Korostamme, että Vanttauskosken alapuolinen Kemijoen jokiosuus aina Ounasjokisuuhun ja Ounaskoskeen tulee katsoa luonnonmukaiseksi jokiosuus, johon yhtyy suojeltu Ounasjoki. Kokonaisuudessaan tämä on ainutlaatuinen luonnontilainen jokijatkumo-osuus, joka mahdollistaa vaelluskalojen paluun sekä kutemisen riittävän runsaasti Keski-Kemijoella ja Ounasjoella. Näkemyksemme mukaan tämä ei ole voimakkaasti muutettu jokiosuus, ja se tuleekin merkitä luonnontilaiseksi jokiosuudeksi nyt päivittyvällä Kemijoen vesienhoitosuunnitelmassa.

Alkuperäisväestön ja vähemmistöryhmien kalastusoikeuksien turvaaminen

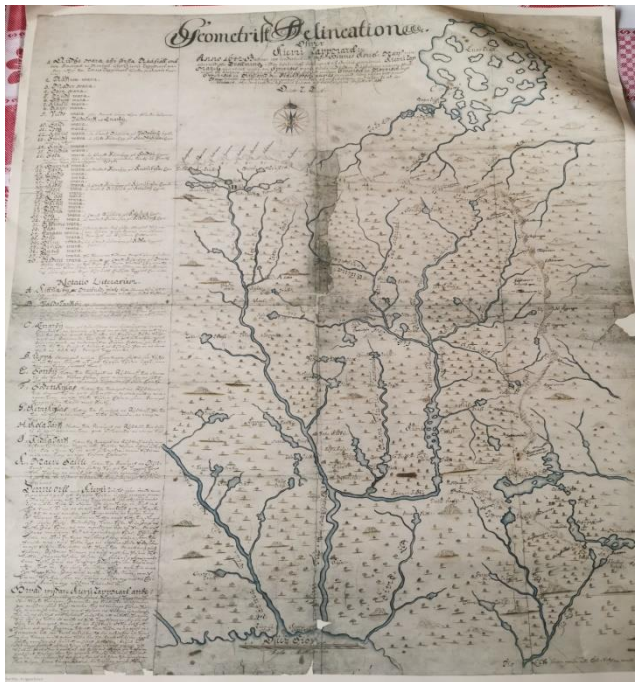
Katsomme, että metsäsaamelaisalueen päävirta - koko Kemijoen vesistö - on aikoinaan rakennettu ilman kunnioittamista suomalaisten ja saamelaisten kalastustilallisten oikeuksia, jopa rakennettiin ilman kalateitä, mikä on estänyt vaelluskalojen paluun Kemijoen vesistöön. Koko Kemijoen vesistön varrella asuu yhä suomalaisia ja saamelaisia kalastusoikeuksien haltioita sukujensa kantapaikoilla; odottaen vaelluskalojen paluuta.

Kemijoki Oy ja PVO eivät ole näistä metsäsaamelaisten ja kalastustilallisten kalastusoikeuksista välittäneet aiemmin eikä nytkään, vaikka Sierilän patoallashankkeen alueella on myös näitä saamelaisia ja suomalaisia kalastusoikeuksien haltioita.

Tältä osin asia on puutteellisesti käsitelty ja selvitetty myös rakentamisluvassa ja kaavoituksessa. Ei ole selvitetty mitä tarkoittaa se, että Sierilän patoallas hukuttaa perinteiset kalastuspaikat ja estää vaelluskalojen paluun perinteisille kalastustilojen alueelle, vaikka perheet ovat sukupolvesta toiseen odottaneet vaelluskalojen paluuta sukujensa nautintavesille. Katso liite kartta, joka osoittaa että koko Kemijoen vesistö on saamelaisaluetta ja paikalliset kyläläiset omistivat/omistavat nautinta(kalastus)oikeudet vesiin ja maihin. Sierilän patoaltaan alueella on muun muassa Kōrkōnkarin vanhalla rajalla ja Lapinsuvannossa tammōisiā sukuja ja perheitā, jotka yhä harrastavat alueella kalastusnautintaa sekä omistavat kalastusoikeuksia. Lisäksi Sierilän patoallas estää saman vaelluskalojen paluun toteuttamista Itä-Lapin latvavesien jokivartisille ja kalastusoikeuksien haltioille. Rakentamisluvan vaikutuksia heidän kalastusoikeuksiinsa ja nautintaan ei ole selvitetty. Tästä ja edellä mainituista syistä mielipiteeseen yhtyvät myös Metsä-, kalastaja ja tunturisaamelaiset ry.

Pyydämme lähettämään kirjallisesti yhdistykselle vastauksenne edellä esille nostettuihin seikkoihin. Esitämme kaavaluonnoksen hylkäämistä ja Sierilän patoaltaan rakentamishankkeesta luopumista.

Liite 1. Kemijoen vesistö saamelaisalueen kartalla: ”Vuonna 1642 olen minä allekirjoittanut, hänen Kuninkaallisen Majesteettinsa Kaikkein armollisimman Kuningattaren armollisesta käskystä mitannut ja piirtänyt Ruotsille kuuluvan Kemin Lapinmaan määrāalan, samoin kuin itse Rajatunturien nimet, ulottuvuudet ja etāisyydet ja mikä on oikeia Tunturiselānne ja rajalinja Ruotsin ja Norjan sekä Ruotsin ja Venājān vāliillā Rajakirjan sopimuksen mukaan., sekä mitkā ovat vīelā erikseen kunkin Kylān omistukset ja laadut; kaikki tāmā lyhykāisesti ja yksinkertaisesti muutamalla sanalla kirjoitettu niin kuin minā olen sen itse havainnut ja marnigaaliin kirjoittanut” Oluff L. Tresk

Kaavan laatijan vastine

Yleisesti

Kannanotto merkitään tiedoksi.

Vesipuidedirektiivin vastaisuus

Ympäristönsuojelulaille sekä vesienhoidon ja merenhoidon järjestämisestä annetulla lailla on pantu täytäntöön vesipolitiikan puidedirektiivi. Unionin tuomioistuimen niin sanotussa Weser-tuomiosta vahvistaman tulkinnan mukaan kansallinen viranomais ei saa myöntää lupaa toimenpiteelle, jonka seurauksena pintavesimuodostuman jonkun laadullisen tekijän tilaluokka heikkenisi. Päätös koskee luvittamisen edellytyksiä eikä kaavoitusta.

Weser-tuomiosta on kyse EU-tuomioistuimen päätöksestä, jossa tuomioistuin linjasi vesienhoidon ympäristötavoitteiden olevan oikeudellisesti sitovia hankkeita koskevassa lupaharkinnassa. Weser-tuomion mukaan lupaa ei saa myöntää hankkeelle, jonka seurauksena pintavesimuodostuman tila voi heikentyä. Lupaa ei tule myöntää myöskään silloin, jos hanke estäisi vesipuidedirektiivin tavoitteena olevan hyvän tilan saavuttamisen. Pintavesien tilan luokittelu perustuu ekologisen ja kemiallisen tilan arviointiin.

Korkein hallinto-oikeus on vuonna 2017 antamallaan päätöksellä pysyttänyt voimassa Pohjois-Suomen aluehallintoviraston ja Vaasan hallinto-oikeuden päätökset Sierilän vesivoimalaitoksen rakentamisluvasta. Se mukaan vesienhoitosuunnitelma ei ole este Sierilän voimalaitoksen rakentamiselle.

KHO katsoi Euroopan unionin tuomioistuimen saksalaista Weser-joen ruoppausta koskevaa tuomiota (asia C-461/13) tulkiten, että Sierilän voimalaitoksen rakentaminen ei vaarantaisi Keski-Kemijoen vesimuodostuman tilaa kielletyllä tavalla vesienhoitosuunnitelmassa esitetystä.

Lupamääräyksissä on annettu määräys Mukkaogan luonnonmukaisen ohitusuoman rakentamisesta, minkä avulla voidaan vähentää kalankulun ja muun vesieliöstön kulun vaikeutumista. Lisäksi lupaehdoissa annetuilla juoksumääräyksillä voidaan vähentää hankkeen haitallisia vaikutuksia virtaamaolosuhteisiin ja vedenkorkeuden vaihteluihin. Edellä mainittujen toimenpiteiden avulla on arvioitu, että vesimuodostuman ekologinen tila ei ole vaarassa heikentyä.

Jokijatkumon säilyttäminen ja palauttaminen

Kannanotto merkitään tiedoksi.

Alkuperäisväestön ja vähemmistöryhmien kalastusoikeuksien turvaaminen

Vesitalousluvassa on käsitelty saalismenetysten ja poikastuotantoalueiden menetysten korvauksia. Vesitalousluvassa on lupamääräykset kalastusoikeuden haltijoille aiheutuvien vahinkojen korvaamisesta. Lisäksi vesitalousluvassa on annettu ehtoja kalastoa koskevien haittojen ehkäisemiseksi ja kompensoimiseksi. Kalastolle ja kalastukselle aiheutuvia haittoja kompensoidaan mm. kalaistutuksin. Asioita, jotka on jo säännelty muun muin maankäyttö- ja rakennuslainsäädännön nojalla, ei ole syytä määrätä lisäksi asemakaavalla. Kalastusoikeuksien haltijoille aiheutuvien haittojen lieventämisen keinot on käsitelty vesitalousluvalla. Asemakaavan toteuttamisen vaikutuksia virkistykseen on käsitelty kaavaselostuksen kohdassa 7.1.3 ja vaikutuksia kalastoon kohdassa 7.2.7.

2.12 Suomen luonnonsuojeluliitto Rovaniemi ry

1. Vesitalouslupan lupaehto numero 8: Uhanalaiset lajit

Osallistamis- ja arviointisuunnitelman kohdassa 3.1 mainitaan, että voimalaitoksen hankealueella on voimassa olevia sekä laadinnassa olevia poikkeamishakemuksia uhanalaisiin lajeihin liittyen. Tässä kohdassa todetaan, että kyseiset lajien esiintymät eivät sijoitu asemakaava-alueelle.

Kesällä 2020 asemakaava-alueelta, tarkemmin ottaen alakanavan pohjoiselta laidalta, noin 20-50 metriä Kemijoen rannasta, on löydetty laaksoarhoa. Havainnot on esitelty Ely-keskuksen asiantuntijoille. Laaksoarho on luonnonsuojelulain suojeltu laji, jonka kasvupaikan tuhoamiselle vaaditaan lupa Ely-keskukselta. Vesitalousluvasta: "Luvan saajalla on oltava ennen rakennustöiden aloittamista luonnonsuojelulain 49 §:n mukainen lainvoimainen poikkeuslupa veden tai rakenteiden alle jäävien laaksoarhopopulaatioiden hävittämiseksi."

Esitämme, että elinvoimalautakunta ottaa selvää Kemijoki Oy:n luvasta tuhota laaksoarhon kasvupaikka. Lautakunnan on tiedostettava, että kokonaisuudessaan hanke tuhoaa useita lapinleinikin kasvupaikkoja ja muita laaksoarhon kasvupaikkoja.

2. Korkeimman hallinto-oikeuden päätös 8.4.2020

2.1 Yleistä

Kemijoki Oy on aikaisempaan rakennuslupaan liittyen perustellut valituslupahakemuksessaan asiaaKHO:lle näin: Kemijoki Oy katsoo, että korkeimman hallinto-oikeuden tulee ratkaista: Mikä merkitys vesitalousluvalla tulee antaa alueen suunnittelutarvetta ratkaistaessa ja rakennuslupapäätöstä tehtäessä sekä mikä on MRL:n ja vesilain mukaisten lupien ja päätösten oikeudellinen ulottuvuus, suhde ja sisältö.

KHO ratkaisi asian seuraavasti Rovaniemen kaupungin ympäristölautakunnan myöntämästä rakennusluvasta, jonka mukaan koko hankealue on maankäytöllisen suunnittelun tarpeen piirissä: "Hallinto-oikeus totesi, että voimalaitosrakentaminen on laadultaan merkittävää rakentamista, ja siitä aiheutuu monenlaisia ympäristö- ja muita vaikutuksia. Tällainen rakentaminen edellyttää yksityiskohtaista maankäytön suunnittelua. Maankäyttö- ja rakennuslain mukaista maankäytön suunnittelun tarvetta ei voida poistaa hanketta koskevalla vesitalousluvalla."

2.2 Rantapadot

Asemakaavan suunnittelualueesta on rajattu pois yleiskaavassa oleva E-alueen osa, johon on tarkoitus rakentaa osa rantapadoista. Sen sijaan, että alue rajataan pois esitämme, että koko rantapatojen vaatima alue otetaan mukaan asemakaavan suunnittelualueeseen. Aikaisemmassa rakennuslupakäsittelyssä rantapatojen pituus on kasvanut vesitalousluvan viidestä kilometristä kuuteen.

Voimalaitosalueen rakentamiseen liittyvät pato- ja tulvapenkereet sijoittuvat pääosiltaan kaavoittamattomalle alueelle. MRL 16§ mom 2: "Suunnittelutarvealuetta koskevia säännöksiä sovelletaan myös sellaiseen rakentamiseen, joka ympäristövaikutusten merkittävyyden vuoksi edellyttää tavanomaista

lupamenettelyä laajempaa harkintaa.” Kaavoituksessa on selvitettävä rakentamisen vaikutukset riittävän laajasti.

2.3 Tulvakanava

Esitämme, että asemakaavan suunnittelualueeseen lisätään tulvakanavan rakentamiseen tarvittava alue, joka on yli 3 hehtaaria vesialuetta ja rantaviivaa. Tulvakanavaa varten tehdään massiivisia louhintoja, rannan pengerryksiä ja massojen läjityksiä Sieriniemen puolella.

2.4 Läjitykset Sieriniemessä

Kaikki Sieriniemeen tulevat läjitykset on myös syytä esittää kaavakartalla ja laatia niitä koskeva täsmällinen kaavamääräys. Läjitysalueet A ja B sijoittuvat osittain yleiskaavan MY-alueelle.

3. Mukkaoja

Vesitalousluvassa on annettu lupamääräykset koskien Mukkaojan luonnonmukaista ohitusuomaa. Suunnitelmaa lupamääräysten täyttämiseksi ei ole esitetty missään eikä vireillä ole edes hakemusta. Tämän takia esitämme, että Mukkaojan alue otetaan mukaan asemakaavan suunnittelualueeseen.

4. Selvitykset

Kohdassa 6.1 on lueteltu joukko selvityksiä, jotka koskevat asemakaavan suunnittelualuetta. Esitämme, että nämä selvitykset tulee laittaa kokonaisuudessaan julkisesti nähtäville niin, että ne ovat kuntalaisten helposti saavutettavissa ja kuntalaiset voivat arvioida, onko aineistoa hyödynnetty kaavan vaikutusten arvioinnissa riittävässä määrin. Esitämme samaa vuonna 2020 tehdyistä selvityksistä.

5. Kalatie

Kemijoki Oy on varautunut kalatien rakentamiseen Sierilän suunnittelussa. Esitämme, että kalatien aluevaraus toteutetaan kaavakartalla ja -määräyksissä.

6. Viittaukset vesitalouslupa

Kaavaluonnoksessa on kaavamääräyksiä, joissa viitataan vesitalouslupaan ja sen määräyksiin. Vesitalouslupan määräykset on esitettävä selkeästi kaava-aineistossa ja mielellään kaavakartalla. Vesitalousluvassa on useita kohtia, joissa viitataan liitteeseen tai piirustukseen, mutta nämä eivät ole varsinaisessa lupapäätöksessä. Kaavan oikeudellista sitovuutta ilman näitä tarkempia karttaesityksiä ei voida arvioida. Jos kaavamääräyksissä viitataan vesitalouslupaan, silloin lupamääräysten on oltava selkeitä oikeusvaikutteisessa kaavassa.

Kaavaselostuksessa todetaan, että vesivoimalaitoksen vesitalouslupan yhteydessä on tarkastelu voimalaitoksen toteuttamisen vaikutukset lähialueen asumiselle ja sen laatuun. Tämä tarkastelu pitää liittää kaava-aineistoon ja se ei korvaa asemakaavaa varten laadittavia MRL:n mukaisia selvityksiä, mutta on varmasti hyvä täydennys kaavan lainmukaisuutta arvioitaessa.

Kun kaavamääräyksissä ja -selostuksessa viitataan vesitalouslupaan, lautakunnan on syytä huomata, että lupa on myönnetty ehdollisena. Lupaehdot on määrätty yleisen edun suojelemiseksi ja ne on toteutettava ennen rakentamisen aloittamista. Ympäristölainsäädännön lisäksi lautakunnan on noudatettava kaavaa laatiessaan MRL:n, patoturvallisuuslain ja hallintolain säännöksiä.

Hallintolaki: 6 § Hallinnon oikeusperiaatteet

”Viranomaisen on kohdeltava hallinnossa asioivia tasapuolisesti sekä käytettävä toimivaltaansa yksinomaan lain mukaan hyväksyttäviin tarkoituksiin. Viranomaisen toimien on oltava puolueettomia ja oikeassa suhteessa tavoiteltuun päämäärään nähden. Niiden on suojattava oikeusjärjestyksen perusteella oikeutettuja odotuksia.”

7. Vedenkorkeuden muutos

Kaavaselostuksessa mainitaan vedenkorkeuden muutos yms. seuraavasti: "Asemakaavan toteutuksella on vaikutusta vedenkorkeuteen. Toteutuksen myötä tulvavahingoille alttiiden rakennusosien alin määrätyn korkeusaseman taso alueella muuttuu. Asemakaavan toteuttamista ohjaa vesitalouslupa, jonka lupamääräyksissä on annettu juoksutuksia koskien padotus- ja juoksutusmääräyksiä sekä vedenkorkeuden noston ylin ja alin korkeustaso. Vaikutuksia vesistöön ja vedenkorkeuteen on arvioitu asemakaavoituksen yhteydessä." Tämä arviointi on syytä liittää kaava-aineistoon. Asemakaavalla on selkeästi vaikutusta laajemmalla alueella.

Lopuksi

Toteamme, että asemakaavan on täytettävä MRL:n sisältövaatimukset (MRL 54§). Asemakaavakartan pitää olla riittävän yksityiskohtainen (MRL 55§).

Pyydämme perusteltuja vastauksia mielipiteeseemme.

Kaavan laatijan vastine

1. Kaavaehdotukseen merkintään kyseinen kaavaluonnoksen jälkeen tietoon saatu laaksoarhon esiintymä asiaankuuluvien kaavamääräyksiin.

2. Oikeuden rakennuslupapäätöstä koskevassa ratkaisussa todetaan, ettei rakennuslupaa olisi voitu myöntää ilman poikkeamista maankäyttö- ja rakennuslain 72 § 1 momentin mukaisesta rakentamisrajoituksesta, joka alueen yleiskaavassa oli määritetty alueelle. Ratkaisussa otettiin kantaa lupamenettelyyn ja sen edellytyksiin.

Ranta- ja maapatojen toteutus on ohjattu vesitalousluvassa eikä kyseessä ole voimalaitoksen toimintaan liittyvä sellainen rakennus, joiden edellytyksiä tulisi arvioida maankäyttö- ja rakennuslain säännösten perusteella maankäytön suunnittelun osalta. Asemakaava-alueen rajausta on ohjannut myös alueen voimassa oleva yleiskaava. Myös tulvakanavan rakentamista ohjaa vesitalouslupa. Asemakaavaehdotuksessa osoitetaan läjitysalueet (eo) kokonaisuudessaan energiahuollon alueelle (EN). Kaavassa esitetään läjitysalueiden sijainti ja korkotaso. Tarkemmin läjitysalueiden toteutusta ohjaa vesitalouslupa. Asioita, jotka on jo säännelty muun muin maankäyttö- ja rakennuslainsäädännön nojalla, ei ole syytä määrätä lisäksi asemakaavamääräyksellä. Asemakaavan poikkeamista yleiskaavasta on käsitelty kaavaselostuksessa.

3. Mukkaojan luonnonmukaisen ohitusuoman rakentamisesta on annettu lupamääräykset vesitalousluvassa. Asioita, jotka on jo säännelty muun muin maankäyttö- ja rakennuslainsäädännön nojalla, ei ole syytä määrätä lisäksi asemakaavamääräyksellä. Mukkaojan ohitusuoma on käsitelty kaavaselostuksessa.

4. Asemakaavan selvitystarpeet on määritetty viranomaisten ohjeistuksessa. ELY-keskuksen mukaan luontoselvitykset, jotka käsittivät luontotyyppien ja kasvilajien kartoittamisen, linnustokartoituksen sekä lepakkokartoituksen, on tehty oikea-aikaisesti ja asianmukaisilla menetelmillä (tämän vastineraportin lausunto 1). MRA 1 § mukaisesti on kaavan vaikutuksia arvioitaessa otettu huomioon aikaisemmin laaditut selvitykset, joista löytyy listaus kaavaselostuksessa.

Ympäristöministeriön ohjeistuksen mukaisesti kaavan liiteasiakirjoja ovat ne kaavaa varten laaditut selvitykset ja suunnitelma-asiakirjat, jotka ovat tarpeen kuvaamaan kaavaprosessia. Kaavan valmistelutyössä saatetaan käyttää myös aineistoa, joka tarjoaa käyttökelpoista tietoa kaava-alueesta, mutta jota ei ole tarkoituksenmukaista liittää kaavaselostukseen. Tällaista luetteloitavaa aineistoa voivat olla esimerkiksi kaava-alueita laajemmalla alueella maankäyttö-, luonto-, kulttuuriympäristö- ja maankäyttöselvitykset. Sierilän asemakaavaselostuksen liitteenä on esitetty kaavaa varten laadittu luontoselvitys. Selostuksen liitteet ovat olleet nähtävillä yhdessä muun asemakaava-aineiston kanssa. Asemakaava-alueita laajemmalta alueelta aiemmin laaditut selvitykset ovat toimineet kaavoituksen tausta-aineistona eikä niitä ole tarkoituksenmukaista ottaa osaksi kaava-aineistoa.

5. Voimalaitoshankkeessa on varauduttu täydentämään rakentamissuunnitelmaa kalatien toteuttamiseksi voimalaitoksen yhteyteen. Kaavan yleisissä määräyksissä on ohjattu kalatien toteutukseen varautumiseen. Kalatien sijainti voi vielä suunnittelun edetessä hieman muuttua, joten sen osoittaminen kaavakartalla tässä kohtaa suunnittelua ei ole tarkoituksenmukaista.

6. Alueen toteutusta ohjaa vesitalouslupa, jossa on määrätty hankkeen toteuttamisesta ja vaikutusten lieventämistoimista tarkemmin. Vesiluvan myöntämisen edellytyksistä on määritetty Vesilain 4 §. Lupaa Sierilän voimalaitokselle ei olisi voitu myöntää, jos vesitaloushanke vaarantaa yleistä terveydentilaa tai turvallisuutta, aiheuttaa huomattavia vahingollisia muutoksia ympäristön luonnonsuhteissa tai vesiluonnossa ja sen toiminnassa taikka suuresti huonontaa paikkakunnan asutus- tai elinkeino-oloja. Lainvoimainen vesitalouslupa tarkoittaa sitä, että Sierilän hankkeen osalta vesitalousluvan myöntämiselle on ollut edellytykset. Vesitalousluvassa on määritelty voimalaitoksen sijaintipaikka ja lupamääräyksiin ohjataan voimalaitoksen toimintaa ja vaikutuksia. Asemakaavoituksen tarkoituksena on vuorostaan osoittaa tarpeelliset alueet eri tarkoituksia varten ja ohjata rakentamista ja muuta maankäyttöä. Kaavaehdotuksen kaavamääräyksiä tarkennetaan, sillä asioita, jotka on jo säännelty muun muin maankäyttö- ja rakennuslainsäädännön nojalla, ei ole syytä määrätä lisäksi asemakaavamääräyksellä. Näin vältytään myös määräyksiin ristiriitaisuuksilta.

7. Asemakaavan toteuttamisella on vaikutusta alueen vedenkorkeuksiin. Asiaa on käsitelty kaavaselostuksen kohdassa 7.2.6. Tulvakorkeuksien muuttumisella ei ole vaikutusta asemakaavaan, mutta voimalaitoksen toteutumisen jälkeen tulvakorkeuksien muuttuminen tulee huomioida alueen muussa kaavoituksessa ja rantarakentamisessa.

2.13 Villilohi ry

Yleisesti

Yhdistys muistuttaa lautakunnan, hallituksen ja valtuuston päättäjiä, että Rovaniemen eri puolueiden merkittävät edustajat ja tahot ovat viime vuoden 2020 aikana toistuvasti mediassa korostaneet olevansa vaelluskalojen asialla ja palauttamassa vaelluskaloja koko Kemi-Ounasjoen vesistöalueelle aina Ylä-Kemijoen latvavesien kutu- ja poikastuotantoalueita myöten. Sierilän patoallas on vaelluskalojen palauttamisen vastainen hanke, josta tulee Rovaniemen päättäjien luopua eikä päättää hankkeelle kaavaa ollenkaan. Ei ole hyväksyttävää, että päättäjät mediassa antavat mielikuvaa Kemijoen vaelluskalojen palauttamisen tärkeydestä ja toisaalla Sierilän patoallasta edistäen toimivat käytännössä Kemijoen koko vesistön vaelluskalojen paluun vastaisesti. Sierilän padon asemakaava on myös epälooginen ja vastoin teidän aikaisempaa Rovaniemen ympäristölautakunnan yksimielistä päätöstä §103 jossa olitte yksimielisesti päättänyt tukea Kemijoen kalatalousvelvoitteiden muuttamista, siten että:

”velvoitehoidon painopisteen suuntaamista toimenpiteisiin, jotka edistävät vaelluskalakantojen palauttamista niiden luonnolliseen elinympäristöön.”

Kemijoen Vanttauskosken alapuolinen pääuoman jokiosuus on viimeinen sellainen luonnollinen elinympäristö Rovaniemellä – Kemijoen pääuomassa.

Yhdistyksenä yksimielisesti vastustamme Sierilän patoallasta ja siten myös patoaltaan tarvitsemaa kaavaa. Päättäjien ei tule toimia Kemijoen vaelluskalojen tärkeitä kutu- ja poikastuotantoalueita tuhoavan patoallashankkeen puolesta vaan säilyttää Rovaniemen Vanttauskosken alapuolinen viimeinen luonnonmukainen Kemijoen pääuoman osuus vaelluskalojen kutu- ja poikastuotantoalueeksi, kyläläisten ja kaupunkilaisten virkistykseen ja kalastusnautintaan sekä ympärivuotisen Rovaniemen kalastus- ja luontomatkailun tarpeisiin.

Muistutamme päättäjiä ja Rovaniemen virkahenkilöitä, että Sierilän patoallas Vanttauskosken alapuolisella yli 30 km luonnonmukaiselle jokiosuudelle tuhoaa tärkeitä pääuoman olemassa olevia vaelluskalojen (merilohi, meritaimen, järvitaimen, harjus ja siika) kutualueita yli 80 hehtaaria sekä toimii vakava esteenä vaelluskalojen nousulle kohti Kemijärveä ja Ylä-Kemijoen kutu- ja poikastuotantoalueita.

Esitämme asemaakaavahankkeesta luopumista ja / tai kaavan hylkäämistä.

Perustelut ja vaatimukset kaavaluonnokseen

Painotamme, että Sierilän patoallas on pääministeri Sanna Marinin (sdp) hallitusohjelmakirjauksien vaelluskalojen palauttamiskirjauksien ja valtionyhtiöitä (Fortum/Kemijoki Oy) uuden omistajaohjaukskirjauksien sekä ennen kaikkea Suomen Lappiakin koskevan EU:n vesipuitedirektiivin velvoitteiden, tavoitteiden ja hengen vastainen. Katsomme, että kaavaluonnoksessa ei ole selvitetty MRL:n velvoitteen mukaisesti riittävästi edellä mainittuja asioita eikä Sierilän patoallashankkeen vaikutuksia EU:n vesipuitedirektiivin velvoitteen mukaisesti.

Huomautamme, että kaavaluonnoksessa on puutteellisesti selvitetty ja esitetty Sierilän patoaltaan vaikutukset luonnonmukaisen jokisuuden vesiekologian, luontoympäristön, maiseman ja uhanalaisten kasvien ja eliölajien tilanteeseen. Vaadimme, että asiat on selvitettävä ja esitettävä seikkaperäisesti kaavaluonnoksessa.

Mielestämme on erityisen arveluttavaa ja vastoin yleistä ympäristönsuojelulakia se, että Sierilän patoallas tuhoaa uhanlaisten Kemijoen raakkujen tarvitseman luonnonmukaisen jokiosuuden juuri kun vaelluskalat olisivat palaamassa alueelle henkitoreissaan olevaa direktiivilajia elvyttämään. Se, että kaavaluonnoksessa ei ole selvitetty patoallashankkeen vaikutuksia raakulle ja vaelluskaloille sekä alueen taimen- ja harjuskannoille on mielestämme vastoin aikaisempaa edellä mainittua Rovaniemen ympäristölautakunnan päätöstä.

Kaavaluonnoksessa ei ole riittäviä vesipuitedirektiivin, luontodirektiivin sekä YVA-lain ja ympäristönsuojelulain velvoittamia selvityksiä luvanmyöntämisen edellytysten täyttymisen selvittämiseksi rakentamisen vaikutuksista.

Kaavaluonnoksessa ei ole selvitetty ja selitetty Sierilän patoaltaan luonnonmukaisen ohitusuoman ja alasvaellusratkaisun tarpeita. Vaadimme sitä selvitettäväksi, huomioitavaksi ja lisättäväksi kaavaesitykseen.

Katsomme, ettei tässä kaavaluonnoksessa, ympäristöluvassa ja rakentamisen poikkeamisluvissa ole riittäväällä tavalla selvitetty ja esitetty vesipuitedirektiivin velvoittamia riittäviä ja luotettavia selvityksiä rakentamisen vaikutuksista Kemijoen vesistön ekologiseen tilaan ja vaelluskalojen palauttamisiin Kemijoen vesistöön ei ole vesipuitedirektiivin velvoittamalla riittäväällä ja tieteellisellä luotettavuudella selvitetty luvan myöntämisen edellytysten täyttymisen selvittämiseksi.

Viittaamme hallintoviranomaisen Rovaniemen ympäristölautakunnan edellisen kokouksen § 103:ssä lautakunta oli yksimielisesti päättänyt tukea Kemijoen kalatalousvelvoitteiden muuttamista, siten että "velvoitehoidon painopisteen suuntaamista toimenpiteisiin, jotka edistävät vaelluskalakantojen palauttamista niiden luonnolliseen elinympäristöön."

Katsomme, että lautakunnan nyt tässä kokouksessaan päättämä Sierilän patoallas tuhoaa yli 80 hehtaaria niitä vähäisiä luonnollisia elinympäristöjä ja kutualueita Kemijoen pääuomasta. Niitä vähäisiä kutualueita on ympäristölautakunnan 103 § päätöksen mukaisesti vaalittava.

Painotamme päätöksenteon loogisuuden jatkumoa. Rovaniemen lautakunta päätti aikaisemmin pykälässä 103§, että vaelluskalat tulee palauttaa Kemijoen kalatalousvelvoitteiden uudistamisprosessissa koko Kemijoen vesistöön, erityisesti niiden luonnolliseen elinympäristöön, kuten Vanntauskosken alapuolinen ns. Sierilän patoaltaan alle jäävä jokiosuus olisi. Lisäksi Sierilän patoallas estää vaelluskalojen nousun Lapin ylängölle Posiolle, Sallaan, Savukoskelle, missä on yhä laajoja luonnonmukaisia kutualueita. Siten päättämällä kohdassa §116 lautakunta ilman riittäviä selvityksiä vesiluonto- ja kalatalousvaikutuksista vaelluskaloille ja raakulle, päätti puoltaa Sierilän rakentamislupaa vastoin omaa yksimielistä tahtoaan aikaisemmassa pykälässä §103. Tämä ei ole hyvää hallintokulttuuria, asioiden selvittämistä päätöksenteon perusteeksi eikä loogista päätöksentekokulttuuria.

Puoltamalla Sierilän rakentamista ja kaavoitusta ilman riittäviä selvityksiä Rovaniemen lautakunta tuhoaa viimeisiä Kemijoen pääuoman luonnontilaisia vaelluskalojen kutualueita sekä estää vaelluskalojen nousun Ylä-Kemijoen luonnontilaisille kutualueille.

Sierilän patoaltaan aiheuttama tuho pääuoman luonnontilaisten jokiekologia alueille ovat taimenille, harjuksille, tuleville vaelluskaloille sekä direktiivilaji Raakulle EU:n vesipuidedirektiivin vastaisia, koska patoallas tuhoaa luonnonmukaista jokiosuutta, tärkeitä kutu- ja raakkualueita sekä heikentää vesipuidedirektiivin vastaisesti vedenlaatua.

Sierilän patoallas tuhoaa yli 80 hehtaaria luonnonmukaisia erittäin tärkeitä uhanalaisten vaelluskalojen (meritaimen) ja merilohi, järvitaimen ja harjus kutu- ja poikastuotantoa alueita Keski-Kemijoen pääuomasta, kun muualta ne on jo Kemijoen alaosan pääuomasta suurimmaksi osaksi tuhottu. Siten rakentamislupa on edesvastuuton päätös samaan aikaan, kun vaelluskaloja pyritään aikaisemman Rovaniemen ympäristölautakunnan 103§ päätöksen mukaisesti yksimielisesti palauttamaan Kemijokeen.

Korostamme, että ns. Sierilän patoaltaan alueelta on löydetty henkitoreissaan olevia Kemijoen pääuoman raakkuja, jotka odottavat vaelluskalojen paluutta pääuomaan. Raakku on suojeltu direktiivilaji, eikä kaavaluonnoksessa ole selvitetty riittävällä tavalla Sierilän patoaltaan rakentamisen tuhoavia vaikutuksia Kemijoen pääuoman raakkukannalle.

Vesipuidedirektiivin vastaisuus

Viittaamme tutkija Jukka Jormola (2020) Sierilän alueesta lausunnossaan Pohjois-Suomen AVI:lle Kemijoen kalatalousvelvoitteiden muutoksesta:

"Katson, että Sierilän jokiosuus on koskineen ja virtapaikkoineen lohen, meritaimenen palauttamisen ja Kemijoen muun jokiluonnon kannalta ainutlaatuinen, Ounasjokeen läheisesti liittyvä luonnontilainen jokiosuus, jota ei voida perustellusti katsoa voimakkaasti muutetuksi eikä sitä tulisi rakentaa. Se olisi merkittävä Kemijoen keskijuoksun poikastuotannolle. Osuudella olisi luonnontilaisena myös merkittävä matkailullinen arvo Rovaniemen seudulle."

"Lisäksi Vanttauskoskelle on palautettavissa koskialuetta ja pitkän jokiosuuden puolisko lisääntymisalueeksi. Alue, samoin kuin Tikkasenkarin ja Tervakarin kosket, uhkaavat kuitenkin joutua suunnitellun Sierilän voimalaitoksen padotuksen alle. Hanke tuhoaisi viimeiset jäljellä olevat, lisääntymis- ja koskikalastusalueet Kemijoen keskijuoksulla ja mahdolliset perkaukset uhkaisivat myös padon alapuolisia koskia kuten Olkkakoskea ja Ounaskoskea Rovaniemen keskustassa. Lisääntymisalueita todetaan hakemuksessa olevan tällä jokiosuudella yhteensä 84 ha. Hankkeen toteuttaminen olisikin täysin vastoin hakemuksella tavoiteltavaa vaelluskalakantojen ja ekologisen jatkumon palauttamista Kemijokeen. Jokiosuuden luokittelu voimakkaasti muutetuksi tulisi tarkastella uudelleen vesienhoidon suunnittelussa ja rakentamishankkeesta tulisi luopua."

Viittaamme vesipuidedirektiiviin, joka on EU:n tuomioistuimen ns. Weser tuomiolla katsottu olevan jäsenvaltioita velvoittava, että kyseisen Weser tuomion mukaan kansallinen toimivaltainen viranomaisen ei saa tehdä päätöstä, joka on EU:n vesipuidedirektiivin vastainen. Tästä on myös KHO antanut päätöksen ns. Finnulp päätöksensä yhteydessä.

Jokijatkumon säilyttäminen ja palauttaminen

Katsomme tämän käsiteltävän asian kannalta oleelliseksi, että vesipuidedirektiivi velvoittaa estämään vesimuodostelmien ekologisen tilan heikkenemistä, ja velvoittaa purkamaan vaelluskalojen nousuesteet. Tutkija Jukka Jormola toteaa Kemijoen kalatalousvelvoitteisiin (liite) Sierilän alueen luonnonmukaisesta jokialueesta seuraavaa:

"Katson, että Sierilän jokiosuus on koskineen ja virtapaikkoineen lohen, meritaimenen palauttamisen ja Kemijoen muun jokiluonnon kannalta ainutlaatuinen, Ounasjokeen läheisesti liittyvä luonnontilainen jokiosuus, jota ei voida perustellusti katsoa voimakkaasti muutetuksi eikä sitä tulisi rakentaa. Se olisi

merkittävä Kemijoen keskijuoksun poikastuotannolle. Osuudella olisi luonnontilaisena myös merkittävä matkailullinen arvo Rovaniemen seudulle.”

Katsomme, Sierilän patoallas Vanttauskosken alapuoliselle yli 30 km luonnonmukaiselle jokiosuudelle on myös EU:n vesipuidedirektiivin vaatiman ns. ”jokijatkumon säilyttämisen ja palautuksen” vastaista. Kokonaisuutena Sierilän patoaltaan rakentamispäätös on EU:n vesipuidedirektiivin vastaista, koska se tuhoaa viimeisen luonnonmukaisen jokijatkuvan ja kutualueet Kemijoen pääuoman keskijuoksulla. Korostamme, että Vanttauskosken alapuolinen Kemijoen jokisuus aina Ounasjokisuuhun ja Ounaskoskeen tulee katsoa luonnonmukaiseksi jokiosuus, johon yhtyy suojeltu Ounasjoki. Kokonaisuudessaan tämä on ainutlaatuinen luonnontilainen jokijatkumo-osuus, joka mahdollistaa vaelluskalojen paluun sekä kutemisen riittävän runsaasti Keski-Kemijoella ja Ounasjoella. Näkemyksemme mukaan tämä ei ole voimakkaasti muutettu jokisuus, ja se tuleekin merkitä luonnontilaiseksi jokiosuudeksi nyt päivittyvällä Kemijoen vesienhoitosuunnitelmassa.

Jukka Jormola muistutuksessaan toteaa Kemijoen kalatalousvelvoitteisiin Kemijoen Jokijatkumon palautuksesta:

”ELY-keskuksen hakemuksessa lupaehtojen muuttamiselle on esitetty ansiokkaita tavoitteita jokijatkumon palauttamisesta Kemijoella, mikä on keskeisiä periaatteita EU:n vesipuidedirektiivin toimeenpanossa rakennetuissa vesistöissä. Jokijatkumoon kuuluu paitsi merkittävien talouskalojen, myös muiden jokiympäristöön kuuluvien eliöiden ja lajien eri ikävaiheiden vapaa liikkumis- ja lisääntymismahdollisuus. Jokijatkumon palautus, ei pelkästään esimerkiksi lohien ja taimenen vaellus, tulee ottaa huomioon lupaehtoja uudistettaessa.

Lohi- ja taimenkantojen palautuksen kannalta luonnontilaiset jokiosuudet, kuten Ounasjoki ovat nykyisin tärkeitä, koska niiden avulla voidaan luoda siirto-, mäti- ja poikasistutuksin uudet vaellushaluiset kannat, joilla on halukkuus käyttää kalateitä. Uusien kantojen syntymisestä Kemijoelle onkin jo vahvoja viitteitä, mikä näkyy kesän 2020 hyvistä, nimenomaan rasvaevällisten eli todennäköisesti Ounasjoessa syntyneiden lohien ja taimenten määrästä Vallitunsaaren kalatiessä (2).

Hakemuksessa on todettu että Kemijoen pääharassa on ollut merkittävin osa lohien ja taimenen poikastuotantoalueista. Lohien ja muiden merivaelteisten lajien lisääntymisen ja poikastuotannon kannalta lähellä merta olevia jokien alaosa on pidetty tärkeimpänä”

Yllä oleviin perustuen katsomme hallintoviranomainen Rovaniemen ympäristölautakunnan tehneen päätöksensä 116 § vesipuidedirektiivin velvoitteiden vastaisesti ja siten ei myöskään tule jatkaa kaavoitusta alueelle.

Luontodirektiivin velvoitteet

Luontodirektiivin velvoittamia riittäviä ja luotettavia selvityksiä rakentamisen vaikutuksista vesiluontoon, luontoon, luontoympäristöihin ja luontokohteisiin yhdessä muiden hankkeiden vaikutusten kanssa ei ole luontodirektiivin velvoittamalla riittävällä ja tieteellisellä luotettavuudella selvitetty luvan myöntämisen edellytysten täyttymisen selvittämiseksi.

Viittaamme luontodirektiivin 92/43/ETY velvoitteisiin ja erityisesti direktiivin 6 artiklan

3 ja 4 kohtiin:

”3 Kaikki suunnitelmat tai hankkeet, jotka eivät liity suoranaisesti alueen käyttöön tai ole sen kannalta tarpeellisia, mutta saattavat vaikuttaa tähän alueeseen merkittävästi joko erikseen tai yhdessä muiden suunnitelmien tai hankkeiden kanssa, on arvioitava asianmukaisesti sen kannalta, miten ne vaikuttavat alueen suojelutavoitteisiin. Alueelle aiheutuvien vaikutusten arvioinnista tehtyjen johtopäätösten perusteella ja jollei 4 kohdan säännöksistä muuta johdu, toimivaltaiset kansalliset viranomaiset antavat hyväksyntänsä tälle suunnitelmalle tai hankkeelle vasta varmistuttuaan siitä, että suunnitelma tai hanke ei vaikuta kyseisen alueen koskemattomuuteen, ja kuultuaan tarvittaessa kansalaisia.

4. Jos suunnitelma tai hanke on alueelle aiheutuvien vaikutusten arvioinnin kielteisestä tuloksesta huolimatta ja vaihtoehtoisten ratkaisujen puuttuessa kuitenkin toteutettava erittäin tärkeän yleisen edun kannalta pakottavista syistä, mukaan lukien sosiaaliset tai taloudelliset syyt, jäsenvaltion on toteutettava kaikki tarvittavat korvaavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että Natura 2000:n yleinen kokonaisuus säilyy yhtenäisenä. Jäsenvaltion on ilmoitettava komissiolle toteutetut korvaavat toimenpiteet. Jos kyseisellä alueella on ensisijaisesti suojeltava luontotyyppi ja/tai laji, ainoat kysymykseen tulevat näkökohdat ovat sellaisia, jotka liittyvät ihmisen terveyteen tai yleiseen turvallisuuteen tai ensisijaisen tärkeisiin suotuisiin vaikutuksiin ympäristöön taikka, komission lausunnon mukaan, muihin erittäin tärkeään yleisen edun kannalta pakottaviin syihin.”

Katsomme, ettei hallintoviranomainen ympäristölautakunta osoita pyytäneensä ja hankkineensa luontodirektiivin 6 artiklan 3. kohdan jälkimmäisen virkkeen velvoittamaa arviolausuntoa hakijan hankkeen ja hankekokonaisuuden yhteisvaikutuksista koko alueella oleville erilaisille luontoarvoille aiheutuvista vaikutuksista, ja huomautamme samalla ettei sen seikan selvittämiseksi riitä Suomen luonnonsuojelulain 65 ja 66 §:in mukaiset arviolausunnot, koska luonnonsuojelulaki on tältä kohdin luontodirektiivin velvoitteiden vastainen. Katsomme, että hallintoviranomainen ympäristölautakunta on tehnyt päätöksensä luontodirektiivin vastaisesti ja siten ei myöskään tule jatkaa Sierilän patoaltaan kaavoitusta.

Rakentamisen ympäristövaikutukset yhdessä muiden hankkeiden kanssa

Ympäristövaikutusten arvioimiseksi kokonaisuutenaan tarvittavia YVA-lain ja ympäristölainsäädännön veloitteen riittäviä ja luotettavia selvityksiä rakentamisen vaikutuksista ympäristöön yhdessä muiden hankkeiden vaikutusten kanssa ei ole riittävällä ja luotettavalla tavalla selvitetty luvan myöntämisen edellytysten täyttymisen selvittämiseksi

Katsomme, että hallintoviranomainen ympäristölautakunta on tehnyt päätöksensä YVA-lain ja ympäristölainsäädännön vastaisesti ja siten ei tule myöskään jatkaa kaavoitusta alueella, varsikaan kun kaavaluonnoksen edellä mainitut asiat selvitetty puutteellisesti.

Patoturvallisuus

Katsomme, että rakennusvalvontaviranomainen on jättänyt noudattamatta patoturvallisuuslakia.

Vuonna 2003 oli voimassa vanha patoturvallisuuslaki, jolloin mitoitusvirtaama oli 1/600 vuotta eli noin 3250 m³/s. katsomme, että kun Sierilä on luvitettu, niin hakija on toimittanut uuden selvityksen uuden patoturvallisuuslain mukaisesti, jossa he ilmoittivat mitoitusvirtaamaksi 1/5000 vuotta ja kuin sen virtaaman olevan saman kuin 1/600 virtaaman. Katsomme, että rakennusvalvontaviranomaisen olisi pitänyt velvoittaa hakijan toimittamaan asiasta selvitykset ja jättäessään tämän selvityksen hankkimatta on paikallinen valvontaviranomainen toiminut lain vastaisesti.

Huomautamme, että kaavaluonnoksessa on puutteellisesti esitetty ja selvitetty pitkien yli 5 km ns. rantapatojen kaavoituksellinen tilanne. Katsomme, että nekin alueet tulee olla osa kaava-alueita. Muutoin kaava on selkeästi puutteellinen ja väärin rajattu, selvitetty ja esitetty.

Lisäksi vaadimme Rovaniemen virkahenkilöitä tarkistamaan ja kirjallisesti selvittämään Sierilän padon suunnitellut tulvamitoitukset sekä myös muiden yläpuolisten patojen tulvamitoitukset, koska olemme kuulleet pelastusviranomaisilta, että kevättulvassa 2020 oli ollut Rovaniemen yläpuolisissa padoissa tulvimis- ja murtumisriski, koska ne ovat aikoinaan rakennettu aliarvioidulla tulvamitoituksella. Vaadimme asiasta kirjallista selvitystä ja raportin lähettämistä meille kirjallisesti sekä asian huomioon ottamista kaavaluonnoksessa.

Pyydämme lähettämään kirjallisesti yhdistykselle vastauksenne edellä esille nostettuihin seikkoihin.

Esitämme kaavaluonnoksen hylkäämistä ja Sierilän patoaltaan rakentamishankkeesta luopumista.

Kaavan laatijan vastine

Kannanotto merkitään tiedoksi.

Katso vastineet osallisen 9 palautteeseen.